

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ
ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΥΕΜΕΝΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΤΗΤΕΣ**

ΣΥΝΤΑΞΗ : ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΟΥΜΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΛΙΤΣΑΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Σύνοψη

Στη συγκεκριμένη διατριβή εξετάζεται ο εμφύλιος πόλεμος της Υεμένης στη βάση των ιστορικών του διαστάσεων αλλά και των πολιτικών πολυπλοκοτήτων που έχουν διαμορφωθεί στη χώρα. Ο εμφύλιος πόλεμος δεν εξετάζεται μονάχα από την έναρξη του το 2014 και μέχρι το 2020, όπου και συνεχίζεται. αλλά αναζητούνται οι ρίζες του και η συσχέτιση του με το παρελθόν της Υεμένης. Η συγκεκριμένη διατριβή επιχειρεί να αναδείξει τη σύνδεση του εμφυλίου πολέμου με μια σειρά χαρακτηριστικά, δυναμικές και αντιθέσεις που απορρέουν από τη σύγχρονη ιστορία της Υεμένης και εκφράστηκαν μέσα στο περιβάλλον που διαμόρφωσε η «Αραβική Άνοιξη», η ανατροπή του Α. Σάλεχ και ο εμφύλιος πόλεμος που ακολούθησε. Αρχικά πραγματοποιείται αναφορά στα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» στην Υεμένη το 2011-2012, τα οποία δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την έναρξη του εμφυλίου πολέμου, δύο χρόνια αργότερα. Στη συνέχεια η διατριβή παραθέτει τις ιστορικές, πολιτικές, κοινωνικό-οικονομικές και θρησκευτικές αντιθέσεις που χαρακτηρίζουν την κοινωνία της Υεμένης. Επιπλέον, δίνεται έμφαση σε βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας της Υεμένης, όπως το φυλετικό σύστημα, ενώ αναδεικνύεται η σύνδεση αρκετών δυναμικών του τρέχοντα εμφυλίου πολέμου, με το παρελθόν της χώρας. Το κύριο μέρος της διατριβής, εξετάζει την εξέλιξη του εμφυλίου πολέμου, τα χαρακτηριστικά του, τις επιδιώξεις και συμμαχίες των βασικών δυνάμεων της σύγκρουσης. Συνοπτικά, αναπτύσσονται οι στόχοι και δράση των Χούθις, του Α. Σάλεχ, της κυβέρνησης του Μ. Χαντί, του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου», του κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης» και της «Αλ Κάιντα». Αντίστοιχα, εξετάζονται οι επιδιώξεις των σημαντικότερων εξωτερικών Δυνάμεων που παρεμβαίνουν στην Υεμένη κατά την εξέλιξη του πολέμου, δηλαδή της Σαουδικής Αραβίας, των Η.Α.Ε, του Ιράν και των Η.Π.Α.

Αριθμός Λέξεων:

Κείμενο Εργασίας: 33.152

Σύνολο: 38444

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Θεόδωρος ΡΟΥΜΚΟΣ

Περιεχόμενα

	Σελίδα
Συντομογραφίες.....	5
Εισαγωγή.....	6
1. Η «Αραβική Άνοιξη» και η Υεμένη. Το «πρελούδιο» της σύγκρουσης.....	12
2. Η ιστορία, τα βασικά χαρακτηριστικά και οι αντιθέσεις της Υεμένης.....	20
2.1. Η ιστορία της Υεμένης.....	20
2.2. Το φυλετικό σύστημα.....	24
2.3. Οι αντιθέσεις και η αντιπαράθεση του Νότου με τον Βορά.....	26
2.4. Η θρησκευτική διαίρεση και η ανάπτυξη του «θρησκευτικού ρίζοσπαστισμού».....	31
2.5. Οι επεμβάσεις των ξένων Δυνάμεων.....	34
2.6. Το πολιτικό καθεστώς	36
2.7. Οι εμφύλιες συγκρούσεις.....	37
3. Ο πόλεμος, τα χαρακτηριστικά του, οι επιδιώξεις και οι συμμαχίες των πρωταγωνιστών.....	40
3.1. Η εξέλιξη του πολέμου.....	40
3.2. Τα χαρακτηριστικά της σύγκρουσης.....	46
3.3. Οι συμμαχίες και επιδιώξεις των βασικών ανταγωνιστών του πολέμου.....	52
3.3.1. Οι Χούθις.....	53
3.3.2. Ο Α. Σάλεχ και η συμμαχία του με τους Χούθις.....	56
3.3.3. Η συμμαχία ενάντια στους Χούθις. Η κυβέρνηση του Μ. Χαντί, το «Κόμμα Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο».....	58
3.3.4. Η ανάπτυξη της «Αλ Κάιντα», η εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» και ο ρόλος τους στον εμφύλιο πόλεμο.....	63
4. Ο εμφύλιος πόλεμος της Υεμένης και οι επιδιώξεις των ξένων Δυνάμεων.....	74

4.1.Ο εμφύλιος πόλεμος και οι ξένες Δυνάμεις.....	74
4.2.Η Σαουδική Αραβία.....	75
4.3.Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.....	80
4.4.Το Ιράν.....	84
4.5.Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.....	87
4.6.Η Ρωσία.....	90
Συμπεράσματα.....	92
Πηγές.....	102
Παράρτημα	111
1. Χάρτες.....	111
2. Κείμενα Συμφωνιών.....	118

Συντομογραφίες

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Σ.Σ.Δ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

Η.Α.Ε: Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Η.Π.Α: Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ο.Η.Ε: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ACLED: Armed Conflict Location & Event Data Project

UAV: Unmanned Aerial Vehicle

USAID: United States Agency for International Development

Εισαγωγή

Η Υεμένη αποτελεί τη φτωχότερη αραβική χώρα (Goldschmidt & Boum, 2016, 507), με την πρόσβαση σε αρκετές περιοχές αυτής να είναι δύσκολη και τις εξελίξεις στο εσωτερικό της να απασχολούν ελάχιστα όχι μόνο το ευρύ κοινό αλλά και το μεγαλύτερο μέρος αναλυτών και ακαδημαϊκών. Σπάνια ειδήσεις και εικόνες από το εσωτερικό της χώρας μεταφέρονταν και μεταφέρονται παγκοσμίως από τα διεθνή ΜΜΕ. Ο εμφύλιος που μαίνεται στη χώρα από το 2014, παρά την ύπαρξη αναφορών για «Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας», παρέμενε «άγνωστος» για το μεγαλύτερο κομμάτι της κοινής γνώμης. Ειδικά, αν συγκριθεί με τις ένοπλες συγκρούσεις σε Συρία και Λιβύη που την ίδια περίοδο απασχολούσαν σε σταθερή βάση το μεγαλύτερο μέρος των δημοσιογράφων, των ακαδημαϊκών και των αναλυτών. Στην καλύτερη των περιπτώσεων, οι εξελίξεις στην Υεμένη τοποθετούνταν στο τέλος της διεθνούς ειδησιογραφίας των ΜΜΕ με μια αναφορά ή ένα ρεπορτάζ μερικών δευτερολέπτων. Η κατάσταση αυτή άρχισε να μεταστρέφεται τα τελευταία τρία χρόνια, με τη δημοσιοποίηση όλο και περισσότερων εικόνων και στοιχείων από την τεράστια ανθρωπιστική κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα. Οι «σοκαριστικές» φωτογραφίες του L. Tugnoli της *Washington Post* αλλά και η εκτενής «κάλυψη» του εμφυλίου πολέμου από ομάδα δημοσιογράφων του *Associated Press*, την περίοδο 2018-2019¹, ανέδειξαν στον μέγιστο βαθμό την εκτεταμένη βία, την πείνα, την καταπάτηση στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια σειρά ακρότητες, αναδεικνύοντας το μέγεθος της ανθρωπιστικής τραγωδίας που συμβαίνει στην Υεμένη. Οι εικόνες αυτές «έφεραν στην επιφάνεια» έναν εμφύλιο πόλεμο, του οποίου η ανάλυση, κατανόηση και εξήγηση αποτελεί ένα σύνθετο ζήτημα χωρίς εύκολες απαντήσεις και λύσεις.

Ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι η μελέτη και προσέγγιση του εμφυλίου πολέμου στην Υεμένη με στόχο από τη μια πλευρά την ανάδειξη των αιτιών του πολέμου και από την άλλη, των επιδιώξεων, των πολιτικών στόχων, της δράσης

¹ Για τη φωτογραφική «κάλυψη» των εξελίξεων στην Υεμένη ο L. Tugnoli έλαβε το σχετικό βραβείο Pulitzer το 2019. Αντίστοιχα την ίδια χρονιά η ομάδα του *Associated Press* που κάλυπτε τον εμφύλιο πόλεμο στην Υεμένη, αποτελούμενη από τη M. Michael, τη N. El-Mofty, και τον M. Al-Zekri έλαβε το βραβείο Pulitzer που αφορούσε τις Διεθνείς Ανταποκρίσεις (The Pulitzer Prizes, 2019). Η σταθερή μετάδοση ανταποκρίσεων και εικόνων από την Υεμένη συνέβαλε στη γνωστοποίηση του συνεχιζόμενου εμφυλίου πολέμου και της ανθρωπιστικής τραγωδίας που αντιμετωπίζει η χώρα.

και των αποτελεσμάτων των βασικών «πρωταγωνιστών», είτε αυτοί βρίσκονται στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό της χώρας. Ταυτόχρονα επιχειρείται να αναδειχθεί η ιστορική διάσταση του πολέμου, στα πλαίσια της σύγχρονης ιστορίας της χώρας. Τα γεγονότα του εμφυλίου εξετάζονται έως τις αρχές του 2020, ενώ προστέθηκαν την τελευταία στιγμή στο κείμενο κάποιες σχετικά πρόσφατες εξελίξεις του πολέμου, οι οποίες αφορούν την άνοιξη και το καλοκαίρι του 2020. Καθώς η συγκεκριμένη εργασία δεν επιδιώκει να πραγματοποιήσει μια «ειδησεογραφική αναπαραγωγή» των πολεμικών και πολιτικών εξελίξεων αλλά να εντοπίσει αίτια, επιδιώξεις, τάσεις και κατευθύνσεις στην πορεία εξέλιξης των γεγονότων και σε ένα περιβάλλον που μεταβάλλεται, δεν τοποθετήθηκε ένα στενό αυστηρά χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα περιοριζόταν η εξέταση του πολέμου στην Υεμένη.

Βασική θέση η οποία λαμβάνεται υπόψη κατά τη συγγραφή της διατριβής είναι πως ο εμφύλιος πόλεμος της Υεμένης αποτελεί μια εσωτερική εμπόλεμη σύγκρουση με διεθνείς απολήξεις, στην οποία πέρα από τοπικούς-εγχώριους δρώντες, εμπλέκονται στον ένα ή στον άλλο βαθμό παγκόσμιες αλλά και περιφερειακές Δυνάμεις της ευρύτερης περιοχής. Η προσέγγιση του ζητήματος του πολέμου στη σύγκρουση της Υεμένης γίνεται στη βάση της «κλασικής» θέσης του Κλαούσεβιτς πως: *«Ο πόλεμος είναι απλά η προέκταση της πολιτικής με άλλα μέσα»* (Clausewitz, 1984, 75). Ουσιαστικά δηλαδή, ως ένα μέσο που χρησιμοποιείται οργανωμένα για την επίτευξη ενός πολιτικού στόχου-σκοπού. Η καταφυγή στην άσκηση βίας στο εσωτερικό ενός κράτους και μεταξύ αντιπαρατιθέμενων κοινωνικών, πολιτικών ομάδων ή οργανισμών, παρά τις διάφορες διαφοροποιημένες προσεγγίσεις που υπάρχουν ως προς τη χρήση της, μπορεί να ερμηνευτεί ως ένα λειτουργικό μέσο για την επίλυση προβλημάτων και αντιμετώπιση κινδύνων (Λίτσας, 2010, 34-35). Όπως αναφέρει ο Σ. Λίτσας, συσχετίζοντας τη χρήση βίας με τους διακρατικούς πολέμους: *«...Η βία είναι η μήτρα που γεννά τον πόλεμο, αλλά αυτός ανδρώνεται στο διεθνές περιβάλλον και διαμορφώνει σε καταλυτικό βαθμό τις διεθνείς σχέσεις μεταξύ των κρατών»* (Λίτσας, 2010, 40). Η παραπάνω ερμηνευτική θέση παρότι διατυπώνεται κυρίως όσο αφορά τις διακρατικές σχέσεις και τους διεθνείς πολέμους, μπορεί να επαληθευθεί ως ένα βαθμό και στην περίπτωση του εμφυλίου πολέμου της Υεμένης.

Η εμφύλια αντιπαράθεση στην Υεμένη δεν έχει να κάνει με μια απλή σύγκρουση δύο ή περισσότερων δυνάμεων με ευδιάκριτα αντιπαραθετικά συμφέροντα αναμεταξύ

τους και ξεκάθαρους πάντα στόχους. Οι σύνθετες και ευμετάβλητες εξελίξεις, η σταθερότητα και δυναμική των εγχώριων και διεθνών συμμαχιών, η αύξηση ή μείωση της ισχύος των αντιμαχόμενων στρατοπέδων, το ιστορικό, κοινωνικοοικονομικό, πολιτικό, θρησκευτικό και ιδεολογικό υπόβαθρο της χώρας μετατρέπουν την εμφύλια αντιπαράθεση στην Υεμένη σε έναν πόλεμο ο οποίος είναι αποτέλεσμα μιας σειράς αιτιών αλλά και η έκβαση του εξαρτάται από ένα σύνολο παραγόντων.

Η Υεμένη με βάση τη σύγχρονη ιστορία της αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση μελέτης, η οποία με βάση τα κριτήρια που περιγράφουν οι D. Acemoglu και J. Robinson στο έργο τους “*Why Nations Fail*”, εύκολα μπορεί να ενταχθεί στην κατηγορία των αποκαλούμενων «Αποτυχημένων κρατών» -“Failed state”- (Feierstein, 2019, 1). Από το γεγονός αυτό και τη διαμορφωμένη ιστορική και κοινωνική της πραγματικότητα πηγάζει ένα σύμπλεγμα αντιθέσεων, ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και δυναμικών, το οποίο συνέβαλε και στην έναρξη του εμφυλίου πολέμου αλλά και στη συνέχιση του μέσα στον χρόνο. Παράλληλα, με τον ιδιαίτερο ρόλο που έχουν η Σαουδική Αραβία, οι Η.Π.Α και άλλα κράτη του Κόλπου στη σύγκρουση, αλλά και εξαιτίας της συσχέτισης μεταξύ Χούθι και Ιράν² η οποία είναι υπό εξέταση, ο εν λόγω εμφύλιος πόλεμος αποτελεί έναν καταλύτη στη διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων μεταξύ των κρατών της περιοχής. Όπως αναφέρει ο Σ. Λίτσας: *«Στο εσωτερικό μιας οργανωμένης κοινωνίας που υφίσταται ένα δομημένο πλαίσιο άσκησης κυριαρχίας οι κοινωνικοπολιτικές αντιπαράθεσεις, που ως αφετηρία έχουν τις ετερογενείς πολιτικοσυστημικές αντιλήψεις, είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε μια εμφύλια διαμάχη. Μια εμφύλια διαμάχη που είναι σε θέση να επηρεάσει το διεθνές σύστημα, όχι όμως λόγω των ιδεολογικών προστριβών αλλά εξαιτίας των ηγεμονικών συμφερόντων που αμφισβητούνται ή ενισχύονται μέσα από τις κρίσεις»* (Λίτσας, 2010, 195).

Γενικότερα, στην περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής μετά την έκρηξη της «Αραβικής Άνοιξης» έχει διαμορφωθεί ένα «πολυδιάστατο μωσαϊκό» στο οποίο εκφράζονται ανταγωνισμοί, συμφέροντα και επιδιώξεις περιφερειακών αλλά και διεθνών Δυνάμεων. Τα τελευταία χρόνια η περιοχή χαρακτηρίζεται από ένα «ασταθές

² Η δημόσια στήριξη του Ιράν στους Χούθι είναι υπαρκτή αλλά δεν έχει αποδειχτεί πλήρως η ύπαρξη ενός οργανωμένου σχεδίου υλικής, οικονομικής και στρατιωτικής στήριξης από το καθεστώς της Τεχεράνης, παρά τις κατηγορίες της Σαουδικής Αραβίας. Το μέγεθος της ενίσχυσης των Χούθι από το Ιράν παραμένει ένα ζήτημα υπό διερεύνηση.

περιβάλλον» στο οποίο οι εξελίξεις είναι ραγδαίες, επηρεάζοντας τους βραχυπρόθεσμους στόχους και τις επιδιώξεις κρατών και συμμαχιών οι οποίοι συχνά μεταβάλλονται. Παράλληλα, μια σειρά τοπικά, εθνικά ή θρησκευτικά ζητήματα έχουν ανά περίπτωση τη δική τους σημασία. Ο «μετασχηματισμός» της περιοχής που ακολούθησε τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης», διαμόρφωσε ένα πεδίο όπου επιδιώξεις μεγάλων Δυνάμεων, όπως οι Η.Π.Α και η Ρωσία, συνυπάρχουν με αυτές μιας σειράς περιφερειακών Δυνάμεων όπως η Τουρκία, το Ιράν, το Ισραήλ και η Σαουδική Αραβία, με την κάθε πλευρά να έχει σημαντικό ρόλο ως προς τη διαμόρφωση των εξελίξεων, στα πλαίσια της προσπάθειας που κάνει για να επιτύχει τους στόχους της. Η πραγματικότητα αυτή είναι σκόπιμο να αναφερθεί καθώς οι επιδιώξεις των εξωτερικών Δυνάμεων που παρεμβαίνουν ή αξιολογούν τον εμφύλιο που μαίνεται στην Υεμένη, πολλές φορές σχετίζεται από το σύνολο των επιδιώξεων τους και τους ανταγωνισμούς που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή.

Η συγγραφή της εργασίας βασίστηκε στην πραγματοποίηση έρευνας σε δευτερογενείς πηγές, δίνοντας βάση στη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία, σε ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις και άρθρα (είτε μεμονωμένων ακαδημαϊκών είτε διεθνών οργανισμών μελέτης της Διεθνούς Πολιτικής -Think Tank-), αλλά και σε δημοσιεύματα του *Τύπου*. Ουσιαστικά πρόκειται για μια «Δευτερογενή Έρευνα». Η έρευνα αντιμετώπισε τη δυσκολία πως εξαιτίας της χρονικής εγγύτητας του εμφυλίου πολέμου, των ταχύτατων αλλαγών και του ευμετάβλητου περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής, ένα μέρος της βιβλιογραφίας (ειδικά οι παλαιότερες χρονικά εκδόσεις), δεν μπορούσε να βοηθήσει ιδιαίτερα όσο αφορά τις πρόσφατες εξελίξεις. Παρόλα αυτά, παρείχε στοιχεία για την πολιτικό-οικονομική κατάσταση της Υεμένης μέσα στον χρόνο, την ιστορική πορεία της χώρας και τις επιδιώξεις εσωτερικών «πρωταγωνιστών» - δρώντων και εξωτερικών Δυνάμεων στο πρόσφατο παρελθόν. Επιπλέον, σε αρκετές σύγχρονες με το θέμα μελέτες, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος, οι κρίσεις ή οι θέσεις που εκφράζονται να μην στηρίζονται στο σύνολο των δεδομένων ή το διαθέσιμων πηγών και στοιχείων, αλλά σε ένα μέρος αυτών. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί πως για αρκετούς ερευνητές η πρόσβαση σε αξιόπιστα δεδομένα, στοιχεία και πηγές από την χώρα είναι εξαιρετικά δύσκολη εξαιτίας του πολέμου που μαίνεται και της δυσκολίας πρόσβασης στην περιοχή. Προκύπτει ακόμη το ζήτημα πως εξαιτίας της χρονικής εγγύτητας των γεγονότων, αρκετές πρωτογενείς πηγές, όπως

για παράδειγμα Έγγραφα (κρατικά ή μη)³, παραμένουν αδημοσίευτες. Επομένως, για αρκετά ζητήματα οι θέσεις και οι ερμηνείες που παρουσιάζονται και διατυπώνονται και στη συγκεκριμένη εργασία, έγινε προσπάθεια να επιβεβαιωθούν μέσα από τη διασταύρωση δεδομένων και αξιοποίηση των όσων στοιχείων είναι διαθέσιμα. Αντίστοιχα, για την ερμηνεία των επιδιώξεων των βασικών «πρωταγωνιστών» των εξελίξεων σε ορισμένα ζητήματα, βάση αποτελούν κυρίως οι δημόσιες τοποθετήσεις τους, ενώ δεν αποφεύγονται οι «υποθέσεις εργασίας», όπως συμβαίνει και σε αρκετές σύγχρονες μελέτες-κείμενα που εξετάζουν το συγκεκριμένο ζήτημα, σε συνάρτηση πάντα με την εξέλιξη των γεγονότων. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί πως ο εμφύλιος πόλεμος και οι εξελίξεις στην Υεμένη δεν έχουν απασχολήσει μεγάλο αριθμό ακαδημαϊκών και ερευνητών. Ειδικότερα όσο αφορά τα εγγύτερα χρονικά γεγονότα της περιόδου 2019-2020. Ως αποτέλεσμα ο όγκος των δημοσιεύσεων (ακαδημαϊκών και μη), μελετών κλπ. στη διεθνή βιβλιογραφία, που αφορούν τον συγκεκριμένο πόλεμο, είναι συγκριτικά μικρότερος ως προς τις δημοσιεύσεις και τα στοιχεία που έχουν «έρθει στο φως» για άλλες συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, οι οποίες θεωρούνται απότοκος της «Αραβικής Άνοιξης».

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας ασχολείται με την εξέγερση της «Αραβικής Άνοιξης» και τα αποτελέσματα της στην Υεμένη, δηλαδή την ανατροπή του Α. Σάλεχ, κάτω από ένα κύμα μαζικών αντιδράσεων και διαδηλώσεων. Η εξέγερση στην Υεμένη προσεγγίζεται ως το «πρελούδιο» της σύγκρουσης του εμφυλίου καθώς η ανατροπή του Α. Σάλεχ, όπως διατυπώνεται και στη συνέχεια της εργασίας, δημιούργησε το έδαφος για την έναρξη του εμφυλίου πολέμου δύο χρόνια αργότερα. Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας επικεντρώνεται στην ιστορία της Υεμένης και στα βασικά χαρακτηριστικά και αντιθέσεις που απορρέουν από αυτήν. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο θέτει μια σειρά βάσεις για την κατανόηση και ερμηνεία του εμφυλίου πολέμου καθώς σε αυτό αναπτύσσονται χαρακτηριστικά και αντιθέσεις που υπάρχουν στη χώρα και συνέβαλαν στην έναρξη του εμφυλίου και στην εξέλιξη του στο χρόνο. Το φυλετικό σύστημα, η αντίθεση μεταξύ Βορά και Νότου, η θρησκευτική διαίρεση και η ανάπτυξη του «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού», το ιστορικό επεμβάσεων-

³ Στην περίπτωση της Υεμένης αποτελεί βέβαια ερωτηματικό, ειδικά κατά την διάρκεια του εμφυλίου, κατά πόσο η κρατική μηχανή ή άλλες δυνάμεις που δραστηριοποιούνται διατηρούν κάποιο αρχείο πρακτικών συνομιλιών, κειμένων, στοιχείων κλπ. στα οποία κάποια χρονική στιγμή θα γίνει δυνατή η πρόσβαση.

παρεμβάσεων ξένων Δυνάμεων στην Υεμένη, η απουσία κάποιας μορφής δημοκρατικού πολιτεύματος σε συνδυασμό με το ασταθές πολιτικό καθεστώς και τις συχνές εμφύλιες συγκρούσεις αποτελούν για τον γράφοντα, στοιχεία που επέδρασαν και επιδρούν στη σύγκρουση. Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται διεξοδικά με τον εμφύλιο πόλεμο. Σε αυτό πραγματοποιείται αναφορά στο ιστορικό του πολέμου, αναδεικνύονται οι βασικοί «πρωταγωνιστές», οι στόχοι και οι πολιτικές-ιδεολογικές τους αφετηρίες, περιγράφονται οι συμμαχίες και οι αντιθέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων εμπόλεμων πλευρών, όπως και τα αποτελέσματα της δράσης τους σε συνάρτηση πάντα με την εξέλιξη της πολεμικής αντιπαράθεσης. Στο κεφάλαιο αυτό δεν επιχειρείται μια προσέγγιση που επικεντρώνει στη στρατιωτική εξέλιξη του πολέμου αλλά η έμφαση δίνεται στη δράση, τους στόχους των πρωταγωνιστών και τα αποτελέσματα τους. Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει τον ρόλο, την παρέμβαση και τις επιδιώξεις ξένων Δυνάμεων στον πόλεμο της Υεμένης. Ειδικότερο βάρος δίνεται στις περιπτώσεις της Σαουδικής Αραβίας, των Η.Α.Ε, του Ιράν και των Η.Π.Α, ενώ μια συνοπτική αναφορά πραγματοποιείται για τη Ρωσία, εξαιτίας του ιστορικού παρελθόντος που έχει όσο αφορά τις σχέσεις της με την Υεμένη. Στο κεφάλαιο αυτό, πέρα από την αναφορά στις επιδιώξεις της κάθε Δύναμης εξετάζεται αν μπορεί η σύγκρουση στην Υεμένη να χαρακτηριστεί ένας «πόλεμος δια αντιπροσώπων» -proxy war-, και το σε ποιο βαθμό η σύγκρουση αυτή αποτελεί ένα μέρος της αντιπαράθεσης μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν στην ευρύτερη περιοχή. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο των συμπερασμάτων στο οποίο διατυπώνονται οι θέσεις που απορρέουν από την ερευνητική διαδικασία και τη συγκεκριμένη διατριβή.

Κεφάλαιο 1

Η «Αραβική Άνοιξη» και η Υεμένη. Το «πρελούδιο» της σύγκρουσης

Όταν στις 17 Δεκεμβρίου του 2010 ο Μ. Μπουαζίζι αυτοπυρπολούταν στη Τυνησία κανείς δεν μπορούσε να υπολογίσει το κύμα των διαδηλώσεων και των αντιδράσεων που θα ακολουθούσαν στον αραβικό κόσμο. Η έκρηξη της «Αραβικής Άνοιξης» και τα αποτελέσματα που αυτή επέφερε, όπως η ανατροπή δικτατόρων και η πρόκληση ένοπλων εμφύλιων συγκρούσεων, οδήγησε όλο και περισσότερους ερευνητές και μελετητές να στρέψουν τα βλέμματα τους στον αραβικό κόσμο, αναζητώντας τις αιτίες, τις δυναμικές αλλά και τα αποτελέσματα πίσω από αυτές τις «απρόσμενες» για αρκετούς εξεγέρσεις. Η επίδραση της «Αραβικής Άνοιξης» δεν ήταν η ίδια σε όλο τον αραβικό κόσμο. Σε άλλες χώρες όπως η Ιορδανία και το Μπαχρέιν οι επιπτώσεις ήταν ελάχιστες. Στη Συρία οδήγησε σε έναν μακροχρόνιο εμφύλιο πόλεμο, στη Λιβύη στην ανατροπή του Καντάφι με τη χώρα να «βυθίζεται» στη συνέχεια σε ένα καθεστώς χάους, εμφύλιου πολέμου και συγκρούσεων, ενώ σε Τυνησία, Αίγυπτο και Υεμένη οδήγησε σε αλλαγή κυβερνήσεων (Goldschmidt & Boum, 2016, 491-514).

Η αυγή της «Αραβικής Άνοιξης» βρήκε την Υεμένη αντιμέτωπη με μια σειρά προβλήματα. Στο βόρειο τμήμα της και στην επαρχία της Σαάντα μαίνονταν από το 2004 η ένοπλη αντιπαράθεση των Χούθις με τις κυβερνητικές δυνάμεις του Α. Σάλεχ⁴, ενώ από το 2007-2008 αναπτυσσόταν στο νότιο τμήμα της χώρας, το αποκαλούμενο «Κίνημα του Νότου», εκφράζοντας τη δυσαρέσκεια απέναντι στην πολιτική του Α. Σάλεχ σε συνδυασμό με τάσεις αυτονομίας και αιτήματα για την ανεξαρτησία της περιοχής (Boucek, 2010, 1: Day, 2010, 2). Ωστόσο, το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετώπιζε η Υεμένη ήταν η οικονομική κατάσταση της χώρας και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διαβίωνε η πλειοψηφία του πληθυσμού της.

⁴ Από το 2004 με επίκεντρο την επαρχία της Σαάντα η οποία αποτελούσε προπύργιο των Χούθις πραγματοποιήθηκαν έξι ένοπλες συγκρούσεις-πόλεμοι μεταξύ των δυνάμεων των Χούθις και του στρατού της Υεμένης. Οι συγκρούσεις και η πολιτική «καμένης γης» που ακολούθησε το καθεστώς του Α. Σάλεχ είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο περισσότερων από 10.000 ανθρώπων και την καταστροφή μεγάλου τμήματος των υποδομών της επαρχίας της Σαάντα οδηγώντας 250.000 ανθρώπους να εγκαταλείψουν την περιοχή κατοικίας τους. Παρότι οι συγκρούσεις συχνά διακόπτονταν από κάποια εκεχειρία, με την τελευταία να χρονολογείται τον Φεβρουάριο του 2010, η ένταση μεταξύ των Χούθις και του καθεστώτος του Α. Σάλεχ δεν είχε μειωθεί καθόλου κατά την έναρξη των διαδηλώσεων της περιόδου της «Αραβικής Άνοιξης» (Αλομπέιντ, 2011, 8: Boucek, 2010, 1, 4, 5-10).

Σύμφωνα με δηλώσεις του ίδιου του υπουργού Εξωτερικών της Υεμένης το 2011, Μ. Αλ-Καρμπί, το 40% του πληθυσμού των 23 εκατομμυρίων κατοίκων της χώρας, ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας, επιβιώνοντας με ένα ημερομίσθιο λιγότερο των δύο δολαρίων ημερησίως. Την ίδια στιγμή τα 2/3 του πληθυσμού της Υεμένης αντιμετώπιζαν σοβαρό επισιτιστικό πρόβλημα (Αλομπέιντ, 2011, 5). Ουσιαστικά η Υεμένη ήταν αντιμέτωπη με την κατάρρευση της οικονομίας της, την εξάντληση των οικονομικών και φυσικών της πόρων, την απουσία οποιουδήποτε ουσιαστικού αναπτυξιακού σχεδίου, την εκτεταμένη φτώχεια και τα τεράστια ποσοστά ανεργίας. Μια κατάσταση στην οποία βρισκόταν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της. Παράλληλα, οι κάτοικοι της χώρας έρχονταν αντιμέτωποι με την «κρατική εγκατάλειψη» και την αδυναμία του κράτους να παρέχει τις στοιχειώδεις κοινωνικές υπηρεσίες, την ασφάλεια και τη διατήρηση της τάξης στο μεγαλύτερο μέρος της επικράτειας ενώ η κρατική διαφθορά, οι δυσλειτουργίες και αυθαιρεσίες των κρατικών λειτουργών και θεσμών της διακυβέρνησης ήταν ουσιαστικά καθημερινό φαινόμενο (Boucek, 2010, 2).

Στην εξουσία της Υεμένης βρισκόταν ο Α. Σάλεχ, ο οποίος κυβερνούσε με απολυταρχικό τρόπο τη Βόρεια Υεμένη από το 1978 και μετέπειτα από το 1990, την ενοποιημένη Υεμένη. Πέρα από το αξίωμα του Προέδρου διατηρούσε και αυτό του αρχιστράτηγου του στρατού της χώρας (Goldschmidt & Boum, 2016, 507). Η εξουσία του Α. Σάλεχ στηριζόταν στην φυλετική ένωση των Χάσσεντ στην οποία άνηκε και ο ίδιος αλλά και σε έναν φυλετικό συνασπισμό που στήριζε την κυβέρνηση. Η φυλετική συνομοσπονδία των Χάσσεντ αποτελεί μια από τις κύριες και ισχυρότερες φυλές/φυλετικές ενώσεις της χώρας. Η πλειοψηφία των σημαντικότερων κρατικών θέσεων καταλαμβάνονταν από μέλη που προέρχονταν από τη συγκεκριμένη φυλή (Αλομπέιντ, 2011, 4: Goldschmidt & Boum, 2016, 507). Ακόμη, ένα μέρος της δύναμης του Α. Σάλεχ πήγαζε από τη δυναμική και την επιρροή του κόμματος του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου». Το κόμμα αυτό είχε μεγάλο αριθμό μελών και δύναμη κυρίως στις περιοχές της πρώην Αραβικής Δημοκρατίας της Υεμένης. Το κόμμα του Α. Σάλεχ, θεωρητικά εξέφραζε μεταξύ άλλων τις αρχές του «Παναραβισμού» και του «Υεμενικού εθνικισμού», ενώ δεν είχε κάποια ιδιαίτερη θρησκευτική ταυτότητα ούτε θρησκευτικούς ή φυλετικούς περιορισμούς όσο αφορά την απόκτηση της ιδιότητας του μέλους του. Μέλη του μπορούσαν να γίνουν και σουνίτες και σίιτες μουσουλμάνοι, αλλά και μέλη όλων των φυλών που κατοικούν

στην Υεμένη. Βέβαια, παρά την απουσία συγκεκριμένης θρησκευτικής ταυτότητας, το κόμμα του Α. Σάλεχ εκμεταλλεύτηκε και εκμεταλλευόταν θρησκευτικές μορφές της Υεμένης προερχόμενες κυρίως από το σουνιτικό Ισλάμ, όπως και σεΐχηδες-φυλάρχους, ώστε να αυξήσει την επιρροή και τον έλεγχο του σε διάφορες περιοχές της χώρας. Μέσα στο «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο» υπήρχαν οργανωμένες διαφορετικές συμπαγείς πολιτικές ομάδες, που έδιναν έμφαση στη μια ή στην άλλη πολιτική ή ιδεολογική «ατζέντα». Ωστόσο, ο στενός ηγετικός πυρήνας του κόμματος, που έδινε πρόσβαση στην κρατική εξουσία, παρέμενε ένας «κλειστός κύκλος» στον οποίο συμμετείχαν άτομα που είχαν προσωπικές, οικογενειακές ή φυλετικές σχέσεις με τον Πρόεδρο Α. Σάλεχ. Στην πράξη το ίδιο το «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο» ήταν ένας πολιτικός-οργανωτικός μηχανισμός που ενίσχυε τον έλεγχο της εξουσίας από τον Α. Σάλεχ και τον στενό κύκλο που σχηματιζόταν γύρω από αυτόν (Al-Yemeni, 2003, 30-35).

Απέναντι του ο Α. Σάλεχ είχε σύσσωμη την αντιπολίτευση της χώρας. Η κινητοποίηση της αντιπολίτευσης απέναντι στο καθεστώς του Α. Σάλεχ δεν είχε να κάνει μονάχα με τη χειροτέρευση των κοινωνικών συνθηκών αλλά και μια σειρά πολιτικούς περιορισμούς που αντιμετώπιζε. Αν και θεωρητικά λειτουργούσε στα πλαίσια μιας «πολυκομματικής δημοκρατίας», αντιμετώπιζε στην πράξη ένα μονοκομματικό καθεστώς, το οποίο της έθετε μια σειρά περιορισμούς και εμπόδια για την πραγματοποίηση της πολιτικής της δράσης. Τα κύρια κόμματα της αντιπολίτευσης είχαν έρθει σε συνεννόηση, συμμετέχοντας στη λεγόμενη «Κοινή Συνάντηση». Σε αυτή συμμετείχαν η «Μεταρρυθμιστική Συγκέντρωση της Υεμένης», οργανωτική έκφραση των Αδελφών Μουσουλμάνων στη χώρα, το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Υεμένης», το κόμμα της «Νασερίτικης Λαϊκής Ενωτικής Οργάνωσης», το «Αραβικό Σοσιαλιστικό Μπααθικό Κόμμα», το κόμμα της «Σεπτεμβριανής Συγκέντρωσης» το κόμμα της «Δικαιοσύνης» και η «Ένωση Λαϊκών Δυνάμεων της Υεμένης» (Αλομπέντ, 2011, 4-5).

Μέσα στα παραπάνω πλαίσια η έκρηξη της «Αραβικής Άνοιξης», ιδιαίτερα μετά την επιτυχία των εξεγέρσεων σε Τυνησία και Αίγυπτο, δεν άργησε να φτάσει και στην Υεμένη. Ήδη από τις 29 Δεκεμβρίου του 2010 ξέσπασαν διαδηλώσεις στη χώρα, όταν το κυβερνών κόμμα του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» επιχείρησε να κατοχυρώσει νομικά τη δυνατότητα για ισόβια παραμονή του Α. Σάλεχ στο αξίωμα

του Προέδρου. Σταδιακά και μέχρι τις 28 Ιανουαρίου του 2011, οι διαδηλώσεις γενικεύτηκαν σχεδόν σε ολόκληρη την Υεμένη. Αν και αρχικά ήταν προσανατολισμένες σε οικονομικά αιτήματα, σύντομα κυριάρχησε το αίτημα για αποχώρηση του Α. Σάλεχ και αρκετών από τους συγγενείς του από θέσεις-κλειδιά της εξουσίας⁵. Στο παραπάνω συνέβαλε και η αιματηρή καταστολή των πρώτων διαδηλώσεων που είχε ως αποτέλεσμα δεκάδες νεκρούς και τραυματίες. Οι διαδηλώσεις αντί να μειώνονται σε ένταση και όγκο, συνέχιζαν αυξητικά φτάνοντας σε «εκρηκτικό σημείο» στην πρωτεύουσα Σαναά και στις μεγάλες επαρχιακές πόλεις της χώρας. Διοργανώνονταν πλέον κάτω από τίτλους όπως «*Μέρα Οργής*», «*Παρασκευή Οργής*» και «*Παρασκευή δίχως επιστροφή*». Η αύξηση των διαδηλώσεων έφερε ως αντίδραση την όξυνση της κρατικής καταστολής, με αποτέλεσμα οι αριθμοί των νεκρών και των τραυματιών να αυξηθούν κατά εκατοντάδες (Αλομπέιντ, 2011, 5-6 : Goldschmidt & Boum, 2016, 507).

Παράλληλα, το καθεστώς της Υεμένης άρχισε να δέχεται πίεση τόσο από το εσωτερικό του, όσο και από το εξωτερικό της χώρας. Η αρχική σύγχυση στις γραμμές του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» για τους υπαίτιους και τα αίτια των διαδηλώσεων⁶, σε συνάρτηση και με το μέγεθος της καταστολής οδήγησε σταδιακά σε μια σειρά αποχωρήσεις από το «κυβερνητικό στρατόπεδο» και προσχωρήσεις στην πλευρά των εξεγερμένων. Πολιτικοί, διπλωμάτες και στρατιωτικοί, με σημαντικότερους τον στρατηγό της βορειοδυτικής περιοχής, Α. Μομσέν Αλ-Αχμέρ και τον πρώην υπουργό εθνικής άμυνας Α. Ουίλε, παραιτήθηκαν των θέσεων τους και στήριξαν τους διαδηλωτές. Ταυτόχρονα, όλο και μεγαλύτερος αριθμός φυλών προσχωρούσε στην εξέγερση. Ιδιαίτερη σημασία είχε η προσχώρηση στο πλευρό των εξεγερμένων, της φυλής Αλ Χιμέ, αρκετά μέλη της οποίας στελεχώνουν τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας. Το «Συμβούλιο Συμπαράστασης» που αποτελεί πολιτικό συνασπισμό Φυλών

⁵ Το «Κίνημα Νεολαίας Υεμένης» που αποτέλεσε μια από τις βασικές οργανώσεις που συμμετείχαν στις διαδηλώσεις και στην εξέγερση, έθεσε αρχικά το αίτημα της παραίτησης τριάντα συγγενών του Προέδρου Α. Σάλεχ από θέσεις κλειδιά του κράτους (Αλομπέιντ, 2011, 5-6).

⁶ Αρχικά, στελέχη του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» και του κρατικού μηχανισμού κατηγορήσαν ξένες υπηρεσίες για τη διοργάνωση των διαδηλώσεων, στη συνέχεια την «Αλ Κάιντα» και μετέπειτα το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης». Ουσιαστικά, το καθεστώς του Α. Σάλεχ βρέθηκε σε πλήρη σύγχυση από το μέγεθος και την έκταση των διαδηλώσεων. Παράλληλα στην πλευρά των εξεγερμένων κυριαρχούσε ο κοσμικός χαρακτήρας των διαδηλώσεων με μια σειρά αντίστοιχα αιτήματα (Αλομπέιντ, 2011, 5, 9).

της Υεμένης υπό την ηγεσία του φυλάρχου Χ. Αλ-Αχμέρ τάχθηκε και αυτό με το μέρος των διαδηλωτών, υιοθετώντας αιτήματα τους, ενώ ακόμα και ο Σ. Αλ-Αχμέρ, ο ηγέτης της φυλετικής ένωσης Χάσσεεντ, που αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους φύλαρχους της χώρας και βασικό υποστηρικτή του καθεστώτος, προσχώρησε με την πλευρά των εξεγερμένων. Τέλος, και το Συμβούλιο των Ουλεμάδων της Υεμένης, το οποίο σαν θρησκευτικό όργανο κατέχει σημαντική θέση και επιρροή στη συντηρητική κοινωνία της χώρας και στο θρησκευόμενο κομμάτι του πληθυσμού, κάλεσε σε παραίτηση τον Α. Σάλεχ ζητώντας την ειρηνική μετάβαση της εξουσίας (Αλομπέιντ, 2011, 6).

Οι εξελίξεις στην Υεμένη ανησύχησαν τις αραβικές χώρες του Κόλπου και ιδιαίτερα τη Σαουδική Αραβία που αποτελούσε βασικό σύμμαχο και υποστηρικτή του Α. Σάλεχ. Με τις συνθήκες που φαινόταν να επικρατούν στη χώρα, διάφορα πιθανά σενάρια ή εκδοχές των εξελίξεων διαγράφονταν ιδιαίτερα ανησυχητικά. Μια πιθανή σύγκλιση των ισμαηλιτών της Σαουδικής Αραβίας με τους ισμαηλίτες της Υεμένης ή το κίνημα των Χούθις, η αύξηση της δύναμης των Χούθις και δυνατότητα επιρροής τους στον στρατό της Σαουδικής Αραβίας⁷, μια πιθανή σύγκλιση των Χούθις με τον σιιτικό πληθυσμό της Σαουδικής Αραβίας που αποτελεί το 20% των κατοίκων της χώρας και το «καθεστώς αναρχίας» το οποίο προκαλούνταν στο γενικότερο πλαίσιο στη χερσόνησο της Αραβίας θα μπορούσε είτε να δώσει έδαφος για την ανάπτυξη ακραίων ισλαμιστικών οργανώσεων όπως η «Αλ Κάιντα» είτε να επιφέρει τριγμούς στην εξουσία των υπόλοιπων καθεστώτων της περιοχής (Αλομπέιντ, 2011, 6: Caldararo, 2016, 2-3). Έτσι, στα τέλη του Απριλίου του 2011 το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου⁸ (στο οποίο δεν συμμετέχει η Υεμένη) πρότεινε στον Α. Σάλεχ να παραιτηθεί υπέρ του Αντιπροέδρου του, λαμβάνοντας ο ίδιος ασυλία από κάθε δίωξη. Ο Α. Σάλεχ συμφώνησε τρεις φορές με την πρόταση των γειτονικών κρατών, η οποία επανερχόταν κάθε φορά με αυξανόμενη πίεση, υπαναχωρώντας ωστόσο πάντοτε την τελευταία στιγμή (Goldschmidt & Boum, 2016, 507).

⁷ Ένα τμήμα του στρατού της Σαουδικής Αραβίας (πιθανότατα το 1/3) σχετίζεται με τους Χούθις της Υεμένης ή προέρχεται από σχετιζόμενες με αυτούς φυλές, που κατοικούν κοντά στα σύνορα των δύο κρατών (Caldararo, 2016, 3).

⁸ Το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου αποτελείται από αραβικά κράτη της Αραβικής Χερσονήσου και του Περσικού Κόλπου και αποτελεί μια διακρατική πολιτική και οικονομική ένωση. Σε αυτό συμμετέχουν το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ, το Ομάν, το Κατάρ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Σαουδική Αραβία.

Παράλληλα, η κατάσταση στην Υεμένη επιδεινώθηκε από την αύξηση της παρουσίας και παρέμβασης των Η.Π.Α στο εσωτερικό της χώρας. Οι Η.Π.Α στα πλαίσια του «Πολέμου ενάντια στην Τρομοκρατία» βρίσκονταν σε χρόνια συνεργασία με το καθεστώς του Α. Σάλεχ, έχοντας ως κύρια επιδίωξη την αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου»/ «Ανσάρ Αλ-Σαρία» στην Υεμένη και άλλων ισλαμιστικών ομάδων που δρούσαν στη χώρα. Είναι γεγονός πως η κοινωνική αναταραχή που επικράτησε έδωσε τη δυνατότητα στην «Αλ Κάιντα» και άλλες ομάδες να αναβαθμίσουν την παρουσία τους και να αυξήσουν τη δραστηριότητα και την επιρροή τους. Ωστόσο, οι επιθέσεις που πραγματοποίησαν οι Η.Π.Α εναντίον πραγματικών ή υποπτευόμενων «τρομοκρατικών στόχων» την περίοδο 2011-2012, είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο αρκετών αμάχων αλλά και την αύξηση των αντιαμερικανικών αισθημάτων στον πληθυσμό. Το γεγονός αυτό έφερε σε δυσκολότερη θέση το καθεστώς του Α. Σάλεχ, εξαιτίας της συνεργασίας και της ανοχής του, απέναντι στη δράση των Η.Π.Α (Goldschmidt & Boum, 2016, 508).

Η μη παραίτηση του Α. Σάλεχ σε πρώτη φάση, είχε ως αποτέλεσμα οι διαδηλώσεις και οι οδομαχίες να συνεχιστούν με αμείωτη ένταση για όλο τον Μάιο στην Σαναά με τη χώρα να βρίσκεται ένα βήμα πριν τη γενικευμένη εμφύλια σύγκρουση. Σημείο καμπής για την πορεία των εξελίξεων αποτέλεσε η απόπειρα δολοφονίας κατά του Α. Σάλεχ στις 3 Ιουνίου, με την έκρηξη βόμβας την ώρα που ο Α. Σάλεχ και άλλοι ανώτεροι αξιωματούχοι προσεύχονταν, εντός του τεμένους του προεδρικού παλατιού. Ο ίδιος τραυματίστηκε σοβαρά, εγκατέλειψε τη χώρα και μεταφέρθηκε στη Σαουδική Αραβία για περίθαλψη, με τη φυγή του να οδηγεί σε μείωση της έντασης των διαδηλώσεων. Τελικά τον Νοέμβριο του 2011, έχοντας μερικώς αναρρώσει και κάτω από τις συνεχόμενες πιέσεις απέναντι του από το εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας, ο Α. Σάλεχ, αποδέχτηκε τη μεταβίβαση της εξουσίας και την παραίτηση του από τη θέση του Προέδρου της Υεμένης. Η συμφωνία που υπέγραψε ήταν αποτέλεσμα της μεσολάβησης του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, απομακρύνοντας μεν τον ίδιο από την εξουσία, αλλά παρέχοντας του πλήρη ασυλία από δυνητικές διώξεις απέναντι στο πρόσωπο του, εξαιτίας της σκληρής καταστολής και των δολοφονιών διαδηλωτών. Την πτώση του Α. Σάλεχ ακολούθησαν γενικές εκλογές τον Φεβρουάριο του 2012, με τον πρώην Αντιπρόεδρο της χώρας, Μ. Χαντί, να αποτελεί τον μοναδικό υποψήφιο για το αξίωμα του Προέδρου. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση νέων διαδηλώσεων, ειδικά στο νότιο τμήμα

της χώρας. Ωστόσο η εκλογή του Μ. Χαντί στην ηγεσία της χώρας, ο οποίος στηρίχτηκε από το κυβερνών «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο» και την κοινοβουλευτική αντιπολίτευση⁹, ως μια λύση για μείωση της έντασης και πραγματοποίηση μιας σειράς μεταρρυθμίσεων, οδήγησε σε προσωρινή εκτόνωση της κατάστασης (Goldschmidt & Boum, 2016, 507-508).

Τα αίτια της εξέγερσης στην Υεμένη ήταν ένας συνδυασμός παραγόντων, δυναμικών και αντιθέσεων που συνυπάρχουν εντός της χώρας. Όπως αναφέρει ο Α. Αλομπέιντ (Αλομπέιντ, 2011, 5):

«Οι κύριοι παράγοντες της εξέγερσης στην Υεμένη είναι οι εξής: Η απουσία αναπτυξιακού και οικονομικού σχεδίου, οι συνέπειες του πολέμου της κυβέρνησης με το κίνημα των Χούθις, τα ολέθρια φαινόμενα φτώχειας, της διαφθοράς και της υποβάθμισης του επιπέδου διαβίωσης παρά την ύπαρξη των εισοδημάτων του πετρελαίου, το κίνημα του Νότου (Αλχιράκ αλ Τζενούμπι) και τα αιτήματα του για απόσχιση, ο μονοκομματισμός, η περιθωριοποίηση των άλλων πολιτικών δυνάμεων, η καταπάτηση στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η ελευθερία της έκφρασης και της ενημέρωσης, το υψηλό ποσοστό των αναλφάβητων, η αύξηση του φόβου που προκαλεί η Αλ Κάιντα και η εκμετάλλευσή του με την εφαρμογή κατασταλτικών μέτρων εναντίον της οποιασδήποτε προσπάθειας αλλαγής του πολιτικού κατεστημένου, η παραβίαση του δικαιώματος της εθνικής κυριαρχίας με την παραχώρηση, στις αμερικανικές δυνάμεις του δικαιώματος επέμβασης με την αιτιολογία της πάταξης της Αλ Κάιντα και οι προσπάθειες του Σάλεχ να κληροδοτήσει την εξουσία στο γιο του».

Ουσιαστικά αρκετοί από τους παραπάνω παράγοντες δεν σχετίζονται μονάχα με την περίοδο της εξουσίας του Α. Σάλεχ και τον τρόπο διακυβέρνησης του, αλλά έχουν τις ρίζες τους στην ίδια τη σύγχρονη ιστορία της Υεμένης. Η «Αραβική Άνοιξη», η κοινωνική έκρηξη που τη συνόδευε και το «κενό εξουσίας» που δημιούργησε αποτέλεσε στην περίπτωση της Υεμένης το καλύτερο πεδίο για την έκφραση τους. Σε πρώτη φάση οδήγησε στην ανατροπή του Α. Σάλεχ και σε μια σύντομη «μεταβατική» περίοδο μετά την εκλογή του Μ. Χαντί το 2012.

⁹ Με βάση τα αποτελέσματα των κοινοβουλευτικών εκλογών του 2003 που διεξήχθησαν στην Υεμένη, στην κοινοβουλευτική αντιπολίτευση βρίσκονταν: το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης», το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Υεμένης», το κόμμα της «Νασερίτικης Λαϊκής Ενωτικής Οργάνωσης» και το «Αραβικό Σοσιαλιστικό Μπιαθικό» κόμμα.

Συνολικότερα όμως ανέδειξε στο προσκήνιο προβλήματα, αντιθέσεις και δυναμικές που ενυπήρχαν στη χώρα και «κρύβονταν» κάτω από την απολυταρχική εξουσία του Α. Σάλεχ και των συμμάχων του. Αυτές οι δυναμικές και οι αντιθέσεις που εκφράστηκαν και εκφράζονται μέχρι και σήμερα στον εμφύλιο πόλεμο που μαίνεται στη χώρα από το 2014, πηγάζουν από την ίδια την ιστορία της Υεμένης και την κοινωνικοοικονομική της δομή

Κεφάλαιο 2

Η ιστορία, τα βασικά χαρακτηριστικά και οι αντιθέσεις της Υεμένης

2.1. Η ιστορία της Υεμένης

Η περιοχή της Υεμένης αποτέλεσε μία από τις αρχαιότερες κοιτίδες πολιτισμού στη Μέση Ανατολή. Μεταξύ του 12ου αιώνα π.Χ και του 6ου μ.Χ., η περιοχή αποτελούσε τμήμα των βασιλείων της Μίνα, του Σαβά και των Χιμαριδών και στη συνέχεια βρισκόταν κάτω από την εξουσία του βασιλείου του Αζούμ και της αυτοκρατορίας των Σασανιδών της Περσίας. Η περιοχή της Υεμένης είχε ιδιαίτερη οικονομική και εμπορική σημασία καθώς συνδεόταν με το κερδοφόρο εμπόριο των μπαχαρικών. Η εμφάνιση του Ισλάμ στην αραβική χερσόνησο και η ταχεία ανάπτυξη του ήταν αναμενόμενο να μην αφήσει ανεπηρέαστη την περιοχή της Υεμένης. Από τον 7^ο μ.Χ μέχρι και τον 16^ο μ.Χ αιώνα βρέθηκε κάτω από τον έλεγχο διαφόρων μουσουλμανικών χαλιφάτων και δυναστειών, οι οποίες είχαν δύναμη είτε σε ένα ευρύτερο γεωγραφικό πεδίο¹⁰, είτε τοπικά στην Υεμένη. Οι δυναστείες των Ρασιντούν, των Ουμαγιάδων, των Αβασίδων, των Ζιγιαδιδών, των Νατζαχίντ, των Σουλαιχίντ, των Μαχντί, των Ζουραιντί, των Χαμτανί, του Αγιουβιδών, των Ρασουλίντ, των Ταχρίντ και το Σουλτανάτο των Μαμελούκων της Αιγύπτου έλεγξαν μέσα σε αυτή την περίοδο τμήματα της Υεμένης ή και ολόκληρη τη σημερινή γεωγραφική έκταση της χώρας. Αρκετές από τις τοπικές δυναστείες που ήλεγξαν για μικρό σχετικά διάστημα τη χώρα προέρχονταν από το σιτικό μουσουλμανικό θρησκευτικό δόγμα των Ζαϊντί (Αλασκάρ, 2020, 9-10: Caldararo, 2016, 1-2).

Το 1517 σε συνδυασμό με την κατάκτηση της επαρχίας της Χετζάζ, η Οθωμανική Αυτοκρατορία κατέλαβε για πρώτη φορά τη χώρα, δημιουργώντας στην Υεμένη το αντίστοιχο Εγιαλέτι. Όμως σύντομα, γύρω από το πρόσωπο του Ζαϊντί «Ιμάμη», Αλ-Μανσούρ Αλ-Κασίμ, αναπτύχθηκε ένα κίνημα αντίστασης, το οποίο επέφερε μεταξύ 1597 και 1638 τη σταδιακή έξωση των Οθωμανών από την Υεμένη και τη δημιουργία μέχρι και τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ενός θεοκρατικού κράτους των Ζαϊντί. Από τον 18^ο αιώνα το κράτος των Ζαϊντί, άρχισε να χάνει δύναμη με αποτέλεσμα

¹⁰ Οι δυναστείες των Ρασιντούν, των Ουμαγιάδων, των Αβασίδων, των Αγιουβιδών και των Ρασουλίντ ήταν μουσουλμανικά βασίλεια που εκτείνονταν σε τεράστιες εκτάσεις στην Ασία αλλά και την Αφρική.

περιοχές της νότιας Υεμένης να αποκτούν την αυτονομία τους, υπό την μορφή ξεχωριστών Σουλτανάτων, όπως αυτό του Λαχέτζ το 1728 (Αλνταράρο, 2020, 10: Caldararo, 2016, 2). Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα το βόρειο τμήμα της χώρας καταλήφθηκε ξανά από την Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά τη διάρκεια αιματηρών συγκρούσεων που διήρκησαν μεταξύ 1849-1872¹¹. Αντίστοιχα, το νότιο τμήμα της Υεμένης, μετά την κατάληψη του Άντεν το 1839 από τον λοχαγό Χάινς για λογαριασμό της «Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών», ελέγχθηκε από τον Βρετανούς. Σταδιακά και μέσα από συμφωνίες και συνεργασίες με τοπικούς «Σουλτάνους» της νότιας Υεμένης δημιούργησαν ένα κράτος προτεκτοράτο της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στο νότιο τμήμα της αραβικής χερσονήσου (Dresch, 2003, 3-4, 9-10, 19-20). Η διαίρεση της Υεμένης στο βόρειο και νότιο τμήμα, επικυρώθηκε μετά από Συνθήκη μεταξύ των Βρετανών και των Οθωμανών το 1904 (Day, 2010, 3). Η διαίρεση αυτή, μεταξύ των δύο αυτοκρατοριών αποτέλεσε μια σημαντική «ιστορική τομή» για την ιστορία της χώρας, καθώς τα αποτελέσματα και οι επιδράσεις της είναι εμφανή μέχρι και σήμερα (βλ. Χάρτη 1).

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η επακόλουθη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε συνδυασμό με τον αντί-οθωμανικό αγώνα των Αράβων (μεταξύ των οποίων και των κατοίκων της Υεμένης), είχε σαν αποτέλεσμα την οριστική αποχώρηση των Οθωμανών από τη βόρεια Υεμένη το 1918. Εκεί δημιουργήθηκε ένα θεοκρατικό κράτος σιιτών Ζαΐντί με επικεφαλής τον «Ιμάμη», που έγινε γνωστό ως βασίλειο των Μουταγουακιλιτών (Caldararo, 2016, 2: Dresch, 2003, 9). Το καθεστώς του «Ιμάμη» ανατράπηκε από μια μερίδα αξιωματικών του στρατού μετά τον εμφύλιο πόλεμο που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1962-1970 στο βόρειο τμήμα της χώρας και είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 200.000 Υεμένων. Οι αξιωματικοί ήταν επηρεασμένοι από το ιδεολογικό ρεύμα του «Παναραβισμού» και τον «Νασσερισμό» και θεωρητικά επιδίωκαν τον εκδημοκρατισμό της χώρας. Στην προσπάθειά τους είχαν την αρωγή του αιγυπτιακού στρατού. Η Αίγυπτος πραγματοποίησε εις όφελος των αξιωματικών επέμβαση στη χώρα διατηρώντας μεγάλη στρατιωτική δύναμη και έχοντας σημαντικές απώλειες¹² μέχρι να ξεκινήσει να αποχωρεί σταδιακά το 1967. Η

¹¹ Το 1872 οι Οθωμανοί κατάφεραν να καταλάβουν τη Σαναά με αποτέλεσμα οι δυνάμεις του «Ιμάμη» να αποσυρθούν στις βορειότερες και πιο απόμερες επαρχίες της Υεμένης (Dresch, 2003, 4-5).

¹² Περίπου 70.000 Αιγύπτιοι στρατιώτες συμμετείχαν στο αποκορύφωμα των επιχειρήσεων του αιγυπτιακού στρατού στην Υεμένη, ενώ περισσότεροι από 12.000 ήταν οι νεκροί κατά τη

σύγκρουση των αξιωματικών με το καθεστώς του «Ιμάμη» πέρα από τις αιτίες που αφορούσαν το εσωτερικό της Υεμένης αποτέλεσε τμήμα της αντιπαράθεσης μεταξύ Αιγύπτου και Σαουδικής Αραβίας¹³, των επιδιώξεων της Μεγάλης Βρετανίας κατά την πρώτη περίοδο του πολέμου, και των Η.Π.Α, του Ισραήλ και της Σοβιετικής Ένωσης στη συνέχεια, όσο αφορά την ευρύτερη περιοχή. Ουσιαστικά, αποτέλεσε μια διεθνοποιημένη σύγκρουση μέσα στα πλαίσια που έθετε ο «Ψυχρός Πόλεμος» (Orkaby, 2014, 1-5, 11-12). Η ίδρυση της Αραβικής Δημοκρατίας της Υεμένης το 1962 στα εδάφη που έλεγχαν οι επαναστάτες και η τελική επικράτηση τους σε ολόκληρο το βόρειο τμήμα της Υεμένης το 1970 οδήγησαν στο τέλος του εμφυλίου. Η Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης αποτέλεσε στην πράξη ένα μονοκομματικό καθεστώς υπό τον έλεγχο του στρατού, όπου την εξουσία είχε το κόμμα του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου». Σε αυτό, καθώς λειτουργούσε μέχρι το 1990 με μια λογική πανεθνικού μετώπου μπορούσαν να ενταχθούν και άλλες πολιτικές δυνάμεις. Η Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης χαρακτηρίστηκε από ένα ασταθές και ταραχώδες πολιτικό περιβάλλον. Ο πρώτος Πρόεδρος της, Α. Αλ-Σαλάλ, παραιτήθηκε και διέφυγε στην Αίγυπτο μετά από ένα αναίμακτο πραξικόπημα, ο διάδοχος του, Α.Ρ Αλ-Ιρβάνι, ανατράπηκε από ένα άλλο στρατιωτικό πραξικόπημα ενώ οι επακόλουθοι Πρόεδροι, Ι. Αλ-Χαμνί και Α. Αλ-Γκασίμι, δολοφονήθηκαν. Μετά από μια ολιγοήμερη περίοδο Προεδρίας του Α. Αλ-Αράσι το 1978, τελικά η προεδρική εξουσία κατέληξε στον Α. Σάλεχ, ο οποίος τη διατήρησε και κυβέρνησε την Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης από το 1978 έως το 1990 και την ενοποιημένη Υεμένη από το 1990 μέχρι το 2012 (Al-Yemeni, 2003, 24-26).

Στο νότιο τμήμα της χώρας αναπτύχθηκε ένα δυναμικό ανταποικιοκρατικό κίνημα απέναντι στους Βρετανούς με στόχο την εκδίωξη τους από τη χώρα. Η αποχώρηση των Βρετανών από τη νότια Υεμένη το 1967, και η επακόλουθη κυριαρχία των κομμουνιστικών δυνάμεων και των συμμάχων τους, οδήγησε στη δημιουργία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Νότιας Υεμένης το 1967. Η Νότια Υεμένη αποτέλεσε ένα

διάρκεια της εκστρατείας. Για αρκετούς αναλυτές η αιγυπτιακή εκστρατεία στην Υεμένη, θεωρείται ως το «Αιγυπτιακό Βιετνάμ» (Tharoor, 2015).

¹³ Η Σαουδική Αραβία στήριξε στον εμφύλιο με βάση τις δικές της επιδιώξεις τις δυνάμεις που πρόσκεινται στο καθεστώς του «Ιμάμη». Επισήμως η στήριξη της διατηρήθηκε μέχρι το 1965. Μετά την ήττα των Αράβων από το Ισραήλ στον «Πόλεμο των Έξι Ημερών» το 1967 και την αποχώρηση του αιγυπτιακού στρατού από την Υεμένη, η ένταση μεταξύ των δύο κρατών μειώθηκε. Παράλληλα αυξήθηκε η σημασία και η επιρροή της Σαουδικής Αραβίας στην ευρύτερη περιοχή (Orkaby, 2014, 1-4).

κράτος το οποίο λειτουργούσε στη βάση των σοσιαλιστικών προτύπων, ενώ είχε τη στήριξη και βρισκόταν στη σταθερή επιρροή της Ε.Σ.Σ.Δ (Al Yemeni, 2003, 59-60: Day, 2010, 3-4). Μέσα στα «ψυχροπολεμικά» πλαίσια της περιόδου ήταν επακόλουθο οι δύο χώρες να μείνουν χωρισμένες, καθώς το «Δυτικό Στρατόπεδο» και οι Η.Π.Α προσέγγισαν την Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης. Παρόλα αυτά και παρά τις όποιες εντάσεις οι δύο χώρες ακολούθησαν μια σχετικά σύντομη χρονικά, ήπια περίοδο συνύπαρξης. Το τέλος του «Ψυχρού Πολέμου» το 1990 και η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ, αποτέλεσε καταλύτη για την ενοποίηση της χώρας καθώς το νότιο τμήμα της χώρας εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό οικονομικά και εμπορικά από την Ε.Σ.Σ.Δ. Η ενοποίηση ακολουθήθηκε από εκλογές που ανέδειξαν ως Πρόεδρο τον Α. Σάλεχ το 1993. Οδήγησαν όμως το 1994 και σε έναν εμφύλιο πόλεμο στην προσπάθεια του «Σοσιαλιστικού Κόμματος της Υεμένης» και του πρώην κράτους της Νότιας Υεμένης είτε να αποσπάσει ένα καθεστώς αυτονομίας και η χώρα να λειτουργήσει σε ομοσπονδιακά πλαίσια, είτε να αποσχιστεί. Η νίκη του Α. Σάλεχ επισφράγισε προσωρινά την εξουσία του και οδήγησε σε καταστολή και διώξεις απέναντι σε μέρος κατοίκων του νότου, στους κομμουνιστές και στον ευρύτερο πολιτικό χώρο της «Αριστεράς» στην Υεμένη (Day, 2010, 3-8). Η εξουσία του Α. Σάλεχ έμελλε να αμφισβητηθεί εκ νέου από τις ένοπλες συγκρούσεις με τους Χούθις στον βορρά, οι οποίες ξεκίνησαν το 2004 (Boucek, 2010, 1, 5), την ανάπτυξη του «Κινήματος του Νότου» μετά το 2007 (Day, 2010, 8-9) αλλά και να καταρρεύσει από την εξέγερση που πραγματοποιήθηκε την περίοδο της «Αραβικής Άνοιξης» (Goldschmidt & Boum, 2016, 507-508).

Μέσα από την ιστορία της Υεμένης, αναδεικνύονται βασικά χαρακτηριστικά και αντιθέσεις (κοινωνικοοικονομικές, θρησκευτικές, πολιτικές, ιστορικές) που χαρακτηρίζουν την κοινωνία της Υεμένης μέχρι και σήμερα. Τα χαρακτηριστικά και οι αντιθέσεις αυτές είναι δόκιμο να αναδειχθούν καθώς αποτελούν το έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύχθηκε ο εμφύλιος πόλεμος που ξεκίνησε το 2014. Οι βασικές συνισταμένες-δρώντες του εμφυλίου πολέμου, όπως το κίνημα των Χούθις, η «Αλ Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου» και το «Κίνημα του Νότου» που είναι «προϊόντα» της σύγχρονης ιστορίας της χώρας, εξετάζονται αναλυτικά στο κεφάλαιο το οποίο ασχολείται με τον εμφύλιο πόλεμο. Όσο αφορά τα χαρακτηριστικά, τις αντιθέσεις και τις δυναμικές που ξεχωρίζουν, αυτά είναι: το φυλετικό σύστημα, η αντίθεση μεταξύ Βορά και Νότου, η θρησκευτική διαίρεση και η ανάπτυξη του

«θρησκευτικού ριζοσπαστισμού», οι συχνές επεμβάσεις ξένων Δυνάμεων/κρατών, το ασταθές αντιδημοκρατικό πολιτικό καθεστώς και η ιστορία των συνεχόμενων εμφύλιων συγκρούσεων.

2.2. Το φυλετικό σύστημα

Οποιαδήποτε προσέγγιση και μελέτη πάνω στην περίπτωση της Υεμένης θα ήταν «κενό γράμμα» αν δεν ληφθεί υπόψη το φυλετικό σύστημα που έχει διαμορφωθεί και υπάρχει στη χώρα. Το φυλετικό σύστημα διατηρείται στην Υεμένη εδώ και εκατοντάδες χρόνια και συντηρείται παρά το πέρασμα του χρόνου, την κοινωνική και οικονομική εξέλιξη. Για αρκετούς αναλυτές και δημοσιογράφους η παρουσία και δύναμη των φυλών στη χώρα τη σημερινή εποχή εκλαμβάνεται συχνά ως μια ένδειξη τοπικής αυτονομίας και αντίστασης πληθυσμών, απέναντι στον έλεγχο του κράτους. Ουσιαστικά όμως η αδύναμη κρατική υπόσταση και η διαφθορά είναι οι κύριοι λόγοι που έχουν δώσει το έδαφος για τη διατήρηση, ανάπτυξη και ισχυροποίηση των φυλών και του ρόλου τους, σε τοπικό αλλά και εθνικό επίπεδο. Ουσιαστικά, μέσα από τον δικό τους διαμορφωμένο φυλετικό νόμο που συνήθως στηρίζεται σε παραδόσεις, ρυθμίζουν την καθημερινότητα και την κοινωνικό-οικονομική ζωή, τόσο μεταξύ των μελών τους αλλά και όσο αφορά τις σχέσεις των φυλών αναμεταξύ τους αλλά και ως προς το κράτος (Al Dawsari, 2012, 4-5).

Στην Υεμένη υπάρχουν περίπου 200 φυλές από τις οποίες 168 κατοικούν στο βόρειο τμήμα της χώρας, ενώ οι υπόλοιπες στο νότιο τμήμα βρισκόμενες κυρίως σε ορεινές περιοχές. Οι φυλές της Υεμένης σε μεγάλο βαθμό δεν διαφοροποιούνται εθνοτικά αλλά αποτελούν ομογενοποιημένες ομάδες στη βάση της κουλτούρας-παράδοσης και της περιοχής κατοικίας τους. Έχουν ως βασικό άξονα την προώθηση των συμφερόντων και τη βελτίωση του επιπέδου ζωής των μελών τους αλλά και τη διατήρηση της τάξης στην περιοχή τους. Είτε μεμονωμένα οι φυλές, είτε ως φυλετικοί συνασπισμοί, λειτουργούν κάτω από την ηγεσία ενός εκλεγμένου αρχηγού, του επονομαζόμενου «σεΐχη», χωρίς ωστόσο αυστηρά ιεραρχικά πλαίσια. Η βασική αρμοδιότητα του «σεΐχη» είναι η βελτίωση της ζωής των μελών της φυλής του, η προώθηση των συμφερόντων της φυλής και η επίλυση των καθημερινών προβλημάτων είτε εντός της φυλής είτε στις σχέσεις που αναπτύσσονται με άλλες φυλές στη βάση ενός φυλετικού νόμου. Όπως προαναφέρθηκε, οι φυλές μέσα από την

οργάνωση και τη δομή που έχουν διατηρούν σημαίνονται ρόλο στην οργάνωση της κοινωνικής και οικονομικής ζωής στις περιοχές που κατοικούν. Ιδιαίτερα, οι μεγαλύτερες και ισχυρότερες, όσο αφορά την οικονομική δυνατότητα και τον πληθυσμό τους, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις του κράτους σε ευρύτερο βαθμό στη χώρα. Οι φυλές της Υεμένης είναι ενταγμένες σε ενώσεις, με τις σημαντικότερες και ισχυρότερες εξ αυτών να είναι η Χάσσεντ, η Μπκείλ, η Μεδχέτζ, η Χουμείρ και η Κέντα. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που δίνει δύναμη και επιρροή σε κάθε φυλή είναι ο οπλισμός που διαθέτουν. Ο οπλισμός αυτός αποτελεί ένα μέσο για την προώθηση των συμφερόντων της κάθε φυλής, τη διατήρηση της τάξης και τον έλεγχο της εξουσίας στην περιοχή της. Ταυτόχρονα όμως με την παρουσία χιλιάδων οργανωμένων ενόπλων εντός της χώρας, δημιουργεί συνθήκες αστάθειας καθώς οι διαφυλετικές ένοπλες συγκρούσεις δεν είναι σπάνιο φαινόμενο (Αλομπέιντ, 2011, 4: Al Dawsari, 2012, 4-5, 9-11).

Μετά την ενοποίηση της Υεμένης το 1990 μέλη των φυλών και κυρίως «σεϊχηδες», όπως για παράδειγμα από τη φυλετική ένωση των Χάσσεντ από την οποία καταγόταν ο Πρόεδρος, Α. Σάλεχ, εμπλέκονταν όλο και περισσότερο στις δομές του κράτους, είτε λαμβάνοντας θέσεις στο Κοινοβούλιο της χώρας είτε σε άλλους τομείς της κρατικής μηχανής. Ως επακόλουθο, ιδιαίτερα στον 21^ο αιώνα και πλησιάζοντας εγγύτερα χρονικά στον εμφύλιο πόλεμο και το 2014, όλο και μεγαλύτερο τμήμα των φυλών της χώρας, διαπλέκονταν με την κρατική μηχανή αποκτώντας αυξημένη πολιτική δύναμη για τη νομή και την άσκηση της εξουσίας. Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, πως η ουσιαστική δύναμη και επιρροή του φυλετικού συστήματος και των φυλών στην κοινωνία της Υεμένης στη σημερινή εποχή δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια. Είναι ασφαλές να διατυπωθεί πως η δύναμη και η επιρροή των φυλών παρουσιάζει ανομοιομορφία αναμεταξύ τους. Για παράδειγμα, οι φυλές του βορά που βρίσκονται γύρω από την πρωτεύουσα της χώρας, Σαναά, έχουν επιρροή που φτάνει μέχρι και τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο εθνικής πολιτικής, την ώρα που οι φυλές που ζουν στην ανατολική έρημο της χώρας, έχουν μηδαμινή επιρροή. Αυτό που δεν μπορεί να υπολογιστεί πλήρως είναι το ποσοστό των κατοίκων της Υεμένης που ανήκουν ή σχετίζονται με μια από τις δεκάδες φυλές της χώρας. Υπάρχουν διαφορετικές εκτιμήσεις από αναλυτές με μεγάλες αποκλείσεις,

έλλειψη αναλυτικών στοιχείων¹⁴. Ωστόσο, σύμφωνα με μια σχετικά αξιόπιστη προσέγγιση του πολιτικού αναλυτή Α.Γ Αλ-Ιρβάνι, ο ρόλος και η στρατιωτική ισχύς των φυλών υπερεκτιμάτε αρκετές φορές καθώς μονάχα περίπου το 20% των κατοίκων της χώρας υπάγεται σε κάποια φυλή η οποία έχει στρατιωτικές-ένοπλες δυνατότητες (Schmitz, 201, 17-21).

2.3. Οι αντιθέσεις και η αντιπαράθεση του Νότου με τον Βορά

Ένα ακόμα βασικό χαρακτηριστικό που πηγάζει από την ιστορία της Υεμένης, επιδρά και εκφράζεται στον τρέχοντα εμφύλιο πόλεμο είναι η αντίθεση και αντιπαράθεση μεταξύ του βόρειου και του νότιου τμήματος της χώρας. Με μια επιδερμική προσέγγιση η αντίθεση αυτή μπορεί να εντοπιστεί στην ύπαρξη μέχρι το 1990 δύο διαφορετικών κρατών και μηχανισμών άσκησης της εξουσίας. Ουσιαστικά όμως η αντίθεση μεταξύ Νότου και Βορά είναι αρκετά βαθύτερη και έχει ιστορικές, κοινωνικές και πολιτικές-ιδεολογικές ρίζες. Το νότιο τμήμα της χώρας είναι σε μεγαλύτερο βαθμό αστικοποιημένο και προηγμένο κοινωνικά και οικονομικά, λαμβάνοντας υπόψη τη θέση των σημαντικών λιμανιών της χώρας και την επιρροή της βρετανικής περιόδου κατοχής (Goldschmidt & Boum, 2016, 508). Η κοινωνική διαφοροποίηση εκφράζεται και από την μικρή παρουσία φυλών στο νότιο τμήμα της χώρας καθώς το φυλετικό σύστημα είχε σε μεγάλο βαθμό διαλυθεί από την πολιτική του «Σοσιαλιστικού Κόμματος Υεμένης» πριν το 1990 (Schmitz, 2011, 20).

Παράλληλα η βρετανική περίοδος κατοχής, το κίνημα αντίστασης για την απελευθέρωση από τους Βρετανούς αλλά και η περίοδος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Υεμένης είχαν σαν αποτέλεσμα τη διάδοση «ξένων» ιδεών με την επιρροή του μαρξισμού και του «παναραβικού εθνικισμού» να είναι σημαντικές στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας. Στις πρώτες εκλογές μετά την ένωση της Υεμένης, το 1993, το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Υεμένης» έλαβε την πλειοψηφία στο νότιο τμήμα της χώρας, με αποτέλεσμα οι ηγέτες του να επιζητήσουν ένα ομοσπονδιακό σύστημα με αποκεντρωμένη πολιτική κεντρική εξουσία (Day, 2010, 4-5). Το γεγονός αυτό συνέβαλε στον εμφύλιο του 1994, αλλά παράλληλα ανέδειξε και την επιρροή που είχε

¹⁴ Είναι χαρακτηριστικό, όπως αναφέρει ο C. Schmitz, πως άλλοι ερευνητές εκτιμούν πως το 20% του πληθυσμού των κατοίκων της Υεμένης υπάγεται σε φυλές, ενώ άλλοι ανεβάζουν το ποσοστό αυτό μέχρι και στο 80% (Schmitz, 2011, 20).

το «Σοσιαλιστικό Κόμμα» και οι φιλοκομμουνιστικές δυνάμεις στο νότιο τμήμα της χώρας, ακόμα και μετά τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. Το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Υεμένης» είχε ιδρυθεί το 1978 στα πλαίσια της δημιουργίας ενός πολιτικού μετώπου, από τη συνένωση 8 κομμάτων και άλλων οργανώσεων τα οποία μπορεί να τοποθετηθούν στον πολιτικό χώρο της «Κεντροαριστεράς». Με την ίδρυση του ανέπτυξε δράση στο νότιο αλλά και στο βόρειο τμήμα της χώρας. Βασικότερα κομμάτια του «Σοσιαλιστικού Κόμματος» αποτέλεσαν το «Μαρξιστικό κόμμα της Νότιας Υεμένης» και το «Μπααθικό Κόμμα-Παναραβική Εθνικιστική Κίνηση-». Ουσιαστικά το νέο κόμμα αποτέλεσε την ιστορική συνέχεια του «Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου» που δραστηριοποιούνταν για την απελευθέρωση της Νότιας Υεμένης της περιόδου της βρετανικής κατοχής (Al-Yemeni, 2003, 59). Παρά την ήττα στον εμφύλιο, τη φυγή πολλών πολιτικών στελεχών του στο εξωτερικό και τις διώξεις από το καθεστώς του Α. Σάλεχ, το «Σοσιαλιστικό Κόμμα» συνεχίζει να έχει επιρροή στη χώρα, ενώ μεγάλο τμήμα πρώην στελεχών του δραστηριοποιείται κατά την περίοδο του τρέχοντα εμφυλίου πολέμου μέσα από το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» που αποτελεί έκφραση του «Κινήματος του Νότου» που δημιουργήθηκε το 2007 (Day, 2010, 8-9).

Είναι χαρακτηριστικό πως παρά την ενοποίηση της χώρας και τη νίκη του Α. Σάλεχ στον εμφύλιο του 1994, η εξουσία του στο νότιο τμήμα της χώρας παρέμεινε σχετικά αδύναμη ως προς αυτή που είχε στο βόρειο. Το κόμμα του Α. Σάλεχ, το «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο», πραγματοποίησε αρκετές καμπάνιες και προσπάθειες ώστε να αυξήσει τα μέλη του και την επιρροή του στη Νότια Υεμένη (Al-Yemeni, 2003, 41), ενώ στην ίδια κατεύθυνση κινούνταν και οι προσπάθειες του Α. Σάλεχ για αναβίωση του φυλετικού συστήματος στο νότιο τμήμα της χώρας (Schmitz, 2011, 20), χωρίς σημαντικό αποτέλεσμα. Στην πράξη, ο πληθυσμός του νοτίου τμήματος της χώρας, είχε χάσει την εμπιστοσύνη του στον Α. Σάλεχ από το 2000, ενώ κατά τη διάρκεια μαζικών διαδηλώσεων το 2007, δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε το «Κίνημα του Νότου» στη σημερινή του μορφή. Αφορμή για το ξέσπασμα των διαδηλώσεων το 2007, αποτέλεσε η δολοφονία νεαρών από την αστυνομία στον ίδιο δρόμο στον οποίο οι Βρετανοί είχαν δολοφονήσει νεαρούς αντιστασιακούς που αγωνιζόντουσαν για την ανεξαρτησία του νοτίου τμήματος της χώρας (Day, 2010, 9). Τέλος, ένα ακόμη χαρακτηριστικό των αντιθέσεων που υπάρχουν μεταξύ του βόρειου και του νοτίου τμήματος της Υεμένης αποτελεί το γεγονός πως στο βόρειο τμήμα της

χώρας μεγάλο μέρος του πληθυσμού είναι σίιτες μουσουλμάνοι, σε αντίθεση με το νότιο τμήμα στο οποίο επικρατεί το σουνιτικό μουσουλμανικό δόγμα (Αλομπέιντ, 2011, 4).

2.4 Η Θρησκευτική Διαίρεση και η ανάπτυξη του «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού»

Τα κύρια θρησκευτικά μουσουλμανικά δόγματα στην Υεμένη είναι το σουνιτικό και αυτό των σιιτών Ζαΐντί. Οι σουνίτες με βάση τις περισσότερες εκτιμήσεις αποτελούν το 65-70% του πληθυσμού της χώρας και κατοικούν κυρίως στις κεντρικές, τις νότιες και τις παράκτιες περιοχές. Οι σίιτες αποτελούν γύρω στο 30-35% του πληθυσμού και βρίσκονται εγκατεστημένοι στο βόρειο τμήμα της χώρας (βλ. Χάρτη 2). Παράλληλα στην Υεμένη, υπάρχει μια μικρή μειονότητα ισμαηλιτών σιιτών αλλά και μια μικρή εβραϊκή μειονότητα (Αλομπέιντ, 2011, 4). Το σουνιτικό Ισλάμ στην Υεμένη αποδέχεται την ερμηνεία του Κορανίου και τον ισλαμικό νόμο στη βάση που θέτει η θεολογική σχολή του Σαφί (Dresch, 2003, 3,5). Όσο αφορά τους σίιτες της Υεμένης, οι περισσότεροι εντάσσονται στο σιιτικό κίνημα των Ζαΐντί, το οποίο βρίσκεται από άποψη θεολογικής ερμηνείας πολύ κοντά με τους σουνίτες συγκριτικά με τα υπόλοιπα σιιτικά θρησκευτικά δόγματα (Αλομπέιντ, 2011, 7). Το γεγονός αυτό φέρνει τα δύο κυρίαρχα θρησκευτικά δόγματα της χώρας αρκετά κοντά χωρίς να παρουσιάζουν πάρα πολλές διαφοροποιήσεις. Στη νεώτερη ιστορία της Υεμένης, παρά τα έντονα θρησκευτικά χαρακτηριστικά που έχει η κοινωνική ζωή και μεγάλο μέρος του πληθυσμού, τα θρησκευτικά δόγματα αν και έπαιζαν ρόλο, δεν αποτελούσαν συνήθως τη βασική αιτία κάποιας σύγκρουσης ή τον κύριο παράγοντα που επηρέαζε τις εξελίξεις. Οι διαφορές των Ζαΐντί με τους Σαφί είναι δύσκολο να εντοπιστούν ενώ στην περίπτωση της Υεμένης «κλειδί» για την πορεία των εξελίξεων αποτελούσε κυρίως ο έλεγχος και η νομή της εξουσίας αλλά και οι επιδιώξεις τρίτων κρατών-ξένων Δυνάμεων (Αλομπέιντ, 2011, 4: Dresch, 2003, 5-6). Από αρκετούς αναλυτές μάλιστα ο «Ζαΐντισμός» θεωρείται ως η σουνιτική σχολή του σιιτικού δόγματος, ενώ ο «Σαφισμός» ως η σιιτική σχολή του σουνιτικού δόγματος (Boucek, 2010, 4).

Η εμφάνιση θρησκευτικών-σεχταριστικών χαρακτηριστικών σε συγκρούσεις στην Υεμένη γίνεται πιο έντονη κατά τον 20^ο αιώνα. Ωστόσο, και αυτές δεν μπορούν να

ερμηνευτούν και να αναλυθούν στην ολότητα τους σε στενά θρησκευτικά-σεχταριστικά πλαίσια. Ο εμφύλιος στη Βόρεια Υεμένη την περίοδο 1962-1970, μεταξύ του θεοκρατικού σιιτικού καθεστώτος απόλυτης μοναρχίας του «Ιμάμη» και των δυνάμεων των στρατιωτικών που επιδίωκαν την ανατροπή του και τον «εκδημοκρατισμό» της χώρας, είχε ορισμένα σεχταριστικά χαρακτηριστικά θρησκευτικής αντιπαράθεσης μεταξύ σιιτών και σουνιτών. Παρόλα αυτά, ο πόλεμος αυτός ήταν κυρίως αποτέλεσμα των επιδιώξεων ξένων Δυνάμεων όπως η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος, η Μεγάλη Βρετανία και δευτερευόντως η Σοβιετική Ένωση, των επιδιώξεων για εκδημοκρατισμό της χώρας, της επιρροής του «Παναραβισμού» και των στόχων για δημιουργία ενός έθνους-κράτους κατά τα «δυτικά πρότυπα» (Orkaby, 2014, 1-4).

Σε μεγαλύτερο βαθμό θρησκευτικά-σεχταριστικά χαρακτηριστικά παρατηρούνται στην ένοπλη αντιπαράθεση των Χούθις με το καθεστώς του Α. Σάλεχ, η οποία ξεκίνησε το 2004. Η ανάπτυξη του κινήματος των σαλαφιτών-ουαχαμιπιτών μουσουλμάνων του Μ. Αλ-Οουαντίγι, σε περιοχές που κατοικούσαν σίιτες Ζαΐντί και η οποία έγινε με τη στήριξη του καθεστώτος, είχε ως αποτέλεσμα το κίνημα των Χούθις που αναπτύχθηκε από τους σίιτες Ζαΐντί τη δεκαετία του 1990, να μετατραπεί σταδιακά από πνευματικό σε πολιτικό και στρατιωτικό κίνημα απέναντι στο καθεστώς του Α. Σάλεχ και τους σαλαφίτες (Αλομπέιντ, 2011, 7-8). Οι ίδιοι οι Χούθις, στους οποίους πραγματοποιείται εκτενής αναφορά στη συνέχεια της εργασίας, έχουν στην κοσμοθεωρία τους ως βασικό τον ρόλο του «Ιμάμη»¹⁵, ενώ με βάση τις θρησκευτικές-ιδεολογικές τους αρχές, δεν αποδέχονταν το Προεδρικό σύστημα και Σύνταγμα της χώρας που εκφραζόταν μέσω του καθεστώτος του Α. Σάλεχ (Αλομπέιντ 2011, 7: Boucek, 2010, 4). Ωστόσο, παρότι και αυτή η σύγκρουση ξεκίνησε μέσα στα πλαίσια μιας θρησκευτικής-σεχταριστικής αντιπαλότητας¹⁶, σχετιζόταν σε μεγάλο βαθμό και με άλλους παράγοντες όπως η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης, η διαφθορά και η απογοήτευση για τις πολιτικές του Α. Σάλεχ, ο οποίος ήταν και ο ίδιος σίιτης Ζαΐντί. Η επαρχία της Σαάντα στην οποία κατοικεί

¹⁵ Στη βάση αυτής της κοσμοθεωρίας αναγνωρίζεται ως αναγκαίος ο ρόλος ενός «Ιμάμη» σιιτικής-Ζαΐντί θρησκευτικής πίστης, ως ανώτατη θρησκευτική και πολιτική ηγεσία στη χώρα και στην κοινωνία. Στην πράξη παραπέμπει στη δημιουργία ενός θεοκρατικού καθεστώτος κατά τα πρότυπα του σιιτικού «Ιμαμάτου» (Αλομπέιντ 2011, 7: Boucek 2010, 4).

¹⁶ Μία από τις βασικές κατηγορίες του καθεστώτος του Α. Σάλεχ προς τους Χούθι ήταν πως επιδίωκουν μέσω της πολεμικής τους δραστηριότητας την ανατροπή της κυβέρνησης και την αναστύλωση του θεοκρατικού καθεστώτος του «Ιμάμη» (Boucek, 2010, 2).

μεγάλο μέρος των Χούθις και αποτελεί προπύργιο τους, βρισκόταν σε ένα καθεστώς οικονομικής υπανάπτυξης, αποτελώντας μια από τις φτωχότερες επαρχίες της Υεμένης. Παράλληλα, η σύγκρουση μεγεθύνθηκε από γεγονότα, όπως η δολοφονία του ηγέτη των Χούθις, Χ. Αλ-Χούθι από κυβερνητικές δυνάμεις το 2004, η συνεργασία του καθεστώτος του Α. Σάλεχ με τη Σαουδική Αραβία αλλά και η στήριξη του και συνεργασία με τις Η.Π.Α παρά την επέμβαση τους στο Ιράκ το 2003 (Boucek, 2010, 2, 5-10).

Παρόλο που δεν αποτελούσε μια αμιγώς θρησκευτική-σεχταριστική αντιπαράθεση, η σύγκρουση αυτή «έφερε στην επιφάνεια» την ανάπτυξη τόσο του σουνιτικού όσο και του σιιτικού, «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού», η οποία πραγματοποιήθηκε στη χώρα μετά το 1990. Αυτή η τάση αποτέλεσε και αποτελεί βασικό στοιχείο για τη κατανόηση των εξελίξεων στην Υεμένη κατά την περίοδο της «Αραβικής Άνοιξης» αλλά και για τον εμφύλιο πόλεμο που συνεχίζεται την τωρινή εποχή. Η ανάπτυξη του «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού» έχει ως βάση της θεωρητικά την ύπαρξη των δύο διαφορετικών μουσουλμανικών δογμάτων της Υεμένης, αλλά σχετίζεται σε σημαντικό βαθμό με εξωγενείς παράγοντες και τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Όσο αφορά τους σουνίτες, η επιστροφή «μουτζαχεντίν» από τον δεκαετή πόλεμο απέναντι στους Σοβιετικούς και τους εγχώριους συμμάχους τους στο Αφγανιστάν το 1990 και οι επεμβάσεις των Η.Π.Α στην περιοχή επέδρασαν στην αύξηση της επιρροής και την ανάπτυξη των ακραίων ιδεολογικών εκφράσεων και μορφών του σαλαφισμού και του ουαχαμισμίου. Η οργανωτική αποκρυστάλλωση αυτής της τάσης ήταν η σταδιακή ανάπτυξη της «Αλ Κάιντα» από το 1990 έως το 2005, όταν και δέχθηκε σημαντικά πλήγματα από το καθεστώς του Α. Σάλεχ σε συνεργασία με τις Η.Π.Α. Παρόλα αυτά, η απόδραση 23 υποπετυόμενων στελεχών της οργάνωσης από ύψιστη φυλακή της Σαναά το 2006 και η συνένωση του παρατήματος της «Αλ Κάιντα» στην Υεμένη με αυτό της Σαουδικής Αραβίας το 2009¹⁷, με τον σχηματισμό της «Αλ Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου» - «Ανσάρ Αλ-Σαρία»- στην Υεμένη, έδωσε ώθηση για νέα οργανωτική ανάπτυξη της οργάνωσης στη χώρα. Η δυνατότητα αυτή μεγεθύνθηκε μέσα στο περιβάλλον που

¹⁷ Η ένωση των οργανώσεων πραγματοποιήθηκε για οργανωτικούς λόγους ύστερα από τα πλήγματα που δέχθηκε η οργάνωση της «Αλ Κάιντα» της Σαουδικής Αραβίας από το καθεστώς της χώρας. Στον ηγετικό πυρήνα της ενοποιημένης οργάνωσης βρισκόντουσαν έξι αντιπρόσωποι από τη Σαουδική Αραβία και έξι από την Υεμένη (Al Dawsari, 2018, 10).

διαμόρφωσε η «Αραβική Άνοιξη» και ο επακόλουθος εμφύλιος το 2014 στον οποίο η «Αλ Κάιντα» έχει σημαίνοντα ρόλο (Al Dawsari, 2018, 7-12).

Επιπλέον, όσο αφορά το σουνιτικό κομμάτι του πληθυσμού, δεν πρέπει επίσης να υποτιμηθεί η δυναμική του κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης», που αποτελεί την πολιτική-οργανωτική έκφραση των «Αδελφών Μουσουλμάνων» στη χώρα. Το κόμμα αυτό το οποίο ιδρύθηκε το 1990, έχει ως μια από τις βασικές ιδεολογικές του αρχές τον «Σουνιτικό Ισλαμισμό» αλλά και τον «Σαλαφισμό» και στις τελευταίες κοινοβουλευτικές εκλογές που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα το 2003, συγκέντρωσε το 22,6% και πάνω από 1.300.000 ψήφους, αναδεικνύόμενο σε αξιωματική αντιπολίτευση (Al-Yemeni, 2003, 43-48).

Όσο αφορά το σιιτικό κομμάτι του πληθυσμού, σημείο καμπής για την περαιτέρω «θρησκευτική ριζοσπαστικοποίηση» αποτελεί για το κίνημα των Χούθις το έτος 2003 και η επέμβαση των Η.Π.Α στο Ιράκ. Τότε ακριβώς οι Χούθις υιοθέτησαν το σύνθημα τους: *«Ο θεός είναι μεγάλος, θάνατος στις Η.Π.Α, θάνατος στο Ισραήλ, κατάρα στους Εβραίους και νίκη στο Ισλάμ»* (Riedel, 2017). Ο «θρησκευτικός ριζοσπαστισμός» των Χούθις πρέπει να εκληφθεί ταυτόχρονα και ως μια αντίδραση στην ανάπτυξη του σαλαφισμού-ουαχαμισμίου, τον φόβο και τα αποτελέσματα της δράσης της «Αλ Κάιντα», με την οποία οι Χούθις είναι σε σύγκρουση (Black, 2015). Ωστόσο, ο «ριζοσπαστισμός» αυτός έχει συγκεκριμένα όρια και δεν μπορεί να τοποθετηθεί στο ίδιο επίπεδο με τις ακραίες εκφράσεις του σαλαφισμού. Είναι γεγονός πως ούτε όλοι οι σιίτες Ζαϊντί της Υεμένης αποδέχονται και εντάσσονται στους Χούθις, ενώ το ίδιο το κίνημα των Χούθις στρατολογεί μέλη και άλλων θρησκευτικών δογμάτων και έχει αναπτύξει συνεργασία και συμμαχίες με σουνιτικές ομάδες και φυλές (Renaud, 2018).

2.5. Οι επεμβάσεις των ξένων Δυνάμεων

Σε όλη τη νεώτερη και σύγχρονη περίοδο της ιστορίας της, η Υεμένη βρέθηκε στο επίκεντρο της παρέμβασης ξένων κρατών και Δυνάμεων στο εσωτερικό της χώρας. Στην πράξη η Υεμένη τα τελευταία 200 περίπου χρόνια έχει βρεθεί στο επίκεντρο παρεμβάσεων και επεμβάσεων από παγκόσμιες και περιφερειακές δυνάμεις, διαμορφώνοντας μια ιστορική συνέχεια η οποία συνεχίζεται μέχρι τον τρέχοντα

εμφύλιο πόλεμο. Ειδικότερα, η κατάσταση που διαμορφώθηκε στην Υεμένη με την έκρηξη της «Αραβικής Άνοιξης», συνέβαλε στην αύξηση της παρέμβασης της Σαουδικής Αραβίας, των κρατών του Κόλπου και των Η.Π.Α, στις εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας. Μια παρέμβαση, η οποία συνεχίστηκε εντεινόμενη στον επακόλουθο εμφύλιο πόλεμο, με τον ίδιο τον πόλεμο πέρα από μια εσωτερική σύγκρουση να αποτελεί πεδίο έκφρασης των αντιπαραθέσεων μεταξύ των περιφερειακών Δυνάμεων της ευρύτερης Μέσης Ανατολής.

Ιστορικά, μια σειρά παρεμβάσεις και επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από εξωγενείς Δυνάμεις και παράγοντες στο εσωτερικό της Υεμένης δεν σχετίζονταν συνήθως μονάχα με τις εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας, αλλά ήταν αποτέλεσμα ενός πλέγματος που αφορούσε τις εσωτερικές εξελίξεις, μέρος των διεθνών εξελίξεων και τις ευρύτερες επιδιώξεις, περιφερειακών και παγκοσμίων Δυνάμεων στην περιοχή. Επιπλέον, ήταν αποτέλεσμα της ιδιαίτερης σημασίας που έχει η Υεμένη εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης. Η θέση της Υεμένης στο νονοτιοδυτικό άκρο της αραβικής χερσονήσου, «βρεχόμενη» από τη θάλασσα του Κόλπου του Άντεν, την μετατρέπει σε «πύλη» για την είσοδο στην Ερυθρά Θάλασσα και την περιοχή του Σουέζ, ενώ παράλληλα βρίσκεται κοντά στον Περσικό Κόλπο, ο οποίος απέκτησε τεράστια «ενεργειακή σημασία» τη σύγχρονη ιστορική περίοδο.

Η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ το 1869 αναβάθμισε σε μεγάλο βαθμό τη γεωστρατηγική σημασία της Υεμένης, ως προς τον έλεγχο των εμπορικών και θαλάσσιων οδών που συνέδεαν πλέον την Μεσόγειο και την Ευρώπη, με τον Ινδικό Ωκεανό και την Ασία. Σε αυτά τα πλαίσια, η σημασία της περιοχής μετά τη διάνοιξη της διώρυγας αναβαθμίστηκε όσο αφορούσε τη Μεγάλη Βρετανία, καθώς αποτελούσε πλέον «βασικό κρίκο» της σύνδεσης της Ινδίας με την Ευρώπη. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν η διατήρηση της βρετανικής κατοχής του νότιου τμήματος της χώρας που είχε ξεκινήσει με την κατάληψη του Άντεν το 1839. Παράλληλα, στα μέσα το 19^ο αιώνα, το βόρειο τμήμα της Υεμένης δέχθηκε μια δεύτερη εισβολή των Οθωμανών, οι οποίοι παρά το κίνημα ένοπλης αντίστασης που αντιμετώπισαν, κατέλυσαν το βασίλειο του «Ιμάμη» και έλεγξαν την περιοχή μέχρι το 1918. Στην πράξη η κατοχή της Υεμένης από τις δύο αυτοκρατορίες αποτέλεσε έκφραση των ιδιαίτερων συμφερόντων και του ανταγωνισμού στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής (Dresch, 2003, 4, 9-11).

Η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η δημιουργία των αραβικών κρατών, τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ενός ακόμα σημαντικού εξωτερικού παράγοντα για τις εξελίξεις στην Υεμένη, που έχει ρόλο έως και τη σημερινή εποχή, τη Σαουδική Αραβία. Η Σαουδική Αραβία το 1934 ενεπλάκη στον «Πρώτο Σαουδο-Υεμενικό Πόλεμο» απέναντι στο βασίλειο του «Ιμάμη» των Ζαϊντί στη βόρεια Υεμένη. Αιτία ήταν εδαφικές διαφιλονικίες μεταξύ του καθεστώτος του «Ιμάμη», με το βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας. Οι Σαουδάραβες θεωρούσαν πως οι βόρειες περιοχές του βασιλείου του «Ιμάμη» ανήκουν στο δικό τους βασίλειο. Ο πόλεμος ολοκληρώθηκε σύντομα με νίκη της Σαουδικής Αραβίας η οποία προσάρτησε τις βόρειες επαρχίες του βασιλείου του «Ιμάμη», τη Τζιζάν, την Ασίρ και τη Νατζράν. Στον αντίποδα, εγκατέλειψε στους Υεμένιους το λιμάνι της Χοντέιντα στη βορειοδυτική Υεμένη, το οποίο έως τότε κατείχαν οι Σαουδάραβες. Η σύγκρουση αυτή, αποτέλεσε ουσιαστικά το πρόσπερμα της σύγχρονης αντιπαράθεσης της Σαουδικής Αραβίας με τους σιίτες Ζαϊντί. Ταυτόχρονα, σηματοδότησε την προσπάθεια που θα πραγματοποιούσε όλα τα ακόλουθα χρόνια, η Σαουδική Αραβία, ώστε να έχει επιρροή στη βόρεια Υεμένη και να ελέγξει τους κινδύνους που θεωρούσε πως μπορούν να προκύψουν απέναντι της, όπως οι σιίτες Ζαϊντί (Caldararo, 2016, 2: Dresch, 2003, 9).

Ο «Ψυχρός Πόλεμος» και η επίδραση που είχε στον αραβικό κόσμο, σε συνδυασμό με την εμφάνιση κινημάτων όπως αυτό του «Παναραβικού εθνικισμού» και γεγονότων όπως η άνοδος του Α. Νάσσερ στην εξουσία της γειτονικής Αιγύπτου, επηρέασαν και το εσωτερικό της Υεμένης. Όπως προαναφέρθηκε, ο εμφύλιος που ξεκίνησε μεταξύ των «δημοκρατικών νασσερικών» στρατιωτικών και του καθεστώτος του «Ιμάμη» το 1962 στη βόρεια Υεμένη, γρήγορα μετατράπηκε σε μια διεθνή σύγκρουση. Η Αίγυπτος επενάιβει στρατιωτικά στη χώρα υπέρ των στρατιωτικών, έχοντας τη στήριξη της Ε.Σ.Σ.Δ. Η επέμβαση αυτή πέρα από την ενίσχυση μιας «συγγενικής» ιδεολογικής δύναμης, σχετιζόταν και με τη σημασία της Υεμένης για τον έλεγχο της Ερυθράς Θάλασσας και του Καναλιού του Σουέζ. Ένα φιλικό ή ελεγχόμενο από την Αίγυπτο καθεστώς στην βόρεια Υεμένη, θα παρείχε αυτή τη δυνατότητα στον Α. Νάσσερ, ο οποίος βρισκόταν σε αντιπαράθεση στην περιοχή με τη Μεγάλη Βρετανία μετά την εθνικοποίηση του καναλιού του Σουέζ και την κρίση του 1956 που ακολούθησε. Το γεγονός αυτό οδήγησε στο άλλο στρατόπεδο τους Βρετανούς, οι οποίοι στην πρώτη φάση του πολέμου στήριζαν τον

«Ιμάμη». Για τη Μεγάλη Βρετανία το καθεστώς του Α. Νάσσερ εκλαμβάνονταν ως άμεσος κίνδυνος για τα συμφέροντα της στη Μέση Ανατολή (τιμές πετρελαίου, εξαγωγές προϊόντων, εμπορικοί δρόμοι). Στο πλευρό του «Ιμάμη» έσπευσε και η Σαουδική Αραβία, η οποία δεν επιθυμούσε την αύξηση της επιρροής της Αιγύπτου και την μεγιστοποίηση του αιγυπτιακού ελέγχου στην Ερυθρά Θάλασσα. Ουσιαστικά ο εμφύλιος πόλεμος της Βόρειας Υεμένης έγινε μέρος μιας περιφερειακής αντιπαράθεσης της περιοχής με τη συμμετοχή περιφερειακών και παγκόσμιων Δυνάμεων. Παρά την αποχώρηση των Βρετανών από την αραβική χερσόνησο το 1967-1968, και τα αποτελέσματα του «Πολέμου των Έξι Ημερών» του 1967, όπως η απόσυρση των Αιγυπτίων από την Υεμένη και η μείωση της έντασης μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Αιγύπτου, η εμπλοκή της Ε.Σ.Σ.Δ, των Η.Π.Α και του Ισραήλ στο ένα ή στον άλλο βαθμό στις εξελίξεις στη χώρα, μετέτρεψε την Υεμένη σε ένα ακόμα πεδίο της αντιπαράθεσης του «Ψυχρού Πολέμου» (Orkaby, 2014, 1-4, 20-22, 31-35, 42).

Σε αυτό συνέβαλε και η αποχώρηση των Βρετανών από τη Νότια Υεμένη, η επικράτηση των κομμουνιστικών δυνάμεων και η δημιουργία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Υεμένης. Ενός κράτους που βρίσκονταν στην άμεση επιρροή της Ε.Σ.Σ.Δ και οργανωνόταν κατά τα σοσιαλιστικά πρότυπα. Άμεση συνέπεια ήταν η προσπάθεια του «Δυτικού Στρατοπέδου» και των Η.Π.Α να αυξήσουν την επιρροή στην Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης στο βορρά, ως αντίβαρο σε αυτή της Ε.Σ.Σ.Δ στον νότο (Day, 2010, 4: Dresch, 2003, 1: Feierstein, 2019, 23).

Το τέλος του «Ψυχρού Πολέμου» και η ενοποίηση της Υεμένης δεν άλλαξε πολλά όσο αφορά τις εξωτερικές παρεμβάσεις στο εσωτερικό της χώρας. Ο εμφύλιος πόλεμος του 1994 δεν αποτέλεσε μονάχα μια σύγκρουση μεταξύ του καθεστώτος του Α. Σάλεχ στον βορά και του «Σοσιαλιστικού Κόμματος της Υεμένης», που επιδίωκε την αυτονομία στον νότο. Ήταν μια σύγκρουση με διεθνείς απολήξεις, καθώς η πλειοψηφία των αραβικών κρατών στρατεύτηκε με τη μια ή την άλλη πλευρά¹⁸. Οι Η.Π.Α συντάχθηκαν με το καθεστώς του Α. Σάλεχ ενώ η Σαουδική Αραβία με τις δυνάμεις της Νότιας Υεμένης, καθώς επιδίωκε να επιτύχει την ανατροπή του Α.

¹⁸ Με την πλευρά της Αραβικής Δημοκρατίας της Υεμένης (βόρεια) συντάχθηκαν οι Η.Π.Α, η Ιορδανία, το Κατάρ, η Αίγυπτος, το Σουδάν, το Ιράν και η Ινδία. Με την πλευρά της Δημοκρατικής Δημοκρατίας της Υεμένης (νότια) συντάχθηκαν η Σαουδική Αραβία, το Ομάν, ο Λίβανος, το Ιράκ, η Λιβύη, το Κουβέιτ, το Μπαχρέιν, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Κούβα, η Βόρεια Κορέα και η Κίνα.

Σάλεχ για την προώθηση των συμφερόντων της στην περιοχή (Day, 2010, 5-6; Feierstein, 2019, 20-21). Η νίκη του Α. Σάλεχ μπορεί να επέφερε μια σταθεροποίηση στο εσωτερικό της χώρας, ωστόσο δεν μείωσε το επίπεδο παρέμβασης εξωγενών παραγόντων στο εσωτερικό της Υεμένης. Μετά το 2003 η Υεμένη βρέθηκε στο επίκεντρο του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» που εξαπέλυσαν οι Η.Π.Α στην περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής. Οι Η.Π.Α ανέπτυξαν στρατιωτικές βάσεις στη χώρα και είτε σε συνεργασία, είτε με την άδεια του καθεστώτος του Α. Σάλεχ πραγματοποίησαν επιθέσεις σε υποπτευόμενους «τρομοκρατικούς» στόχους. Μια δραστηριότητα που συνεχίστηκε και μετά την «Αραβική Άνοιξη» και την κατάσταση που αυτή διαμόρφωσε η οποία συνέβαλε στην οργανωτική ανάπτυξη και αύξηση της επιρροής της «Αλ Κάιντα» στην περιοχή (Al Dawsari, 2018, 5, 7; Goldschmidt & Boum, 2016, 508).

Παράλληλα, η ανάπτυξη του κινήματος των Χούθις στον βορρά και η ένοπλη αντιπαράθεση τους με το καθεστώς του Α. Σάλεχ, είχε σαν αποτέλεσμα την εκ νέου επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας στο εσωτερικό της χώρας το 2009. Οι σαουδαραβικές στρατιωτικές δυνάμεις πραγματοποίησαν αεροπορικές επιθέσεις ενάντια στους Χούθις στην επαρχία της Σαάντα, στηρίζοντας το καθεστώς του Α. Σάλεχ. Οι λόγοι της εμπλοκής της Σαουδικής Αραβίας στην αντιπαράθεση του καθεστώτος με τους Χούθις εντοπίζονται στον «σιτικό κίνδυνο» που αποκαλούσαν οι Χούθις. Έναν κίνδυνο που μπορούσε να προκαλέσει τριγμούς στο καθεστώς των Σαούντ αλλά και στη συνοχή και υπόσταση της Σαουδικής Αραβίας (Boucek, 2010 9, 11; Caldararo, 2016, 2-3). Ταυτόχρονα, η παρέμβαση της Σαουδικής Αραβίας αποτέλεσε έκφραση της περιφερειακής αντιπαράθεσης της ίδιας και των υπόλοιπων σουνιτικών μοναρχιών του Κόλπου με το Ιράν για την αύξηση της επιρροής τους στην ευρύτερη περιοχή (Μάζης, 2008, 161-162). Έναν ανταγωνισμό που εντάθηκε μετά το 2012 καθώς τα αποτελέσματα της «Αραβικής Άνοιξης», με την αύξηση της δύναμης των σιτών στο Μπαχρέιν, των Χούθις στην Υεμένη και την έκφραση της δυσαρέσκειας του σιτικού πληθυσμού της Σαουδικής Αραβίας, διαμόρφωσαν το πεδίο για αναβάθμιση της ιρανικής επιρροής στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής ενάντια στα συμφέροντα των Η.Π.Α και των μοναρχιών του Κόλπου (Goldschmidt & Boum, 2016, 516-517).

2.6. Το πολιτικό καθεστώς

Το καθεστώς της Δημοκρατίας της Υεμένης συνταγματικά κατοχυρώνεται ως μια Προεδρευόμενη Δημοκρατία, στην οποία η εκλογή του Προέδρου και του Κοινοβουλίου πραγματοποιείται από όλους τους πολίτες που είναι άνω των 18 ετών και έχουν δικαίωμα ψήφου (Al-Yemeni, 2003, 13). Στην πράξη όμως αυτό που επικράτησε μετά το 1990 ήταν η απολυταρχική κυριαρχία του Α. Σάλεχ και του στενού ηγετικού πυρήνα που διαμορφωνόταν γύρω από αυτόν (Goldschmidt & Boum, 2016, 507). Η κυριαρχία του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου», η περιθωριοποίηση και ο σταδιακός παροπλισμός των υπολοίπων πολιτικών δυνάμεων, σε αντίθεση με όσα διατυπώνονταν στο σύνταγμα το 1990¹⁹, είχε ως αποτέλεσμα να μεγαλώσει το κίνημα αντίστασης απέναντι στο καθεστώς αλλά και η σκληρή καταστολή. Οι ελπίδες για τη λειτουργία μιας αστικού τύπου κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στην πράξη δεν ευοδώθηκαν ποτέ. Η στέρηση της ελευθερίας της έκφρασης και της ενημέρωσης και μιας σειράς άλλων δημοκρατικών ελευθεριών, οι διώξεις στους ηττημένους του εμφυλίου πολέμου του 1994 και συνολικότερα απέναντι σε όσους αντιστέκονταν ή επιχειρούσαν να αναδείξουν μια διαφορετική πολιτική πρόταση²⁰, συνδυαζόταν με τη λειτουργία ενός κακέκτυπου Προεδρικής Δημοκρατίας που απλά αποτελούσε τη συνταγματική νομιμοποίηση του καθεστώτος στην εξουσία (Αλομπέιντ 2011, 4-5; Day, 2010, 5-7; Goldschmidt & Boum, 2016, 507). Είναι χαρακτηριστικό πως οι τελευταίες «αμφιλεγόμενες» κοινοβουλευτικές εκλογές στην Υεμένη πραγματοποιήθηκαν το 2003. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως η ενοποίηση της χώρας το 1990, δεν επέφερε κανέναν ουσιαστικό εκδημοκρατισμό αλλά η «εφαρμογή» και ερμηνεία της αστικής κοινοβουλευτικής

¹⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Υεμένης το 1991 κατοχυρωνόταν η ύπαρξη του πολυκομματισμού στη χώρα. Το αποτέλεσμα ήταν κόμματα και οργανώσεις στην Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης, που δρούσαν από ανάγκη μέσα στα πλαίσια του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου», να εγκαταλείψουν το Μέτωπο αυτό και να ενωθούν είτε με «συγγενείς» πολιτικές οργανώσεις του νότου, είτε να λειτουργήσουν ανεξάρτητα. Αντίστοιχη πορεία συνεργασιών και αυτόνομης πολιτικής δραστηριότητας ακολούθησαν μια σειρά πολιτικές οργανώσεις που προέρχονταν από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Υεμένης. Με την υιοθέτηση της αρχής του πολυκομματισμού το «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο» έπαψε να έχει τα χαρακτηριστικά του Εθνικού Μετώπου και μετατράπηκε σε κόμμα κυριαρχώντας στην πολιτική ζωή της ενοποιημένης Υεμένης (Al-Yemeni, 2003, 16-18, 24-27).

²⁰ Συχνά αξιοποιούταν από το καθεστώς του Α. Σάλεχ ο φόβος της «Αλ Κάιντα» και λαμβάνονταν κατασταλτικά μέτρα απέναντι σε όποιον πρότεινε κάποια διαφορετική πολιτική εναλλακτική (Αλομπέιντ, 2011, 5, 9).

δημοκρατίας έγινε στα πλαίσια της «πολιτικής κουλτούρας» της Υεμένης και του καθεστώτος του Α. Σάλεχ. Αυτό συνέχισε να λειτουργεί κατά τα πρότυπα του μονοκομματικού στρατιωτικού καθεστώτος που αναδείχθηκε στην Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης μετά τον εμφύλιο του 1962-1970. Η άσκηση της εξουσίας και η λήψη πολιτικών αποφάσεων είχε να κάνει περισσότερο με την ισορροπία δυνάμεων και τις επιδιώξεις κυρίων παραγόντων εντός των φυλετικών ενώσεων και του μηχανισμού εξουσίας που στήριζε την κυβέρνηση του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου», παρά με ένα σύνολο δημοκρατικών διαδικασιών. Στα παραπάνω πλαίσια γίνεται αντιληπτό πως τα αιτήματα για εκδημοκρατισμό της χώρας που εκφράστηκαν μαζικά κατά την «Αραβική Άνοιξη» (Al-Yemeni, 2003, 30-36: Goldschmidt & Boum, 2016, 507-508), αποτέλεσαν μια σταθερή δυναμική σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού της κοινωνίας της Υεμένης. Μια δυναμική που συνέχισε να υπάρχει μετά την πτώση του Α. Σάλεχ το 2012 και εκφράστηκε στον επακόλουθο εμφύλιο πόλεμο.

2.7. Οι εμφύλιες συγκρούσεις

Αν μπορεί κανείς να περιγράψει τη σύγχρονη ιστορία της Υεμένης θα μπορούσε να την περιγράψει σαν μια διαρκή κατάσταση εμπόλεμης σύγκρουσης. Οι ένοπλες αντιπαραθέσεις και οι εμφύλιες συγκρούσεις δεν αποτελούν την εξαίρεση αλλά τον κανόνα, στη σύγχρονη ιστορία της χώρας. Δεν αποτελεί υπερβολή η άποψη του G. M. Feierstein²¹ (Feirstein, 2019, 1) για την τωρινή εμφύλια σύγκρουση στην Υεμένη: *«Κατά την άποψη μου, η τωρινή σύγκρουση πρέπει ορθότερα να αντιμετωπιστεί ως η συνέχεια μια εξηκονταετίας που χαρακτηρίζεται από την αποτυχία σχηματισμού κράτους που οδήγησε σε έναν κύκλο βίας, πραξικοπημάτων, δολοφονιών και ανοιχτών πολεμικών συγκρούσεων»*. Η θέση αυτή αποτυπώνει συνοπτικά την σύγχρονη ιστορία της χώρας, η οποία ουσιαστικά βρίσκεται σε μια κατάσταση εξηκονταετούς αναταραχής και εμφύλιων συγκρούσεων.

²¹ Ο G.M. Feierstein αποτέλεσε για χρόνια διπλωμάτη καριέρας των Η.Π.Α σε μια σειρά χώρες της Μέσης Ανατολής. Μεταξύ 2010-2013 διατέλεσε πρέσβης των Η.Π.Α στην Υεμένη. Μεταξύ 2013-2016, όπου και συνταξιοδοτήθηκε από το διπλωματικό Σώμα, ήταν «Ειδικός βοηθός-σύμβουλος» του υπουργού Εξωτερικών των Η.Π.Α με ευθύνη τις υποθέσεις της «Εγγύς Ανατολής». Μετά την συνταξιοδότηση του έχει ασχοληθεί διεξοδικά με την περίπτωση της Υεμένης, συγγράφοντας αρκετά άρθρα, αναλύσεις και κείμενα τα οποία δημοσιεύονται συνήθως μέσω διεθνών think tank (Feierstein, 2019, 34).

Προφανώς το σύνολο των εμφύλιων συγκρούσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Υεμένη δεν είχε ούτε τα ίδια αίτια ενώ συνέβη σε συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια με διαφορετικές επιδιώξεις και στόχους, τόσο εσωτερικών όσο και εξωτερικών Δυνάμεων. Για παράδειγμα η εμφύλια σύγκρουση Βορά και Νότου το 1994, όπως αναπτύχθηκε νωρίτερα αλλά και οι βραχύβιες συγκρούσεις μεταξύ Βορείου και Νοτίου Υεμένης το 1972 και το 1979, είχαν τη βάση τους όχι μόνο στη νομή της εξουσίας αλλά επιπρόσθετα σε κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικό-ιδεολογικά αίτια, με εξωτερικούς παράγοντες-Δυνάμεις να παίζουν εξίσου ρόλο (Al-Yemeni, 2003, 16-17, 24-25; Day, 2010, 4-6). Αντίστοιχα, η εμφύλια σύγκρουση στο βόρειο τμήμα της χώρας μεταξύ 1962-1970 αφορούσε αρχικά τη νομή της εξουσίας, έχοντας παράλληλα σεχταριστικές/θρησκευτικές απολήψεις, όντας επηρεασμένη και από το ιδεολογικό ρεύμα του «Παναραβισμού». Γρήγορα ωστόσο, μετατράπηκε σε μια διεθνή σύγκρουση η οποία εξαρτιόταν από πολλούς παράγοντες και πραγματοποιήθηκε σε συγκεκριμένα ιστορικά-«ψυχροπολεμικά» πλαίσια μέσα στο έδαφος της Υεμένης (Orkaby, 2014, 1-4). Από την άλλη, τα πραξικοπήματα και οι δολοφονίες Προέδρων στην Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης, η ένοπλη αντιπαράθεση του «Μαρξιστικού Κόμματος» με μέρος πρώην συμμάχων του μετά την αποχώρηση των Βρετανών τη δεκαετία του 1960 στον Νότο και ο εμφύλιος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Υεμένης το 1986 μεταξύ διαφορετικών φράξεων του «Σοσιαλιστικού Κόμματος», σχετίζονταν κυρίως με τον έλεγχο της πολιτικής εξουσίας στα δύο κράτη (Αλομπέιντ, 2011, 7; Al-Yemeni, 2003, 59-61; Day, 2010, 3-5). Τέλος, όπως αναφέρθηκε, η σύγκρουση των Χούθις με το καθεστώς του Α. Σάλεχ από το 2004, μπορεί να ξεκίνησε σε μια σεκταριστική-θρησκευτική βάση αλλά είχε ταυτόχρονα οικονομικές-κοινωνικές αιτίες, ενώ περιπλέχθηκε μετά την επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας το 2009 (Boucek, 2010, 1-3).

Οι παραπάνω συγκρούσεις δεν πρέπει να εκληφθούν ως τμήματα μιας ενιαίας εξηκονταετής πολεμικής σύγκρουσης με «ενδιάμεσα διαλείμματα», καθώς ούτε είναι ταυτόσημες, ούτε πραγματοποιήθηκαν εντός των ίδιων ιστορικών πλαισίων. Αυτό όμως που στοιχειοθετούν, πλησιάζοντας την προαναφερθείσα άποψη του Feierstein, είναι πως στην κοινωνική και πολιτική ζωή της Υεμένης, η βία και η εμφύλια ένοπλη αντιπαράθεση, αποτελεί βίωμα και «καθημερινότητα» για όλες τις σύγχρονες γενιές των κατοίκων της. Η εξέγερση της «Αραβικής Άνοιξης» και ο εμφύλιος πόλεμος του 2014, δεν αποτελούσαν αυτοτελώς την ιστορική συνέχεια κάποιας συγκεκριμένης

σύγκρουσης από όσες προαναφέρθηκαν. Αποτελούσαν όμως τη συνέχεια ενός καθεστώτος εμφύλιας αντιπαράθεσης, βίας και αναταραχής που βιώνει η χώρα τα τελευταία 60 χρόνια. Δεν πρέπει βέβαια να παραγνωρισθεί πως ο εμφύλιος δεν προήλθε από παρθενογένεση αλλά σχετίζεται με αντιθέσεις και παράγοντες που εκφράστηκαν τα προηγούμενα χρόνια στη χώρα. Για παράδειγμα, όπως θα αναπτυχθεί και στη συνέχεια της εργασίας, το κίνημα των Χούθις αλλά και το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» που αναδείχθηκαν ως βασικοί παράγοντες των πολεμικών εξελίξεων του εμφυλίου πολέμου, επηρεάστηκαν από τις δύο χρονικά εγγύτερες εμφύλιες αντιπαράθεσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Υεμένη. Αυτή μεταξύ των Χούθις και του καθεστώτος του Α. Σάλεχ που ξεκίνησε το 2004 στην επαρχία της Σαάντα στο βόρειο τμήμα της χώρας, αλλά και αυτή μεταξύ της Βορείου και Νοτίου Υεμένης, στον εμφύλιο πόλεμο του 1994.

Κεφάλαιο 3

Ο πόλεμος, τα χαρακτηριστικά του, οι επιδιώξεις και οι συμμαχίες των πρωταγωνιστών

3.1. Η Εξέλιξη του Πολέμου

Η εκλογή του Μ. Χαντί στην ηγεσία της Υεμένης το 2012 συνοδεύτηκε από τη δημιουργία μιας Εθνικής Επιτροπής Διαλόγου στην οποία συμμετείχε θεωρητικά το σύνολο του πολιτικού κόσμου της χώρας. Σε αυτή συμμετείχαν και οι Χούθις ενώ στο παρασκήνιο κινούταν και ο παραιτηθείς, Α. Σάλεχ. Στην Επιτροπή αυτή και παρά τη θεωρητική κατάληξη σε ένα σχέδιο επίλυσης της κρίσης στη χώρα (National Dialogue Conference, 2014), ουσιαστικά εκφράστηκαν μια σειρά αντιθέσεις και αντικρουόμενα συμφέροντα, καθιστώντας την όποια επίλυση προβλημάτων εξαιρετικά αμφίβολη. Οι πολιτικές δυνάμεις του Νότου ήταν διαιρεμένες έχοντας και αυτονομιστικές τάσεις, ενώ οι Χούθις και το κομμάτι του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» που παρέμενε στην επιρροή του Α. Σάλεχ είναι αμφίβολο κατά πόσο επιδίωκαν κάποια λύση μέσω της Επιτροπής (Feierstein, 2019, 14).

Παράλληλα, από το 2012 και έπειτα τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» οι Χούθις είχαν φροντίσει να αυξήσουν τη δύναμη τους καταλαμβάνοντας πλήρως την επαρχία της Σαάντα (Kleemann, 2019, 1). Σταδιακά, αντιμετωπίζοντας αντιτιθέμενες φυλές, κατάφεραν να ελέγξουν πέρα από τη Σαάντα, μεγάλο μέρος των επαρχιών της Αλ Τζαούφ, της Χαίτζα και του Αμράν (βλ. Χάρτη 4). Ουσιαστικά απέκτησαν τον έλεγχο των υψιπέδων της βόρειας Υεμένης, και της «καρδιάς» της περιοχής των Ζαϊντί (Knights, 2018, 17). Το καλοκαίρι του 2014 κατέλαβαν το Νταμάτζ που έχει σημαίνουσα σημασία για τους σουνίτες και τους σαλαφίτες, ενώ κατά την προέλαση τους στο Αμράν, συγκρούστηκαν με τις σουνιτικές δυνάμεις του Α. Μοχσέν Αλ-Αχμέρ, πρώην υψηλόβαθμου στελέχους του καθεστώτος του Α. Σάλεχ, που είχε προσχωρήσει στο «Κόμμα της Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης Υεμένης» και προερχόταν από τη φυλετική ένωση των Χάσσεντ (Feierstein, 2019, 14-15).

Η αύξηση της δύναμης των Χούθις βασίστηκε σε μια σειρά συνεργασίες με φυλές της χώρας αλλά και στην ανάπτυξη της συνεργασίας τους με τον Α. Σάλεχ. Ο ίδιος, για δικούς του λόγους, βοήθησε τους Χούθις ώστε πέρα από τη συμμετοχή στην

Επιτροπή Διαλόγου, να έχουν πρόσβαση και στη Σαναά, την οποία κατέλαβαν αιφνιδιαστικά στις 21 Σεπτεμβρίου του 2014 (Knights, 2018, 17). Παρά την παρέμβαση του Ο.Η.Ε και τη διαμόρφωση ενός σχεδίου που προέβλεπε τον σχηματισμό κυβέρνησης και την αποχώρηση των Χούθις από τη Σαναά η κρίση δεν επιλύθηκε. Σταδιακά, οι Χούθις κατέλαβαν την εξουσία, διαλύοντας το Κοινοβούλιο στις αρχές του 2015 και εξωθώντας τον Μ. Χαντί σε παραίτηση, επιβάλλοντας του κατ'οίκον περιορισμό. Για τη διακυβέρνηση της χώρας σχημάτισαν μια επαναστατική επιτροπή στην οποία συμμετείχαν και οι δυνάμεις του Α. Σάλεχ. Ωστόσο, ο Μ. Χαντί κατάφερε να διαφύγει τον Φεβρουάριο του 2015 στο Άντεν, μεταφέροντας τυπικά την κυβέρνηση του στο νότιο τμήμα της χώρας. Έναν μήνα αργότερα, καθώς οι Χούθις προέλαυναν απειλητικά προς το Άντεν, κατέφυγε στη Σαουδική Αραβία επιζητώντας τη στήριξη της κυβέρνησης του, σηματοδοτώντας έτσι στην πράξη την έναρξη και συνέχιση της εμφύλιας σύγκρουσης (Feierstein, 2019, 15).

Αφορμή για την επέμβαση των Χούθις στη Σαναά αποτέλεσε η αύξηση των τιμών του πετρελαίου με την επιβολή σχετικού φόρου (Laub, 2015, 3). Παράλληλα, το σχέδιο που προωθούσε μεταξύ 2012-2014 η κυβέρνηση του Μ. Χαντί για την κατάτμηση της Υεμένης και τη δημιουργία έξι ομόσπονδων επαρχιών (βλ. Χάρτη 3), είχε διαιρέσει τον πολιτικό κόσμο της χώρας. Οι δυνάμεις του Νότου αντιδρούσαν επιδιώκοντας μεγαλύτερη αυτονομία, ενώ η επαρχία του Χανδραμούτ στα ανατολικά εξέφραζε θέσεις περί ανεξαρτησίας της (Parveen, 2018, 134). Οι Χούθις από την πλευρά τους θεωρούσαν πως το σχέδιο του Μ. Χαντί θα οδηγούσε σε απόσχιση των νοτιών επαρχιών της χώρας κάτι στο οποίο ήταν αντίθετοι. Για την κατάληψη της Σαναά οι Χούθις και ο νέος τους σύμμαχος, Α. Σάλεχ, εκμεταλλεύτηκαν την κατάρρευση της κρατικής δομής και του στρατού της Υεμένης, ο οποίος σε μεγάλο μέρος είχε αυτομολήσει, παραμένοντας πιστός στον Α. Σάλεχ. Ταυτόχρονα, αντιμετώπισαν ευρύτερη στήριξη από τους πολίτες οι οποίοι είχαν απογοητευτεί από την αποτυχία της μεταβατικής κυβέρνησης, το σχέδιο του Μ. Χαντί, την πολιτική στασιμότητα και την επιδείνωση της ασφάλειας και των οικονομικών συνθηκών στη χώρα. Οι Χούθις διακηρύττοντας πως στοχεύουν στην αντικατάσταση της διεφθαρμένης πολιτικής ελίτ και αποκατάσταση των κοινωνικό-οικονομικών αδικιών και ο Α. Σάλεχ πως θα επαναφέρει την τάξη στη χώρα, παρουσιάζονταν ως μια λύση απέναντι στην πολιτική κρίση που είχε δημιουργηθεί (Feierstein, 2019, 15).

Η κατάληψη της Σαναά από τη συμμαχία Χούθις-Σάλεχ και η «απόδραση» της κυβέρνησης του Μ. Χαντί στο Άντεν, διαμόρφωσαν το πεδίο για τον σχηματισμό των δύο βασικών αντιμαχόμενων πλευρών του εμφυλίου πολέμου. Ενός πολέμου που σύντομα περιπλέχθηκε από ετερόκλητες συμμαχίες με τη συμμετοχή των φυλών της χώρας, την ανάπτυξη της «Αλ Κάιντα» και του «Κινήματος του Νότου», την επέμβαση της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» και τις εναέριες επιθέσεις των Η.Π.Α (Aboueldahab, 2019, 7). Μετά τη διαφυγή του Μ. Χαντί, οι Χούθις έχοντας με το μέρος τους τα υπολείμματα της Προεδρικής Φρουράς που διοικούσε ο γιος του Α. Σάλεχ, γρήγορα προέλασαν προς τον νότο και στις παράκτιες περιοχές της δυτικής Υεμένης, με πρόσχημα την αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα». Ουσιαστικά όμως στόχευαν στην κατάληψη των περιοχών που ήλεγχαν οι δυνάμεις του Μ. Χαντί. Το γεγονός αυτό σύντομα ένωσε τις ετερόκλητες δυνάμεις που βρίσκονταν στο νότιο τμήμα της χώρας. Οι δυνάμεις του Νότου, το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και μια σειρά φυλές και πολιτοφυλακές, στήριξαν την κυβέρνηση του Μ. Χαντί απέναντι στον φόβο που προκαλούσε η προέλαση των Χούθις, αλλά και επιδιώκοντας μέσα από τη συμμαχία αυτή την προώθηση των επιμέρους συμφερόντων τους (Feierstein, 2019, 16).

Η κυβέρνηση του Μ. Χαντί προσέφυγε με τη στήριξη της Σαουδικής Αραβίας στον Ο.Η.Ε, ο οποίος με την απόφαση 2216 του Γενικού Συμβουλίου του, στις 14 Απριλίου του 2015 την αναγνώρισε ως νόμιμη κυβέρνηση της Υεμένης. Παράλληλα, στο κείμενο του Ο.Η.Ε προβλεπόταν/επιτρεπόταν η ανάληψη στρατιωτικής δράσης ενάντια στους Χούθις για την αποκατάσταση της τάξης στην Υεμένη (United Nations Security Council, 2015). Το κείμενο της απόφασης θεωρητικά αντικατοπτρίζει τις προθέσεις της διεθνούς κοινότητας για τη λύση στην Υεμένη, οι οποίες επαναδιατυπώθηκαν με την απόφαση 2451 του Ο.Η.Ε τον Δεκέμβριο του 2018, η οποία έχει παρόμοια κατεύθυνση με την απόφαση 2216. Στην πράξη η απόφαση αποτέλεσε την αιτιολόγηση για την επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας και των συμμάχων της, στην Υεμένη, προς όφελος του Μ. Χαντί (Feierstein, 2019, 15). Ήδη από τον Μάρτιο του 2015 η Σαουδική Αραβία είχε επιβάλει θαλάσσιο και εναέριο αποκλεισμό στην Υεμένη ώστε να πλήξει τους Χούθις, ελέγχοντας όλες τις εισαγωγές προς το εσωτερικό της Υεμένης (Sharp, 2020, 13).

Στα πεδία των μαχών τον Μάρτιο του 2015, οι δυνάμεις των Χούθις και του Α. Σάλεχ κατέλαβαν προσωρινά μέρος του Άντεν, οδηγώντας στη διαφυγή του Μ. Χαντί στη Σαουδική Αραβία. Με τη βοήθεια της Σαουδικής Αραβίας οι δυνάμεις που στήριζαν τον Μ. Χαντί κατάφεραν να διατηρήσουν τον έλεγχο του Άντεν και να αντιμετωπίσουν τις επιθέσεις των Χούθις στο νότιο τμήμα της χώρας. Την περίοδο αυτή οι Χούθις πραγματοποίησαν επιθέσεις σε μια σειρά μεγάλες πόλεις όπως η Μαρίμπ, η Χοντέιντα, η Ιμπ, η Μπάιντα και η Σαμπούα. Σύντομα και κάτω από την επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας δημιουργήθηκε ένα μέτωπο 180 χιλιομέτρων στο οποίο σταδιακά η κατάσταση σταθεροποιήθηκε (Knights, 2018, 18).

Η επέμβαση της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» πραγματοποιήθηκε σταδιακά μετά το 2015, με χιλιάδες στρατιώτες της να παρατάσσονται στο έδαφος της Υεμένης, επιτυγχάνοντας να σταθεροποιήσει την κυβέρνηση του Μ. Χαντί και να διατηρήσει από τον έλεγχο των Χούθις, το ανατολικό, το νότιο και κεντρικό τμήμα της χώρας (βλ. Χάρτη 5) . Πυρήνα της επέμβασης αποτέλεσαν οι δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας και των Η.Α.Ε οι οποίες αποτελούσαν το μεγαλύτερο τμήμα των εμπλεκόμενων στρατευμάτων. Στη στρατιωτική συμμαχία στην οποία ηγούταν η Σαουδική Αραβία, πέρα από τα Η.Α.Ε συμμετείχαν σε διαφορετικό βαθμό το Κατάρ, το Κουβέιτ, το Μπαχρέιν, η Ιορδανία, το Σουδάν, η Αίγυπτος και το Μαρόκο. Η ανάληψη στρατιωτικής δράσης στηρίχτηκε από τις Η.Π.Α, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, την Τουρκία και το Βέλγιο ενώ ενάντια στην πραγματοποίηση στρατιωτικής επέμβασης διατύπωσαν θέσεις το Ιράν, η Ρωσία και η Κίνα (Al Jazeera, 2015). Από τις χώρες του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου δεν συμμετείχε μονάχα το γειτονικό Ομάν (Kleemann, 2019, 3).

Σύντομα διαμορφώθηκαν τρία βασικά μέτωπα στη χώρα. Ένα στο κεντρικό τμήμα της χώρας και στις επαρχίες Αλ Μπάιντα και Ταίζ, ένα στο βορειοανατολικό στις επαρχίες Αλ Τζαούφ και Μαρίμπ και ένα στις παράκτιες περιοχές της δυτικής Υεμένης που βρέχονται από την Ερυθρά Θάλασσα. Ουσιαστικά οι Χούθις περιορίστηκαν και είχαν τον έλεγχο στο μεγαλύτερο μέρος των εδαφών της πρώην Βόρειας Υεμένης, ενώ ο Μ. Χαντί και οι σύμμαχοι του ήλεγχαν τα εδάφη της πρώην Νότιας Υεμένης και περιοχές του βορά όπως η Μαρίμπ και η Αλ Τζαούφ. Η επέμβαση των Σαουδαράβων σύντομα μετέτρεψε για αρκετούς Υεμένιους τη σύγκρουση σε έναν εθνικό αγώνα απέναντι σε μια ξένη εισβολή, συσπειρώνοντας

δυνάμεις γύρω από τους Χούθις (Longley Alley, 2018, 11). Ταυτόχρονα, στο νοτιανατολικό τμήμα της χώρας οι εξελίξεις διαμόρφωσαν το κατάλληλο πεδίο για την ανάπτυξη ένοπλων επιχειρήσεων από την «Αλ Κάιντα». Τον Ιανουάριο του 2015, ένοπλες ομάδες σχετιζόμενες με την οργάνωση κατέλαβαν την πόλη της Χοόταχ στην επαρχία Λαχίτζ. Τρεις μήνες αργότερα κατέλαβαν την παραθαλάσσια πόλη της Μουκάλα στην επαρχία του Χανδραμούτ και αργότερα τον Δεκέμβριο του 2015 την πόλη της Ζινζιβάρης και την πόλη της Τζαάρ, που βρίσκονται στο νότιο τμήμα της Υεμένης. Τις περιοχές αυτές η «Αλ Κάιντα» τις εγκατέλειψε το καλοκαίρι του 2016 μετά από μια συνδυασμένη επίθεση δυνάμεων των Η.Α.Ε, μισθωμένων τοπικών μαχητών, ένοπλων ομάδων σαλαφιτών, φυλών και δυνάμεων του Νότου. Πέρα από αυτή τη βραχύβια κατοχή εδαφών από την «Αλ Κάιντα», οι τζιχαντιστικές οργανώσεις παρά την παρουσία και δράση τους δεν έχουν καταφέρει να ελέγξουν σταθερά κάποιες σημαντικές περιοχές της χώρας (Al-Dawsari, 2018, 12, 14).

Η ξένη επέμβαση, η σταθεροποίηση των μετώπων του πολέμου και η συνέχιση του στον χρόνο έφερε στο επίκεντρο τις διαφοροποιήσεις μεταξύ Α. Σάλεχ και Χούθις. Ήδη από τον Αύγουστο του 2016 βρίσκονταν σε αντιπαράθεση για τον σχηματισμό κυβέρνησης «εθνικής σωτηρίας» στη Σαναά, ενώ ο Α. Σάλεχ εικάζεται πως ανέπτυξε μυστικές επαφές με τη «Σαουδαραβική Συμμαχία» για την επίλυση της σύγκρουσης (Feierstein, 2019, 16). Οι επίσημες συνομιλίες των εμπλεκόμενων πλευρών στο Κουβέιτ το 2016, δεν είχαν φέρει αποτέλεσμα και ο πόλεμος φαινόταν πως οδηγείται σε ένα αδιέξοδο. Στις 3 Δεκεμβρίου του 2017 ο Α. Σάλεχ εγκατέλειψε την κυβέρνηση «εθνικής σωτηρίας» και τη συμμαχία με τους Χούθις καταγγέλλοντας τους και επιδιώκοντας θεωρητικά έναν διαφορετικό δρόμο για την επίλυση της σύγκρουσης. Την αμέσως επόμενη ημέρα ξέσπασαν στη Σαναά συγκρούσεις μεταξύ των υποστηρικτών του Α. Σάλεχ και των Χούθις, με τους Χούθις να επικρατούν τελικά και τον Α. Σάλεχ να χάνει τη ζωή του κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων και την προσπάθεια διαφυγής του από την πρωτεύουσα (Kleemann, 2019, 2, 7).

Το γεγονός αυτό επέφερε τη διαίρεση μεταξύ των δυνάμεων του Α. Σάλεχ και των Χούθις, με τον γιό του Αχμέντ, να ορκίζεται δημόσια εκδίκηση. Οι δυνάμεις του Α. Σάλεχ διασπάστηκαν και μεταξύ τους, καθώς ένα τμήμα τους παρέμεινε πιστό στη συμμαχία με τους Χούθις. Η κατάρρευση της συμμαχίας Α. Σάλεχ – Χούθις έδωσε τη δυνατότητα στη συμμαχία του Μ. Χαντί να καταλάβει ορισμένες περιοχές στη

στρατηγική επαρχία της Μαρίμπ, ενώ στο παράκτιο μέτωπο στις ακτές της Ερυθράς Θάλασσας οι δυνάμεις του με την αρωγή της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» μετακινήθηκαν σταδιακά προς την Χοντέιντα, η οποία αποτελούσε το βασικό λιμάνι για την τροφοδότηση του βόρειου τμήματος της χώρας και των Χούθις. Το λιμάνι αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία καθώς αποτελούσε την «είσοδο» των αναγκαίων προμηθειών για το 75% περίπου των κατοίκων της βόρειας Υεμένης (Feierstein, 2019, 16).

Τον Ιούνιο του 2018 ξεκίνησαν οι επιχειρήσεις των δυνάμεων του Μ. Χαντί για την κατάληψη του λιμανιού και σταδιακά μέχρι τον Νοέμβριο του 2018 είχαν καταφέρει να ελέγξουν περιοχές στα περίχωρα της πόλης, αυξάνοντας την πίεση προς τους Χούθις. Με την κατάσταση στα υπόλοιπα μέτωπα να παραμένει σχετικά σταθερή και τον κίνδυνο μιας τεράστιας ανθρωπιστικής καταστροφής σε περίπτωση παύσης της λειτουργίας του λιμανιού να προβάλλει, ο Ο.Η.Ε ανέλαβε δράση. Πίεσε τις δύο πλευρές και επέτυχε την προσωρινή ανακωχή των συγκρούσεων, τον Δεκέμβριο του 2018 με τη Συμφωνία της Στοκχόλμης (Kleemann, 2019, 7). Η Συμφωνία της Στοκχόλμης (βλ. Κείμενα Συμφωνιών Α, Β και Γ) προέβλεπε τον τερματισμό των συγκρούσεων και τη διασφάλιση της λειτουργίας των λιμανιών της Χοντέιντα, του Σαλίφ και του Ρας Ισσά, τη δημιουργία μιας κατάστασης «κατανόησης» στο μέτωπο της επαρχίας Ταϊζ και την ανάπτυξη ενός μηχανισμού ανταλλαγής αιχμαλώτων (OSESZY, 2018). Στην πράξη η συμφωνία αυτή έμεινε στον «αέρα», με εξαίρεση την περίπτωση της Χοντέιντα όπου εφαρμόστηκε, ανακουφίζοντας μεγάλο μέρος του άμαχου πληθυσμού (Sharp, 2020, 4).

Με το υπόλοιπο μέτωπο να παραμένει σχετικά σταθερό, τον Ιανουάριο του 2018 σχηματίστηκε στο νότιο τμήμα της χώρας το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο», το οποίο με τη στήριξη των Η.Α.Ε κατέλαβε την πόλη του Άντεν και έλεγξε και άλλες περιοχές στο νότιο τμήμα της Υεμένης (Feierstein, 2019, 16). Οι δυνάμεις του Νότου που επιζητούσαν στην πράξη την ανεξαρτησία τους, ενεπλάκησαν το 2018-2019 σε μια ανοιχτή πλέον σύγκρουση με τις δυνάμεις που στήριζαν τον Μ. Χαντί. Η αντιπαράθεση των δύο πλευρών παρά την μεταξύ τους Συμφωνία στο Ριάντ το 2019 (βλ. Κείμενο Συμφωνιών Δ), συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Παράλληλα, το καλοκαίρι του 2019 τα Η.Α.Ε κάτω από τις απειλές του Ιράν και με την προοπτική επικράτησης στον πόλεμο να προβάλλει ως απίθανη, ξεκίνησαν να αποσύρουν την

πλειοψηφία των στρατευμάτων τους από την Υεμένη. Η αποχώρηση των Η.Α.Ε μείωσε σημαντικά τις δυνατότητες της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας». Η Σαουδική Αραβία παράλληλα, αντιμετώπιζε, κυρίως μετά το 2017, την πραγματοποίηση πυραυλικών επιθέσεων από τους Χούθις εναντίον πόλεων και οικονομικών στόχων στο έδαφος της. Το αποτέλεσμα αυτών των επιθέσεων πέρα από τις οικονομικές ζημιές ήταν οι απώλειες μεταξύ των αμάχων και η εκκένωση κυρίως συνοριακών περιοχών (Knights, 2018, 20: Sharp, 2020, 1).

Η αποχώρηση των δυνάμεων των Η.Α.Ε και η ενδοπαραταξιακή σύγκρουση στο στρατόπεδο του Μ. Χαντί, έδωσαν τη δυνατότητα στους Χούθις, όχι μόνο να συντηρούν το υπάρχον στρατιωτικό μέτωπο αλλά να πραγματοποιήσουν εκ νέου επιθετικές ενέργειες. Παράλληλα διαμόρφωσε μια σύνθετη κατάσταση στον «στρατιωτικό χάρτη» του εμφυλίου πολέμου κατά τα τέλη του 2019 (βλ. Χάρτη 7). Τον χειμώνα του 2020 οι Χούθις ξεκίνησαν επιθετικές επιχειρήσεις και κατέλαβαν την πρωτεύουσα της επαρχίας Αλ Τζαούφ στη βορειοανατολική Υεμένη. Με την κατάληψη του μεγαλύτερο μέρους της επαρχίας αυτής ελέγχουν πλέον το σύνολο των εδαφών της πρώην Βόρειας Υεμένης, με εξαίρεση την επαρχία της Μαρίμπ. Είναι πλέον σε θέση και διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις ενάντια στη Μαρίμπ²² η οποία αποτελεί μια από τις λίγες περιοχές της χώρας που παραμένουν πιστές στην κυβέρνηση του Μ. Χαντί και στην οποία βρίσκονται τα αποθέματα πετρελαίου της χώρας. Παρά την προσωρινή ανακωχή τον Απρίλιο του 2020, λόγω της πανδημίας του Covid-19, το καλοκαίρι οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν με τους Χούθις να καταλαμβάνουν τμήματα της επαρχίας Αλ Μπάιντα στον νότο και να αναπτύσσουν μια σειρά επιχειρήσεις με στόχο τη Μαρίμπ (Sharp, 2020, 1-3).

3.2. Τα χαρακτηριστικά της σύγκρουσης

Η σύγκρουση στην Υεμένη έχει επιφέρει στο προσκήνιο και μεγεθύνει αρκετές από τις αντιθέσεις που υπάρχουν σε πολιτικό-ιδεολογικό επίπεδο αλλά στην

²² Μια ενδεχόμενη επίθεση και γενίκευση των συγκρούσεων στη Μαρίμπ ενδέχεται να επιφέρει τεράστια ανθρωπιστική τραγωδία. Ο πληθυσμός της επαρχίας τον Μάρτιο του 2020 ανέρχονταν σε τρία εκατομμύρια κατοίκους με τη συντριπτική τους πλειοψηφία να είναι πρόσφυγες από άλλες περιοχές της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό πως ο πληθυσμός της επαρχίας πριν τον πόλεμο ανέρχονταν μόλις σε τριακόσιες χιλιάδες κατοίκους (Sharp, 2020, 1).

κοινωνική-οικονομική δομή της Υεμένης. Ο σχηματισμός των δύο βασικών στρατοπέδων, της συμμαχίας Χούθις – Σάλεχ και της συμμαχία απέναντι στους Χούθις υπό τον Μ. Χαντί, είναι αποτέλεσμα μιας σειράς εσωτερικών αιτιών και αντιθέσεων που απορρέουν μεταξύ άλλων και από την ιστορία της χώρας. Ο πόλεμος στην Υεμένη είναι αποτέλεσμα κυρίως εσωτερικών αιτιών και είναι λάθος να ερμηνευτεί ως ένα «πόλεμος δια αντιπροσώπων» μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν, που πραγματοποιείται στο έδαφος της Υεμένης. Η αύξηση της δύναμης των Χούθις, έγινε δυνατή εξαιτίας είτε της αυτοτελούς επίδρασης των αντιθέσεων που εκφράστηκαν στην Υεμένη, είτε της επίδρασης τους στο εσωτερικό της συμμαχίας του Μ. Χαντί (Kleemann, 2019, 1, 2, 7). Η σύγκρουση στην Υεμένη κατά την πολυετή εξέλιξη του εμφυλίου πολέμου, έχει αναπτύξει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Αυτά είναι:

Το μέγεθος της ανθρωπιστικής κρίσης: Ο εμφύλιος πόλεμος σε μεγαλύτερο βαθμό έχει πλήξει τον άμαχο πληθυσμό της χώρας. Οι νεκροί ανέρχονται σε χιλιάδες ενώ η κατάσταση διαρκώς επιδεινώνεται όσο η κρίση και οι συγκρούσεις παρατείνονται. Μέχρι το 2019 πάνω από 3,1 εκατομμύρια κάτοικοι της χώρας είχαν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις εστίες τους εξαιτίας των συγκρούσεων (Kleemann, 2019, 3). Μια μελέτη του αμερικανό-ευρωπαϊκού οργανισμού ALCED, εκτιμούσε τον Οκτώβριο του 2019 πως περισσότεροι από 100.000 Υεμέσιοι είχαν χάσει τη ζωή τους μετά το 2015, εξαιτίας του πολέμου. Παράλληλα, ο θαλάσσιος και εναέριος αποκλεισμός που επέβαλε από το 2015 η «Σαουδαραβική Συμμαχία» είχε ως αποτέλεσμα την περιορισμένη εισαγωγή αγαθών και τροφίμων στη χώρα, τη στιγμή που οι ανάγκες αυτές της Υεμένης καλύπτονταν στο πρόσφατο παρελθόν κατά 90% με εισαγωγές από το εξωτερικό. Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία, πριν την έναρξη της πανδημίας του Covid-19, στις αρχές του 2020, περισσότεροι από 17 εκατομμύρια κάτοικοι της Υεμένης χρειαζόνταν επισιτιστική βοήθεια, ενώ ο Ο.Η.Ε υπολόγιζε πως το 80% του πληθυσμού των 30 εκατομμυρίων κατοίκων της χώρας χρειάζεται κάποιου είδους βοήθεια για να επιβιώσει. Ταυτόχρονα, η εξέλιξη της πανδημίας του Covid-19, είναι σίγουρο πως θα επιδεινώσει την κατάσταση σε μια χώρα με περιορισμένες υποδομές και ιατρικές δυνατότητες (Sharp, 2020, 1, 4-5, 13).

Η καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Οι αναφορές για καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όλες τις εμπλεκόμενες στον

πόλεμο πλευρές είναι διαρκείς (Sharp, 2020, 5-6). Η σκληρότητα τις αντιπαράθεσης και η διάρκεια της σύγκρουσης έχουν καταστρατηγήσει στην πράξη αρκετά από τα θεωρητικά «θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα». Η ένταση των συγκρούσεων έχει ως αποτέλεσμα η διάκριση μεταξύ ενόπλων και αμάχων να είναι συχνά σπάνια. Ο άμαχος πληθυσμός συνήθως «περνάει σε δεύτερη μοίρα», ειδικότερα κατά την πραγματοποίηση αεροπορικών επιδρομών από τη «Σαουδαραβική Συμμαχία». Επιπλέον, τις περισσότερες φορές οι αιχμάλωτοι των αντιμαχόμενων πλευρών δεν αντιμετωπίζονται με βάση τα βασικά και στοιχειώδη δικαιώματα των αιχμαλώτων, ενώ ακόμη στον πόλεμο της Υεμένης είναι εκτεταμένη η χρήση «παιδιών - στρατιωτών» (Knights, 2018, 18; Sharp, 2020, 6). Οι παραπάνω παραβιάσεις δικαιωμάτων δεν αποτελούν μεμονωμένες περιπτώσεις, αλλά διεξάγονται οργανωμένα και συστηματικά από τις εμπλεκόμενες δυνάμεις του πολέμου. Για παράδειγμα, είναι χαρακτηριστικές οι αναφορές για την πραγματοποίηση διαφόρων βασανιστηρίων σε αιχμαλώτους από τους Χούθις (Immigration and Refugee Board of Canada, 2017) αλλά και οι αναφορές για τις απάνθρωπες συνθήκες και βασανισμούς στα κέντρα κράτησης που δημιούργησαν στο νότιο τμήμα της χώρας οι στρατιωτικές δυνάμεις των Η.Α.Ε (Dahlgren, 2018, 21).

Φυλετικά χαρακτηριστικά: Η σύγκρουση έλαβε γρήγορα φυλετικά χαρακτηριστικά με μια σειρά συμμαχίες να δημιουργούνται μεταξύ των φυλών και των αντιμαχόμενων πλευρών του πολέμου. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς για πολλούς Υεμένιους η «φυλετική ταυτότητα» είναι ισχυρότερη από την εθνική (Kleemann, 2019, 8). Οι περισσότερες φυλές στις σουνιτικές περιοχές στο νότιο και κεντρικό τμήμα της χώρας, αντιμετώπιζαν εχθρικά τη συμμαχία Χούθις – Α. Σάλεχ. Ήταν αρνητικές στην όποια συνέχιση της κατάστασης που βίωναν κατά την περίοδο του καθεστώτος του Α. Σάλεχ. Οι περιοχές τους είναι οι πιο «πλούσιες» στη χώρα, καθώς σε αυτές βρίσκονται τα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου της Υεμένης, ενώ το έδαφος τους είναι έφορο και ευνοούνται από την παρουσία της ακτογραμμής. Ωστόσο επί Α. Σάλεχ σε μεγάλο βαθμό οι περιοχές τους παρέμεναν υπανάπτυκτες, ενώ ο πλούτος της χώρας κατανεμόταν άνισα προς όφελος ορισμένων φυλετικών ενώσεων του βορά. Μια ενδεχόμενη επικράτηση του Α. Σάλεχ ή των Χούθις ενδέχεται να συντηρούσε την κατάσταση αυτή προς όφελος των βορείων φυλών που συμμαχούσαν μαζί τους. Ακόμη, για αρκετές φυλές του νότου η προέλαση των Χούθις αντιλαμβανόταν ως κίνδυνος για τη σταθερότητα, την τοπική

εξουσία τους και τη διατήρηση της υφιστάμενης κοινωνικής κατάστασης. Ταυτόχρονα η στάση αρκετών φυλών στον πόλεμο σχετίζεται και με ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα των φυλών της επαρχίας Αλ Μπάντα. Εκεί τον 17^ο αιώνα οι δυνάμεις του σίιτη «Ιμάμη» είχαν επιτεθεί μαζί με φυλές του βορά, ενώ το 1920 στρατιώτες προερχόμενοι από το βόρειο τμήμα της χώρας αποκεφάλισαν ηγέτες των τοπικών φυλών, ασέβησαν στα πτώματα τους και επέβαλαν αυστηρή φορολογία. Στον τρέχοντα πόλεμο οι Χούθις πραγματοποίησαν ακρότητες και παραβίασαν τον φυλετικό νόμο ώστε να πετύχουν να εντάξουν μεγαλύτερο αριθμό φυλών κάτω από την εξουσία τους, γεγονός που επηρέασε έναν αριθμό σουνιτικών κυρίως φυλών ώστε να τους αντιμετωπίζει αρνητικά. Ακόμα και η κατάληψη της εξουσίας στη Σαναά το 2014-2015 θεωρείται καταπάτηση του φυλετικού νόμου, καθώς αυτός απαγόρευε στους μαχητές την κινητοποίηση απέναντι στο κράτος με στόχο την ανατροπή του (Al-Dawsari, 2018, 17-18, 27-28).

Η αντίθεση Βορά – Νότου: Η ανάπτυξη των δυνάμεων του «Νοτίου Μεταβατικού Συμβουλίου» αποτελεί στην πράξη την έκφραση των αιτημάτων του «Νότου» για ανεξαρτησία στη βάση των ιστορικών καταβολών που αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η σύγκρουση των δυνάμεων αυτών με τον πρώην σύμμαχο τους Μ. Χαντί, δεν πρέπει να ερμηνευτεί μονάχα στα πλαίσια των επιδιώξεων των Η.Α.Ε που της στηρίζουν. Ούτε μονάχα ως ένα αποτέλεσμα της έκφρασης του ανταγωνισμού μεταξύ Η.Α.Ε και Σαουδικής Αραβίας. Η βάση της αντιπαράθεσης βρίσκεται στη δυναμική του «Κινήματος του Νότου», στα αιτήματα για ανεξαρτησία και περισσότερα δικαιώματα για το νότιο τμήμα της χώρας (Dahlgren, 2018, 17-18: Feierstein, 2019, 16).

Εθνικά χαρακτηριστικά: Για την πλευρά των Χούθις και του Α. Σάλεχ, έως το σημείο που διατηρήθηκε η συμμαχία τους, η σύγκρουση στην Υεμένη έλαβε κυρίως «εθνικά χαρακτηριστικά». Μια βασική πόλωση που επικράτησε στη χώρα ήταν μεταξύ «αντί-Χούθις» και «αντί-Σαουδαραβικών» δυνάμεων, με αποτέλεσμα μέσα στο κλίμα της πόλωσης οι Χούθις να λάβουν ευρύτερη στήριξη (Aboueldahab, 2019, 15). Στα υψίπεδα της βόρειας Υεμένης ο αγώνας των Χούθις εκλαμβάνεται ως ένας εθνικός αγώνας απέναντι στην επέμβαση της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» που έχει προκαλέσει χιλιάδες θύματα και καταστροφές. Ακόμη, το γεγονός πως οι

αεροπορικές δυνάμεις της «Συμμαχίας» επιτέθηκαν στα πρώτα στάδια του πολέμου κυρίως εναντίων δυνάμεων του Α. Σάλεχ, οι οποίες ήταν ευκολότερα αναγνωρίσιμες συγκριτικά με τους Χούθις, είχε ως αποτέλεσμα την περαιτέρω ένταση των «εθνικών αισθημάτων» στο στρατόπεδο των δυνάμεων αυτών (Longley Alley, 2018, 11). Τέλος η επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας ενίσχυσε τα εθνικά χαρακτηριστικά της αντιπαράθεσης καθώς επανέφερε στο προσκήνιο τον υεμενίτικο αλυτρωτισμό για τις «χαμένες επαρχίες» του βορά που κατέλαβαν οι Σαουδάραβες μετά τον πόλεμο του 1934 (Feierstein, 2019, 20).

Θρησκευτικά χαρακτηριστικά: Η τρέχουσα σύγκρουση έχει λάβει ταυτόχρονα και θρησκευτικά-σεχταριστικά χαρακτηριστικά. Η άνοδος της δύναμης των Χούθις και η ένοπλη αντιπαράθεση τους από το 2012 με δυνάμεις του κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και σαλαφιτών στον βορρά προσέδωσε πριν από την τυπική έναρξη του εμφυλίου θρησκευτικά χαρακτηριστικά στη σύγκρουση (Feierstein, 2019, 14-15). Σε ένα κομμάτι του σουνιτικού κόσμου που αντιμετωπίζει με επιφύλαξη την αύξηση της δύναμης των Χούθις βρήκε έδαφος το σεχταριστικό-θρησκευτικό αφήγημα, οργανώσεων όπως η Αλ Κάιντα, οι οποίες διεξάγουν έναν «Ιερό πόλεμο» απέναντι στους σιίτες στην Υεμένη. Από την πλευρά τους οι Χούθις, σε διάφορες περιοχές της χώρας, όπως για παράδειγμα η Αλ Μπάιντα, συχνά κατηγορούν όσους εναντιώνονται στην παρουσία τους ως “*Dawaish*”, δηλαδή μέλη του «Ισλαμικού Κράτους», ενισχύοντας έτσι τη θρησκευτική διαίρεση (Al-Dawsari, 2018, 28, 32). Οι Χούθις πραγματοποίησαν ορισμένες διώξεις απέναντι στον σουνιτικό πληθυσμό επικεντρώνοντας τη δραστηριότητα τους, κυρίως απέναντι σε μέλη και πρόσωπα που σχετίζονται με το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης». Παράλληλα όμως, δέχονται σουνίτες στο κίνημα τους, εφόσον αυτοί αποδεχτούν την εξουσία τους (Immigration and Refugee Board of Canada, 2017). Παρόλο που η θρησκευτική-σεχταριστική διαφοροποίηση δεν αποτελεί βασική αιτία της σύγκρουσης είναι χαρακτηριστικά για τη θρησκευτική πόλωση που πραγματοποιήθηκε στην Υεμένη, τα όσα αναφέρει ο πρώην «ακτιβιστής» Α. Αλουαζίρ: *«Όταν ο πόλεμος ξεκίνησε οι άνθρωποι ξεκίνησαν να κοιτάνε ο ένας τον άλλον γρήγορα και έγιναν σύνηθες οι φράσεις «το επίθετο σου είναι αυτό, πρέπει να είσαι Χούθι» ή «είσαι από αυτή την περιοχή, άρα πρέπει να είσαι οπαδός του Χαντί». Ξαφνικά, αρχίσαμε να ακούμε «Ζαϊντί, Σουνίτης...». Ποτέ δεν είχαμε ακούσει αυτές τις*

αηδίες στο παρελθόν! Ήταν κάτι παρόμοιο με το δόγμα του Μπους: είσαι είτε μαζί, είτε εναντίον μας» (Aboueldahab, 2019, 14).

Η διαμόρφωση μιας «οικονομίας πολέμου»: Η σύγκρουση στην Υεμένη είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση της οικονομίας της χώρας και τη διαμόρφωση μιας «οικονομίας πολέμου» που αναπτυσσόταν ήδη στη χώρα από τη δεκαετία του 2000. Είναι χαρακτηριστικό πως μεταξύ 2015-2017 το ΑΕΠ της χώρας μειώθηκε κατά 42%. Αντίστοιχα την ίδια χρονιά το 25% του πληθυσμού που λάμβανε κρατικά επιδόματα και μισθούς, έπαψε να λαμβάνει χρήματα από το κράτος και παρέμεινε απλήρωτο για διάστημα ενός έτους. Παράλληλα, η ανεργία στον ιδιωτικό τομέα άγγιξε το 50%. Η κατάρρευση της «επίσημης» οικονομίας συνοδεύτηκε από την ανάπτυξη σε μεγάλο βαθμό της «μαύρης αγοράς» και του λαθρεμπορίου. Παρότι αρκετά πολυτελή αγαθά δεν λείπουν από τις αγορές των μεγάλων πόλεων, παραμένουν προσιτά μονάχα για όσους έχουν τη δυνατότητα να τα αγοράσουν. Από την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί δεν κερδίζουν μονάχα όσοι εμπλέκονται άμεσα σε παράνομες δραστηριότητες. Αρκετές πολιτοφυλακές ή ένοπλες δυνάμεις που έχουν τον έλεγχο περιοχών, επιβάλλουν συνήθως δασμούς σε ποσοστό 10-15% επί της αξίας των προϊόντων, ώστε να επιτρέψουν την εισαγωγή αυτών στις περιοχές που ελέγχουν. Αντίστοιχα, ο έλεγχος των λιμανιών της χώρας συνεχίζει να αποδίδει τεράστια έσοδα. Η «Αλ Κάιντα» κέρδισε εκατομμύρια δολάρια κατά την περίοδο που είχε τον έλεγχο του λιμανιού της Μουκάλα, ενώ οι Χούθις μέσω του ελέγχου της Χοντέιντα έφτασαν να κερδίζουν από δασμούς περίπου 30 εκατομμύρια δολάρια τον μήνα (Feierstein, 2019, 23-25). Μια ακόμη «οικονομική δραστηριότητα» που σχετίζεται με τον πόλεμο και έκανε την εμφάνιση της στο πεδίο των συγκρούσεων, είναι η παρουσία μισθοφόρων. Οι εμπειροπόλεμες δυνάμεις που απέστειλε το Σουδάν στα πλαίσια της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» ανέρχονταν σε 8-14.000 άντρες, οι οποίοι στην πράξη αποτελούσαν έναν μισθοφορικό στρατό της Σαουδικής Αραβίας. Μεταξύ αυτών ήταν εκατοντάδες τα παιδιά-στρατιώτες μεταξύ 13 και 17 ετών (Cafiero, 2019). Αντίστοιχα τα Η.Α.Ε είναι πιθανότατο να μίσθωσαν μέχρι και στρατιωτικούς από την Κολομβία, ώστε αυτοί να συμμετέχουν στη σύγκρουση ενάντια στους Χούθις (Hager & Mazzetti, 2015). Ταυτόχρονα, σε επιχειρησιακό επίπεδο ο πόλεμος παρουσιάζει ακόμα μια οικονομική διάσταση. Ένας από τους βασικούς στόχους όλων των εμπλεκόμενων δυνάμεων της σύγκρουσης, είναι ο

έλεγχος των πλουτοπαραγωγικών πηγών της Υεμένης και ιδιαίτερα των πετρελαιοπηγών της χώρας (Feierstein, 2019, 25).

3.3. Οι συμμαχίες και επιδιώξεις των βασικών ανταγωνιστών του πολέμου

Η εξέλιξη του εμφυλίου στην Υεμένη στηρίχθηκε στη διαμόρφωση δύο βασικών αντιπαρατιθέμενων συμμαχιών. Η πρώτη συμμαχία αφορούσε τους Χούθις και τις δυνάμεις που συγκεντρώνονταν γύρω από το πρόσωπο του Α. Σάλεχ. Σε αυτή συμμετείχε η πλειονότητα των σιιτών Ζαΐντί που δρούσε μέσα από τις γραμμές των Χούθις, φυλές κυρίως του βορά που είχαν αναπτύξει συνεργασία με τους Χούθις, δυνάμεις του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου», τμήματα του στρατού της χώρας και φυλετικές ενώσεις του βορά που στήριζαν τον Α. Σάλεχ. Η συμμαχία διήρκησε στην αρχική της μορφή μέχρι το τέλος του 2017 όταν πραγματοποιήθηκε η σύγκρουση μεταξύ δυνάμεων των Χούθις και του Α. Σάλεχ. Η συμμαχία αυτή αποτελεί τη βάση της δύναμης των Χούθις στις περιοχές της Βόρειας Υεμένης στη σημερινή εποχή. Απέναντι της σχηματίστηκε μια «Αντί-Χούθι» συμμαχία, η οποία συσπειρωνόταν γύρω από την κυβέρνηση του Μ. Χαντί και είχε τη στήριξη της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας». Σε αυτή συμμετείχαν κοσμικοί σουνίτες, ισλαμιστές σουνίτες μέσω του κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης», νότιοι αυτονομιστές που συμμετείχαν στο «Κίνημα του Νότου» και στο «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο», τοπικές πολιτοφυλακές μαχητών και φυλές που εναντιώνονταν στους Χούθις. Άτυπα μέρος της συμμαχίας ενάντια στους Χούθις αποτελούν οι δυνάμεις της «Αλ Κάιντα» και του «Ισλαμικού Κράτους» στην Υεμένη. Και σε αυτή τη συμμαχία ξέσπασαν ενδοπαραταξιακές συγκρούσεις μεταξύ του «Νοτίου Μεταβατικού Συμβουλίου» και των δυνάμεων του Μ. Χαντί το 2018. Παράλληλα, όλες οι εμπλεκόμενες πλευρές της σύγκρουσης έχουν διακηρύξει πως στον ένα ή στον άλλο βαθμό είναι σε εμπόλεμη κατάσταση με την «Αλ Κάιντα» και το «Ισλαμικό Κράτος» (Kleemann, 2019, 2-3). Στη συνέχεια του κεφαλαίου αναπτύσσονται συνοπτικά τα βασικά στοιχεία της δράσης των βασικών εγχώριων δυνάμεων του εμφυλίου πολέμου, αλλά και οι επιδιώξεις τους κατά τη διάρκεια της εξέλιξης των συγκρούσεων.

3.3.1. Οι Χούθις

Το κίνημα των Χούθις έχει τις ρίζες του πνευματικό κίνημα των «Πιστών Νέων» το οποίο αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1990 στη βόρεια Υεμένη, έχοντας ως επίκεντρο την επαρχία της Σαάντα και επιδιώκοντας την πνευματική ανάταση των σιιτών Ζαϊντί. Το σύστημα αξιών των σιιτών Ζαϊντί σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τον αξιακό κώδικα των φυλών του βορά της Υεμένης, με έννοιες όπως ο φυλετισμός - “*quabyala*”-, η τιμή -“*sharaf*”- και η προστασία της φυλής να έχουν σημαίνοντα ρόλο σε αυτό. Στις θρησκευτικές πεποιθήσεις των Ζαϊντί, ο «Ιμάμης» που αντιπροσωπεύει την πολιτική ηγεσία τους στον ισλαμικό κόσμο -“*umma*”-, αποτελεί τον απόγονο του Αλί, του γαμπρού του Μωάμεθ, που αποτέλεσε για τους σίιτες την πραγματική ηγεσία της μουσουλμανικής κοινότητας. Ωστόσο οι Ζαϊντί διαφοροποιούνται από τον σιισμό όπως εκφράζεται στο Ιράν, το Ιράκ και τη Συρία, καθώς θεολογικά διαφοροποιούνται όσο αφορά τη διαδοχή του «Ιμάμη» στην πέμπτη γενιά μετά τον Αλί. Οι ίδιοι θεωρούν τους εαυτούς τους ως την πέμπτη σχολή -“*madhhab*”- του μουσουλμανικού κόσμου και δεν αποδέχονται τον προσδιορισμό τους ως μια «σέκτα» του σιισμού. Σε θεολογικό επίπεδο δεν αντιμετωπίζουν θετικά την επικρατούσα θεωρία του «Δωδέκατου Ιμάμη» -“*twelfth Imam*”- που κυριαρχεί στον σιιτικό κόσμο και το Ιράν, ούτε είναι στην πλειονότητα τους θετικοί απέναντι στην θεώρηση του “*wilayat al faqih*” και στη μορφή της θεοκρατικής δομής που έχει ακολουθήσει το Ιράν. Οι πεποιθήσεις και το αξιακό σύστημα των Ζαϊντί επιδρά πέρα από τα θρησκευτικά ζητήματα και στη διαμόρφωση της ίδιας τους της κοινωνίας, η οποία δομείται με συγκεκριμένη κοινωνική ιεραρχία, ενώ η «κοινωνική ελίτ» τους θεωρείται πως προέρχεται από τη γενεαλογική γραμμή του Προφήτη Μωάμεθ (Salmoni, Loidolt και Wells, 2010, 1-5, 65 - 67).

Το γεγονός που σημάδεψε την πορεία και εξέλιξη των Χούθις, ήταν ο θάνατος του ηγέτη τους Χ. Αλ-Χούθι, από το καθεστώς του Α. Σάλεχ τον Σεπτέμβριο του 2004. Ο αδερφός του, Α. Αλ-Μαλίκ Χούθι που τον διαδέχτηκε στην ηγεσία του κινήματος, έδωσε τιμητικά το όνομα του αποθανόντα αδερφού του στο κίνημα. Ο Χ. Αλ-Χούθι προερχόταν από την «κοινωνική ελίτ» των Ζαϊντί και είχε διατελέσει βουλευτής της χώρας. Με την δράση του στις αρχές του 2000, πρωτοστατούσε στην αντίδραση των Χούθις απέναντι στην ανάπτυξη των σαλαφитών στις περιοχές των Ζαϊντί, ενώ στόχευε στην προστασία του Ζαϊντίσμού, των κοινωνικών συμφερόντων της περιοχής

της Σαάντα και πιθανότατα στην επανεκλογή του στο κοινοβούλιο της χώρας (Salmoni, Loidolt και Wells, 2010, 1, 89-94, 122). Ο θάνατος του από τις δυνάμεις του Α. Σάλεχ, αποτέλεσε καταλύτη για την περαιτέρω ανάπτυξη των Χούθις. Παράλληλα, αποτέλεσε και έναν από τους παράγοντες που οδήγησαν στη συνέχιση της ένοπλης σύγκρουσης μεταξύ των Χούθις και του στρατού της Υεμένης στη Σαάντα, για περίπου έξι χρόνια.

Η ανάπτυξη του κινήματος των Χούθι όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, αποτέλεσε μια κοινωνική επανάσταση στη βάση των κοινωνικό-οικονομικών ανισοτήτων, έχοντας παράλληλα θρησκευτικά-σεχταριστικά χαρακτηριστικά. Το κίνημα των Χούθις επιδίωκε ουσιαστικά τη μείωση της επίδρασης της κυβέρνησης του Α. Σάλεχ στη βόρεια Υεμένη και εξέφραζε αιτήματα ενάντια στην ανάπτυξη των σαλαφικών σουνιτών μουσουλμάνων στην περιοχή (Knights, 2018, 15).

Η ένοπλη αντιπαράθεση με το καθεστώς του Α. Σάλεχ είχε ως αποτέλεσμα την σταδιακή ανάπτυξη των Χούθις στρατιωτικά. Ταυτόχρονα οι επιθέσεις του καθεστώτος του Α. Σάλεχ μετά το 2006, με τη χρήση βαρέων όπλων στη βόρεια Υεμένη, προκάλεσαν έναν αριθμό αθώων θυμάτων πέρα από τους Χούθις, μεταξύ διαφόρων φυλών του βορά. Το αποτέλεσμα ήταν αρκετές φυλές να αναπτύξουν συνεργασία με τους Χούθις, στα πλαίσια της φυλετικής αλληλεγγύης, επιδιώκοντας την εκδίκηση για τους θανάτους των μελών τους (Knights, 2018, 16). Η πολιτική και στρατιωτική ανάπτυξη των Χούθις οδήγησε σε μεταστροφή στον πολιτικό τους λόγο. Ο μετασχηματισμός τους από ένα θρησκευτικό-πνευματικό κίνημα σε πολιτικό, πραγματοποιήθηκε στη βάση των παραδόσεων της Υεμένης και των εξελίξεων στο εσωτερικό της χώρας και την ευρύτερη Μέση Ανατολή. Οι Χούθις όρισαν δημοσίως το κίνημα τους στα πλαίσια των παραδόσεων «αυτονομίας του βορά», αρνούμενοι πως αποτελούν ένα «κράτος εν κράτει». Διακήρυτταν τη συμφωνία τους με το Σύνταγμα και το κράτος της Υεμένης, αντίκρουαν τις κατηγορίες για προσπάθεια αναβίωσης ενός θεοκρατικού καθεστώτος «Ιμάμη» καταλύοντας το υπάρχον κράτος και επιδίωκαν να αναδείξουν την αποσύνδεση τους από το Ιράν, για την οποία κατηγορούνταν. Με δημόσιες τοποθετήσεις, όπως αυτή του ηγετικού τους στελέχους, Γ. Αλ-Χούθι, έθεταν ως βασικό στόχο τους την ενότητα της χώρας ενάντια στις «σεπαρατικές» λογικές που εκφράζονταν στον νότο. Ταυτόχρονα, ανέπτυξαν μετά

την επέμβαση των Αμερικανών στο Ιράκ το 2003, έντονα αντιαμερικανικά και αντισραηλίτικα χαρακτηριστικά (Salmoni, Loidolt και Wells, 2010, 232-233).

Η «Αραβική Άνοιξη» οδήγησε στη μαζική κινητοποίηση τους στο πλαίσιο του αιτήματος για απομάκρυνση του Α. Σάλεχ από την εξουσία αλλά και των κοινωνικών-οικονομικών αιτημάτων που εξέφραζε η εξέγερση (Feierstein, 2019, 12). Τον Μάρτιο του 2011 και πριν αρχίσουν τη σταδιακή προέλαση τους προς τη Σαναά, έδιωξαν τον στρατό της Υεμένης από τη Σαάντα και υιοθέτησαν το σημερινό τους όνομα, το “*Ansar Allah*”, το οποίο μεταφράζεται ως «Αντάρτες του Θεού» (Knights, 2018, 17). Άξια αναφοράς αποτελεί η σταδιακή μετατροπή τους, από έναν στρατό ανταρτών που απέφευγε να πολεμήσει σε αστικά κέντρα, λειτουργώντας με ανεξάρτητες μεταξύ τους υποομάδες που πραγματοποιούσαν κυρίως αιφνιδιαστικές επιθέσεις, σε μια οργανωμένη πολυάριθμη στρατιωτική δύναμη. Μια δύναμη που εφαρμόζει μια σειρά «καινοτόμες» τακτικές στα πεδία των συγκρούσεων, ώστε να αντιμετωπίσει τους αντιπάλους της, ακόμα και αν υστερεί σε τεχνικά μέσα²³. Οι αιτίες για τη στρατιωτική εξέλιξη των Χούθις μπορεί να εντοπιστούν στην πολυετή εμπειρία που απέκτησαν από τις συγκρούσεις σχεδόν μιας εικοσαετίας, αλλά και στην πιθανή στήριξη που τους παρέχει το Ιράν σε τεχνικά και όχι μόνο μέσα (Salmoni, Loidolt και Wells, 2010, 196-199; Knights, 2018, 18-19).

Η βασική επιδίωξη και πολιτικό αίτημα των Χούθις κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, είναι ο ανασχηματισμός της χώρας σε κοινωνική και οικονομική βάση, με αποχώρηση της διεφθαρμένης «πολιτικής ελίτ» του παρελθόντος. Ο ανασχηματισμός αυτός εντάσσεται σε έναν πολιτικό λόγο των Χούθις που εκφράζει αντιδυτικά, αντισαουδαραβικά και αντισαλαφίτικα αισθήματα. Το πλαίσιο αιτημάτων που θέτουν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου έχει απομακρυνθεί από την σεκταριστική-θρησκευτική λογική του παρελθόντος και σε αυτό επικρατούν κυρίως πολιτικά και φυλετικά αιτήματα. Παράλληλα, οι Χούθις θεωρούν και αιτιολογούν την ένοπλη δράση τους ως έναν εθνικό αγώνα που αποσκοπεί στην προστασία της Υεμένης από την ξένη παρέμβαση, της Σαουδικής Αραβίας και των Η.Α.Ε (Kleemann, 2019, 2-4).

²³ Μεταξύ διαφόρων τεχνικών και τακτικών που χρησιμοποιούν είναι χαρακτηριστικές οι θέσεις άμυνας που δημιουργούν στα πεδία των μαχών. Δυνητικά ένας μαχητής μπορεί να υπερασπιστεί από διάφορες θέσεις και κάνοντας χρήση διαφόρων όπλων υποχωρώντας, ένα μέτωπο 1-3 χιλιομέτρων. Ακόμη οι Χούθις διακρίνονται για την επιθετική χρήση των ναρκών και την κατασκευή διαφόρων «παγίδων» για τους εχθρούς της. Εκτεταμένα χρησιμοποιούν την κατασκευή τούνελ για να αποφύγουν τις αεροπορικές επιθέσεις (Knights, 2018, 18-19).

Το παραπάνω δεν αναιρεί την ύπαρξη της θρησκευτικής-σεχταριστικής οπτικής στους Χούθις με την οποία προσεγγίζουν τις εξελίξεις στην Υεμένη. Ένας από τους βασικότερους κινδύνους για τους Χούθις συνεχίζει να παραμένει ο σουνιτικός «θρησκευτικός ριζοσπαστισμός» και ο σουνιτικός ισλαμισμός. Σε αυτά τα πλαίσια έχουν σταθερό μέτωπο απέναντι στην «Αλ Κάιντα» και το «Ισλαμικό Κράτος», ενώ έχουν εξαιρετικά τεταμένες σχέσεις με το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης»²⁴ (Cameron, 2018). Όποια και αν είναι η εξέλιξη του πολέμου και των διαπραγματεύσεων, οι Χούθις επιδιώκουν την ενότητα της χώρας καθώς μια διαίρεση της Υεμένης ή κάποια ομοσπονδιακή λύση θα μετατρέψει το βόρειο τμήμα σε «φτωχό συγγενή» του νότιου (Longley Alley, 2018, 11). Παράλληλα καθώς μάλλον θεωρούν και οι ίδιοι αδύνατο το να καταφέρουν να κυβερνήσουν μόνοι τους το σύνολο της Υεμένης, θα επιδιώξουν σε μια ενδεχόμενη λύση τη διασφάλιση του «μεριδίου εξουσίας» που τους αναλογεί από τον συσχετισμό δυνάμεως που έχει διαμορφωθεί κατά την εξέλιξη του πολέμου, τη διατήρηση ενός καθεστώτος «αυτονομίας» στη διοίκηση των περιοχών τους, σε συνδυασμό με τη διατήρηση των στρατιωτικών τους δυνάμεων με τη μορφή πολιτοφυλακών εντός αυτών (Kleemann, 2019, 5).

3.3.2. Ο Α. Σάλεχ και η συμμαχία του με τους Χούθις

Ο βασικός στόχος του Α. Σάλεχ κατά την έναρξη του εμφυλίου πολέμου αποτελούσε την επιστροφή του στην εξουσία της Υεμένης (Kleemann, 2019, 4). Η επιδίωξη αυτή δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως μια «ατομική επιδίωξη» αλλά ως μια έκφραση του ευρύτερου συστήματος που είχε δομηθεί γύρω από το πρόσωπο του Α. Σάλεχ, το οποίο επιδίωκε να διατηρήσει μέρος της εξουσίας στην Υεμένη. Ουσιαστικά υπό το πρόσωπο του Α. Σάλεχ, στοιχίζονταν διάφορες φυλετικές ενώσεις, κυρίως από τον βορά, το μεγαλύτερο μέρος του κόμματος του (Laub, 2015, 4), του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου», και τμήμα του στρατού της χώρας. Ο ίδιος παρά την παραίτηση του ως Πρόεδρος της χώρας παρέμενε στην ηγεσία του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» (Parveen, 2018, 131-132) και μέσω του γιου του που ήταν

²⁴ Είναι συχνή η ανταλλαγή κατηγοριών μεταξύ των Χούθι και της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης». Το ισλαμικό κόμμα κατηγορεί τους Χούθι πως αποτελούν ένα «πιόνι» του Ιράν που έχει επιφέρει την αναταραχή στην Υεμένη, ενώ οι Χούθι κατηγορούν τη «Μεταρρυθμιστική Συγκέντρωση» πως συνεργάζεται με την Αλ Κάιντα (Cameron, 2018).

διοικητής στην Προεδρική Φρουρά, διατηρούσε τον έλεγχο της πλειοψηφίας του στρατού της Υεμένης μέχρι το 2014-2015 (Al-Sakkaf, 2016, 5).

Ο προσεταιρισμός του Α. Σάλεχ με τους Χούθις αναπτύχθηκε όταν το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» αύξησε σημαντικά τη δύναμη του (Kleemann, 2019, 2). Η φυγή του ισχυρού στελέχους του καθεστώτος του Α. Σάλεχ, Α. Μομσέν Αλ-Αχμέρ το 2011, και η συνεργασία του με το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» οδήγησε σε αύξηση της δύναμης των σουνιτών ισλαμιστών και των σαλαφιτών. Οι συγκρούσεις των δυνάμεων του Α. Μομσέν Αλ-Αχμέρ με τους Χούθις στο βορά την περίοδο 2012-2014, είχαν σαν αποτέλεσμα οι Χούθις να συνεργαστούν με αρκετές φυλές και δυνάμεις του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» που διέπονταν εχθρικά προς το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και την οικογένεια των Αλ-Αχμέρ. Στη βάση αυτή της συνεργασίας, ο Α. Σάλεχ και τμήμα του στρατού της χώρας «κάλεσαν» το 2014 τους Χούθις στη Σαναά ώστε να τους αξιοποιήσουν για να επανέλθουν στην εξουσία (Longley Alley, 2018, 10). Για τον Α. Σάλεχ η σύγκλιση αυτή αποτελούσε μια συμμαχία ανάγκης καθώς αντιλαμβανόταν πως μόνος του δεν μπορούσε να ελέγξει τη χώρα. Η συμμαχία αποτελούσε ένα μέσο με το οποίο και οι δύο πλευρές θα μπορούσαν να αυξήσουν την πολιτική επιρροή τους στην Υεμένη (Kleemann, 2019, 4-5). Στην πράξη οι Χούθις αποτελούσαν για τον Α. Σάλεχ και τις δυνάμεις που συσπειρώνονταν γύρω από αυτόν μια ένοπλη δύναμη που θα βοηθούσε για την επαναφορά τους στην εξουσία, ενώ για τους Χούθις η συνεργασία με το «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο», τους παρείχε τη δυνατότητα για «εύρεση» ενός έμπειρου τεχνοκρατικού δυναμικού που θα μπορούσε να συμβάλει στη διοίκηση περιοχών της Υεμένης. Η συμμαχία ενισχύθηκε από ένα σύμπλεγμα τοπικών και πολιτικών εξελίξεων αλλά κυρίως από την επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας το 2015. Οι δύο πλευρές που συμμετείχαν από κοινού στη διοίκηση των περισσότερων εδαφών που ήλεγχαν στην Υεμένη, εναντιώθηκαν στην σαουδαραβική επέμβαση, την οποία εξέλαβαν ως παραβίαση της εθνικής ακεραιότητας της Υεμένης. Έτσι, ανήγγειλαν από κοινού τον αγώνα για την «εθνική υπερηφάνεια και ανεξαρτησία» της χώρας (Longley Alley, 2018, 10-12).

Παρά τη συμμαχία ανάγκης που δημιουργήθηκε δεν έλειψαν οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο πλευρών. Κατά τον σχηματισμό της δεκαμελούς επιτροπής για τον σχηματισμό «επαναστατικής κυβέρνησης» τον Αύγουστο του 2016, οι δύο πλευρές

αντάλλαξαν μια σειρά κατηγορίες μεταξύ τους. Για τους Χούθις, η ηγεσία του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» παρέμενε ένα διεφθαρμένο καθεστώς που εκμεταλλευόταν τους πόρους της Υεμένης προς όφελος του, ενώ η πλευρά του Α. Σάλεχ κατηγορούσε τους Χούθις για κακοδιαχείριση των πόρων στις περιοχές που οι ίδιοι ήλεγχαν αποκλειστικά στον βορά. Στην πράξη εκφράστηκαν μεταξύ των δύο πλευρών όλες εκείνες οι αντιθέσεις και διαφοροποιήσεις που υπήρχαν μεταξύ τους, οι οποίες είχαν παραμεριστεί δύο χρόνια νωρίτερα, εξαιτίας των εξελίξεων και του συσχετισμού δυνάμεων που διαμορφώνονταν στη χώρα. Η συνέχιση του εμφυλίου πολέμου, οι διαφοροποιήσεις και αντιπαραθέσεις αλλά και οι πιθανές μυστικές επαφές του Α. Σάλεχ με τη «Σαουδαραβική Συμμαχία» αύξησαν την ένταση στις σχέσεις των δύο πλευρών. Το «διαζύγιο» μεταξύ τους, ανακοινώθηκε επίσημα με το διάγγελμα του Α. Σάλεχ τον Δεκέμβριο του 2017, στο οποίο κάλεσε τους οπαδούς του να πολεμήσουν τους Χούθις, αναγγέλλοντας πως είναι ώρα να «γράψουν μια νέα σελίδα» στις σχέσεις τους με τη «Σαουδαραβική Συμμαχία». Το αποτέλεσμα για τον ίδιο ήταν ο θάνατος του από τους Χούθις κατά την προσπάθεια διαφυγής του από την Σαναά την επόμενη μέρα, εν μέσω συγκρούσεων. Ο θάνατος του Α. Σάλεχ δεν σηματοδότησε την πλήρη διάσταση στη σχέση μεταξύ Χούθις και «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου». Ένα τμήμα του κόμματος του Α. Σάλεχ όντως άλλαξε στρατόπεδο, περνώντας στο πλευρό της συμμαχίας που αντιτίθονταν στους Χούθις. Ωστόσο ένα μέρος του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου», παρέμεινε στο πλευρό των Χούθις με τους οποίους είχε αναπτύξει συνεργασία όλα τα προηγούμενα χρόνια, παρά τις δημόσιες απειλές του γιού του Α. Σάλεχ για εκδίκηση και αφανισμό όλων των Χούθις από την Υεμένη (Longley Alley, 2018, 11-14).

3.3.3. Η συμμαχία ενάντια στους Χούθις. Η κυβέρνηση του Μ. Χαντί, το «Κόμμα Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο»

Η συμμαχία των δυνάμεων που σχηματίστηκε γύρω από το πρόσωπο του Μ. Χαντί πραγματοποιήθηκε κάτω από την ανάγκη για την άμεση αντιμετώπιση των Χούθις. Ο ίδιος ο Μ. Χαντί είχε μαζί του ένα μέρος του «Γενικού Λαϊκού Συνεδρίου» και έθετε δημοσίως ως στόχο του την ανοικοδόμηση της Υεμένης σε νέες βάσεις, σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση των επαναστατών Χούθις και των τρομοκρατών των

διαφόρων τζιχαντιστικών οργανώσεων (Kleemann, 2019, 4). Στην πράξη ο Μ. Χαντί προσπάθησε να θέσει ως προτεραιότητα την οικοδόμηση μιας σειράς συμμαχιών ώστε να παραμείνει στην εξουσία της Υεμένης (Al-Dawsari, 2018, 31). Παρόλα αυτά δεν είχε μεγάλο λαϊκό έρπισμα και η δύναμη και παραμονή του στην εξουσία στηρίχτηκε κυρίως στη βοήθεια της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» και στην ετερόκλητη συμμαχία που σχηματίστηκε γύρω από αυτόν (Kleemann, 2019, 5).

Οι βασικές εγχώριες δυνάμεις που τον στήριζαν ήταν το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και οι δυνάμεις του «Κινήματος του Νότου» της χώρας. Και οι δύο για διαφορετικούς λόγους ήταν αρνητικά διακείμενες στους Χούθις και αποτελούσαν μέρη της Επιτροπής Εθνικού Διαλόγου που είχε δημιουργηθεί για την επίλυση της πολιτικής κρίσης στη χώρα. Το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» είχε αναδειχθεί ως βασική πολιτική δύναμη της χώρας μετά την «Αραβική Άνοιξη». Αν και συχνά ταυτίζεται με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα της Αιγύπτου με την οποία διατηρεί σχέσεις, μοιάζει περισσότερο με το σουνιτικό ισλαμικό κίνημα «Εναχτά» της Τυνησίας. Όντας η αξιωματική αντιπολίτευση της Υεμένης, συμμετείχε στην Επιτροπή Εθνικού Διαλόγου μέχρι οι Χούθις να καταλάβουν τη Σαναά το 2014. Το ίδιο αντιμετωπίζει τους Χούθις ως το «μακρύ χέρι» του Ιράν στην Υεμένη ενώ ως ένα συντηρητικό σουνιτικό ισλαμικό κόμμα αντιμετωπίζει εχθρικά την έκφραση του όποιου σιτικού «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού». Δυνάμεις προσκείμενες στο «Κόμμα Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» ήδη από το 2012-2014, συγκρούονταν με τους Χούθις για τον έλεγχο επαρχιών στο βόριο τμήμα της Υεμένης. Στην εξέλιξη του πολέμου το «Κόμμα Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» συνεχίζει να στηρίζει την κυβέρνηση του Μ. Χαντί και να αντιπαρατίθεται στρατιωτικά με τους Χούθις, επιδιώκοντας κάποια στιγμή να μπορέσει και το ίδιο να κυβερνήσει στην Υεμένη (Bonnefoy, 2018, 23-24: Kleemann, 2019, 2).

Αν και αποτελεί έναν από τους βασικούς υποστηρικτές της κυβέρνησης του Μ. Χαντί (Laub, 2015, 4) μέσα στην πορεία του χρόνου η επιρροή του κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» στην Υεμένη πιθανότατα έχει μειωθεί. Το 2014 απώλεσε μέρος της δύναμης του και σημαντικές βάσεις του, όταν οι Χούθις κατέλαβαν την επαρχία του Αμράν και τη Σαναά. Αντίστοιχα, η ιδεολογική συσχέτιση του με το καθεστώς του Κατάρ επηρέασε τη θέση του στα πλαίσια της

συμμαχίας απέναντι στους Χούθις. Η στήριξη της συμμαχίας του Μ. Χαντί από τη Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε και ο ταυτόχρονος ανταγωνισμός τους με το Κατάρ, όπως εκφράστηκε και με το εμπάργκο του 2017 και τη σχετική διεθνή κρίση, είχαν επιπτώσεις και στη θέση του κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» μέσα στη συμμαχία του Μ. Χαντί, στην Υεμένη. Παρά την ενδεχόμενη μείωση της δύναμης του συνεχίζει να έχει παρουσία και εμπλοκή στις συγκρούσεις στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας, ενώ η θέση του και η επιρροή του αποτελεί τμήμα της «εξίσωσης» για την όποια μελλοντική λύση της κρίσης της Υεμένης (Bonnetoy, 2018, 24-25).

Η άλλη βασική δύναμη στο εσωτερικό της χώρας, που στήριξε αρχικά τη κυβέρνηση του Μ. Χαντί ήταν οι δυνάμεις του Νότου, που σχετιζόνταν με το «Κίνημα του Νότου» που είχε αναπτυχθεί από το 2007. Η συμμαχία του Νότου με τον Μ. Χαντί αποτέλεσε μια συμμαχία ανάγκης για την ανάσχεση της προέλασης των Χούθις το 2015. Οι δυνάμεις του Νότου συνέχιζαν να επιθυμούν μεγαλύτερη ανεξαρτησία από αυτή που παρείχε έως τότε η κυβέρνηση του Μ. Χαντί με τις όποιες διακηρύξεις της. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί πως οι δυνάμεις του Νότου παρουσίαζαν και παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις αναμεταξύ τους, όσο αφορά τα αιτήματα που εκφράζουν αλλά και τον βαθμό ανεξαρτησίας-αυτονομίας που επιδιώκουν (Dahlgren, 2018, 17).

Η παρέμβαση των Η.Α.Ε και η παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας στο νότιο τμήμα της χώρας μετά το 2016, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των παραστρατιωτικών δυνάμεων της «Ζώνης Ασφαλείας» που αριθμούν περίπου 90.000 μαχητές. Η δύναμη αυτή σταδιακά άρχισε να κυριαρχεί από δυνάμεις που συμμετείχαν στο «Κίνημα του Νότου». Δυνάμεις που το 2017-2018 συμμετείχαν στη δημιουργία του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου». Στην πράξη η στρατιωτική αυτή δύναμη αποτέλεσε και αποτελεί μέχρι και σήμερα το μεγαλύτερο μέρος της στρατιωτικής δύναμης του Νότου, συμβάλλοντας στη διατήρηση του ελέγχου του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου» σε μια σειρά περιοχές (Al Jazeera, 2020). Οι αιτίες για την έντονη έκφραση του «Κινήματος» εντοπίζονται στην πολιτική κατάσταση που διαμορφώθηκε στην Υεμένη μετά την «Αραβική Άνοιξη», η οποία διέψευσε μια σειρά προσδοκίες που διατηρούσαν οι πολιτικές δυνάμεις του Νότου. Η πολιτική στασιμότητα του 2014, η απογοήτευση από την κυβέρνηση του Μ. Χαντί, ο

φόβος που προκαλούσε η κυριαρχία των Χούθις για άνιση μεταχείριση του νότιου τμήματος της χώρας σε αντίθεση με τον βορά και η εμφύλια σύγκρουση που ακολούθησε, σύντομα οδήγησαν στην εμφάνιση της σημαίας του κράτους του Νότιας Υεμένης εκ νέου, σε πόλεις του νότου (Dahlgren, 2018, 22).

Το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» σχηματίστηκε το 2017, στο Άντεν (Kleemann, 2019, 3). Αφορμή αποτέλεσε η προσπάθεια του Μ. Χαντί τον Απρίλιο του 2017, να αποπέμψει τον δημοφιλή κυβερνήτη της πόλης Α. Αλ-Ζουμπάιντι και το μέλος του υπουργικού συμβουλίου Χ. Μπιν Μπουράικ, οι οποίοι σχετίζονταν με τις πολιτικές δυνάμεις του Νότου. Οι δύο τους αντέδρασαν στην προσπάθεια του Μ. Χαντί, διαχώρισαν τη θέση τους από την κυβέρνηση του και πρωτοστάτησαν στον σχηματισμό του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου». Το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» δημιουργήθηκε στις 4 Μαΐου του 2017. Το συμβούλιο αποτελούταν από 24 μέλη που εξέφραζαν παλαιές πολιτικές δυνάμεις και προσωπικότητες του Νότου αλλά και νέους «ακτιβιστές». Μέσα σε αυτό εκφράζονταν διάφορες πολιτικές τάσεις που υπήρχαν στο «Κίνημα του Νότου». Στο σύνολο τους οι τάσεις αυτές εξέφραζαν ένα ευρύ πλαίσιο δημοκρατικών, κοσμικών και προοδευτικών αιτημάτων που διαφοροποιούνταν σε σημαντικό βαθμό από τη συντηρητική και θρησκευτική πολιτική κουλτούρα άλλων δυνάμεων στη χώρα. Την ίδια ημέρα δημοσιεύθηκε η «Διακήρυξη του Άντεν» που αποτελούσε μια συμπυκνωμένη έκφραση αρκετών αιτημάτων των δυνάμεων του Νότου. Με βάση τη διακήρυξη αυτή, η λύση στην κρίση της Υεμένης θα μπορούσε να επέλθει μονάχα μέσα από τη δημιουργία μιας δημοκρατικής ομοσπονδιακής Υεμένης στα πλαίσια της οποίας οι οχτώ νότιες επαρχίες θα μπορούσαν να εκφράζονται ισότιμα (Dahlgren, 2018, 17-20). Η εκ νέου «άνθηση» του «Κινήματος του Νότου» αποτέλεσε την έκφραση μιας σειράς αιτημάτων που κυριαρχούσαν στις αντιλήψεις πολλών κατοίκων του νότιου τμήματος της χώρας. Ταυτόχρονα, αποτελούσε μια ένδειξη δυσαρέσκειας απέναντι στις πολιτικές των προηγούμενων κυβερνήσεων της Υεμένης οι οποίες κατά την αντίληψη των Νοτίων ευνοούσαν τον Βορά.

Η κυβέρνηση του Μ. Χαντί αντέδρασε στις προσπάθειες αυτές επιχειρώντας να καταλάβει το Άντεν τον Ιανουάριο το 2018 και να μειώσει τη δύναμη του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου». Οι δυνάμεις του Νότου κατάφεραν να διατηρήσουν το Άντεν υπό την κατοχή τους με τη σημαντική βοήθεια των Η.Α.Ε. (Coates Ulrichsen,

2018, 32). Οι ίδιες οι δυνάμεις του Νότου παρά τις εσωτερικές δυναμικές της πολιτικής τους κίνησης, λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό ως «προωθητής» των επιδιώξεων και των συμφερόντων των Η.Α.Ε στην Υεμένη. Είναι χαρακτηριστικό πως το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» παρά τη μικρή συγκριτικά δύναμη του, ήταν από τις πρώτες δυνάμεις που έσπευσαν να συμμετέχουν στο μποϋκοτάζ που επέβαλαν η Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε απέναντι στο Κατάρ το 2017, ταυτιζόμενο με το σύμμαχο κράτος των Η.Α.Ε (Dahlgren, 2018, 21-22). Η λειτουργία των δυνάμεων του Νότου υπό την προστασία και κατευθύνσεις των Η.Α.Ε δεν αναιρεί πως το «Κίνημα του Νότου» πηγάζει από μια σειρά ιστορικές, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές αντιθέσεις που υπάρχουν στην Υεμένη, οι οποίες αναφέρθηκαν νωρίτερα στη συγκεκριμένη διατριβή. Δεν πρέπει να αποκλειστεί η θέση πως η συμπόρευση των δυνάμεων του Νότου με τα Η.Α.Ε αποτελεί ένα μέσο για την απόκτηση περαιτέρω ισχύος και διασφάλισης των συμφερόντων και των επιδιώξεων τους, σε έναν εμφύλιο πόλεμο με αβέβαιη κατάληξη, ο οποίος εξακολουθεί να μαίνεται μέχρι τη σημερινή εποχή.

Μέσα στην εξέλιξη του πολέμου και παρά την αποχώρηση των στρατευμάτων των Η.Α.Ε από την Υεμένη το 2019-2020, οι δυνάμεις του Νότου κατάφεραν να ελέγξουν περισσότερες περιοχές γύρω από το Άντεν αλλά και πόλεις της νότιας ακτογραμμής της Υεμένης, όπως η Μουκάλα. Τη χρονική περίοδο αυτή, συγκρούστηκαν με δυνάμεις που υποστήριζαν τον Μ. Χαντί, ενώ ταυτόχρονα έγιναν εμφανείς και επιμέρους διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό των δυνάμεων του Νότου. Η Συμφωνία του Ριάντ το Φθινόπωρο του 2019 (Riyadh Agreement, 2019), η οποία θα εξισορροπούσε τη δύναμη μεταξύ του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου» και της κυβέρνησης του Μ. Χαντί, επιλύοντας εν μέρη τη μεταξύ τους σύγκρουση, υλοποιήθηκε ελάχιστα (Sharp, 2020, 1). Το ζήτημα της ανεξαρτησίας του Νότου επανήλθε εκ νέου το 2020, ενώ η διατήρηση του ελέγχου περιοχών από το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» μέχρι και σήμερα, το καθιστά ως έναν ακόμη βασικό παράγοντα για την επίλυση της κρίσης στο μέλλον.

3.3.4. Η ανάπτυξη της «Αλ Κάιντα», η εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» και ο ρόλος τους στον εμφύλιο πόλεμο

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο η ανάπτυξη του «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού» σε ένα τμήμα των σουνιτών της Υεμένης τις τελευταίες δεκαετίες, εκφράστηκε κυρίως μέσα από την ανάπτυξη της «Αλ-Καίντα». Η ανάπτυξη της οργάνωσης ξεκίνησε μετά την επιστροφή του ιδρυτή της στην Υεμένη, Τ. Αλ Φαντχλί, από τον πόλεμο του Αφγανιστάν όπου είχε συνεργαστεί με τον Ο. Μπιν Λάντεν, πολεμώντας απέναντι στους Σοβιετικούς και τους συμμάχους τους. Ο Τ. Αλ Φαντχλί επέστρεψε στο νότιο τμήμα της χώρας από όπου καταγόταν, με στόχο να αντιμετωπίσει το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Υεμένης». Η ένωση των δύο κρατών τη δεκαετία του 1990 και ο εμφύλιος πόλεμος που ακολούθησε το 1994, είχε ως αποτέλεσμα πολλοί από τους «μουτζαχεντίν» που επέστρεφαν από το Αφγανιστάν να χρησιμοποιηθούν από τον Α. Σάλεχ στη σύγκρουση απέναντι στους «κομμουνιστές του νότου». Μετά τον πόλεμο αρκετοί από αυτούς τους μαχητές, όπως και ο Τ. Αλ Φαντχλί, τοποθετήθηκαν σε σημαντικές κυβερνητικές ή τοπικές κρατικές θέσεις, αποκτώντας δύναμη σε συγκεκριμένες περιοχές. Αν και θεωρητικά το καθεστώς του Α. Σάλεχ πολεμούσε την «Αλ Κάιντα» σε συνεργασία με τις Η.Π.Α, για τους περισσότερους αναλυτές χρησιμοποιούσε περισσότερο τον θεωρητικό κίνδυνο και την όποια δράση της οργάνωσης για να επιτύχει τους δικούς του πολιτικούς στόχους στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό της χώρας. Είναι πιθανό αρκετοί από τους πρώτους «μουτζαχεντίν» που επέστρεψαν από το Αφγανιστάν και ανέλαβαν μετέπειτα κρατικές θέσεις να ανέπτυξαν στενές σχέσεις με ανώτατα στελέχη του καθεστώτος του Α. Σάλεχ. Εικάζεται ακόμα, πως η απόδραση των υποπευόμενων στελεχών της «Αλ Κάιντα» από τη Σαναά το 2006, πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια στοιχείων του καθεστώτος. Η «Αλ Κάιντα» κατάφερε σταδιακά από έναν μικρό πυρήνα τη δεκαετία του 1990, να μετατραπεί σε μια οργάνωση που αριθμούσε περίπου 300 μέλη το 2009. Μετά την απόδραση των στελεχών της το 2006, η οργάνωση δημιούργησε στρατόπεδο εκπαίδευσης στην επαρχία Αμπυάν, έχοντας κυρίως παρουσία στις ανατολικές επαρχίες του Χαντραμούτ και της Σαμπούα. Δυναμική για την περαιτέρω ανάπτυξη της, έδωσε η συνένωση των τμημάτων της Υεμένης και της Σαουδικής Αραβίας το 2009 (Al-Dawsari, 2018, 5-9).

Η «Αραβική Άνοιξη» και η κατάσταση που επικράτησε στην Υεμένη δημιούργησε τη δυνατότητα ώστε η «Αλ Κάιντα» να αναπτύξει την επιρροή και τη δράση της. Ήδη από το 2011 υιοθέτησε το όνομα «Ανσάρ Αλ-Σαρία» επιδιώκοντας να γίνει περισσότερο ελκυστική στους Υεμένιους²⁵ ενώ κατά τη διάρκεια της «Αραβικής Άνοιξης» κατέλαβε πόλεις όπως την πρωτεύουσα της επαρχίας Αμπυάν, Ζινζιβάρη, και την κοντινή πόλη του Τζαάρ. Το ισλαμικό εμιράτο που ίδρυσε σε αυτές τις περιοχές ήταν εξαιρετικά βραχύβιο καθώς η σκληρότητα της οργάνωσης και η σταδιακή ομαλοποίηση της κατάστασης στη χώρα, είχε ως αποτέλεσμα τοπικές πολιτοφυλακές και ένοπλες ομάδες φυλών σε συνεργασία με τον στρατό της χώρας να την εκδιώξουν από τις περιοχές που ήλεγχε. Ωστόσο παρά τη σκληρότητα ως προς την εφαρμογή του θρησκευτικού νόμου, η πρώτη περίοδος κατοχής και διοίκησης εδαφών από την οργάνωση, χαρακτηρίστηκε από την προσπάθεια της να παράγει κοινωνική πολιτική, να βελτιώσει μια σειρά υποδομές και την καθημερινότητα των κατοίκων με αντίστοιχα έργα, αποσκοπώντας στην αύξηση της επιρροής της (Al-Dawsari, 2018,10-12).

Η αναταραχή που συνόδευσε την έναρξη του εμφυλίου πολέμου το 2014, το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε, η διάσπαση του στρατού της χώρας και η επέλαση των Χούθις και των δυνάμεων του Α. Σάλεχ προς τον νότο το 2015, έδωσαν την ευκαιρία στην «Αλ Κάιντα» να αναδειχθεί, θέτοντας αιτήματα ενάντια στον βορά και τον «σιυτικό κίνδυνο» των Χούθις, εκμεταλλευόμενη τις αντιθέσεις Βορά-Νότου και την απογοήτευση των κατοίκων του νότου από το καθεστώς της χώρας. Βέβαια η επιχειρηματολογία της και ο πολιτικός της λόγος δεν ξέφυγε από τα θρησκευτικά-σεκταριστικά πλαίσια που πηγάζουν από τις ιδεολογικές της αρχές. Η οργάνωση πάντως κατάφερε να αποκτήσει ένα «εύηχο ακροατήριο» στην κεντρική και νότια Υεμένη, επιτυγχάνοντας να έχει παρουσία ακόμα και στην επαρχία του Ταίζ και στο Άντεν που θεωρούνται τα πιο «κοσμικά» και «φιλελεύθερα» μέρη της Υεμένης (Al-Dawsari, 2018, 7, 12, 27). Την περίοδο αυτή, μεταξύ 2014 και 2016, παρατηρείται η

²⁵ Σε άμεση μετάφραση «Ανσάρ Αλ Σαρία» σημαίνει η «Ομάδα αυτών που βοηθούν την (εφαρμογή της) Σαρία. Η αλλαγή του ονόματος με την δημιουργία της νέας οργάνωσης «βιτρίνας» της «Αλ Κάιντα» έγινε με στόχο την προσέλκυση παραπάνω μελών στην οργάνωση. Τα μέλη της «Ανσάρ Αλ Σαρία» δεν χρειαζόταν να ορκιστούν πίστη στην ευρύτερη οργάνωση της «Αλ Κάιντα» ενώ με τη δημιουργία του «Μετώπου» αυτού η οργάνωση επιχειρούσε να αποσυνδεθεί από αδιάκριτες δολοφονίες μουσουλμάνων στο Ιράκ και σε άλλες περιοχές που είχαν πλήξει το κύρος της (Al Dawsari, 2018, 10-11: Stanford University-CISAC, 2020, 3).

μεγαλύτερη ανάπτυξη τζιχαντιστικών οργανώσεων κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στην Υεμένη (Kendall, 2018, 27). Ουσιαστικά την περίοδο αυτή, η «Αλ Κάιντα» κατοχύρωσε την παρουσία της και έλεγξε ορισμένες περιοχές στις επαρχίες Μαρίμπ και Αλ Μπάιντα στην κεντρική Υεμένη, αλλά κυρίως σε μεγάλο μέρος του νότου και στις επαρχίες του Αμπυάν και της Σαμπούα (βλ. Χάρτη 6), εκμεταλλευόμενη και την εδαφική μορφολογία των παραπάνω επαρχιών²⁶ (Al-Dawsari, 2018, 7). Το καλοκαίρι του 2018 η οργάνωση παρά την απώλεια πάνω από των μισών εδαφών που ήλεγχε το 2015, διατηρούσε περισσότερους από 4.000 μαχητές διασπαρμένους στη χώρα²⁷, έχοντας αυξητικές τάσεις και αποτελώντας κατά το υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α, το πιο «φονικό» παράρτημα της «Αλ Κάιντα» (Stanford University-CISAC, 2020, 3).

Η κατοχή εδαφών από την οργάνωση κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου ανέδειξε σε μεγάλο βαθμό το στίγμα και τη στόχευση της «Αλ Κάιντα». Ουσιαστικά στην περίπτωση της Υεμένης, η οργάνωση σε μεγαλύτερο βαθμό «κάνει πολιτική» παρά πόλεμο, επιδιώκοντας την ανάπτυξη και τη σταδιακή εδραίωση της στη χώρα. Σε αυτά τα πλαίσια συνεργάζεται με διάφορες φυλές ενώ στήριξε δημόσια και το «Κίνημα του Νότου» στα πλαίσια πάντα της σεχταριστικής-θρησκευτικής λογικής της. Στις πόλεις που κατέλαβε στις επαρχίες του Χαντραμούτ και του Αμπυάν, η οργάνωση ήταν λιγότερο βίαιη εφαρμόζοντας πολύ ελαστικά τη «Σαρία», δεν στόχευσε κρατικούς αξιωματούχους και στρατιώτες, απέφυγε να υψώσει τη χαρακτηριστική μαύρη σημαία της και χρησιμοποίησε ονομασίες όπως «Γιοί του Χαντραμούτ» και «Γιοί του Αμπυάν». Έδωσε βάρος στην κοινωνική πολιτική, στη στήριξη άπορων κατοίκων και στην ανοικοδόμηση νέων κατοικιών ή κατεστραμμένων περιοχών από τις συγκρούσεις. Η οικονομική δυνατότητα της

²⁶ Οι επαρχίες αυτές έχουν σε αρκετά σημεία «ανώμαλο έδαφος», απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές, παρέχοντας έτσι καταφύγιο και κρησφύγετα στα μέλη της οργάνωσης σε περίπτωση κάποιας επιδρομής ή κινδύνου (Al-Dawsari, 2018, 7).

²⁷ Ο υπολογισμός των μαχητών της οργάνωσης αλλά και των υποστηρικτών της δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια. Άλλες εκτιμήσεις αναφέρουν την ύπαρξη περισσότερων από 6.000 μαχητών μεταξύ 2018-2019, ενώ η ίδια η οργάνωση συνήθως αναφέρει ακόμα μεγαλύτερα νούμερα. Για παράδειγμα, η «Αλ Κάιντα» το 2010, στα πλαίσια της προπαγάνδας της, ανέφερε πως διατηρούσε 12.000 μαχητές στο έδαφος της Υεμένης (Roggio, 2010). Η τελευταία εκτίμηση του πανεπιστημίου του Stanford και του CISAC το 2020, αναφέρει περίπου 4.000 μαχητές για το έτος 2018. Παρότι πρόκειται για μια μετριοπαθή προσέγγιση αναδεικνύει πως παρά την απώλεια εδαφών τα νούμερα των μαχητών της οργάνωσης παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις (Stanford University-CISAC, 2020, 3).

μεγεθύνθηκε μετά την απόκτηση 100 εκατομμυρίων δολαρίων από την τράπεζα της Μουκάλα κατά την κατάληψη της πόλης το 2015 αλλά και την ανάπτυξη άλλων προσοδοφόρων δραστηριοτήτων όπως οι απαγωγές ευπόρων πολιτών και το λαθρεμπόριο. Οι οικονομικές δυνατότητες και ο πλούτος που απέκτησε η «Αλ Κάιντα» γίνεται αντιληπτός από το γεγονός πως η οργάνωση υπολογίζεται πως χρειάζεται μονάχα 10 εκατομμύρια δολάρια σε ετήσια βάση ώστε να είναι πλήρως λειτουργική. Η διαφορετική προσέγγιση της «Αλ Κάιντα» στην Υεμένη αποδεικνύεται και από το γεγονός πως όταν αντιμετώπισε το 2016 την επίθεση δυνάμεων των Η.Α.Ε, του Μ. Χαντί και πολιτοφυλακών του Νότου, προτίμησε να εγκαταλείψει μια σειρά πόλεις χωρίς πολλές μάχες, πραγματοποιώντας μια «τακτική υποχώρηση» και δηλώνοντας πως αποφεύγει να πολεμήσει στις πόλεις ώστε αυτές να μην καταστραφούν με τραγικές συνέπειες για τους κατοίκους τους (Al-Dawsari, 2018, 13-14, 21-22). Ακόμη, μετά τις πολύνεκρες βομβιστικές επιθέσεις του «Ισλαμικού Κράτους» σε συτικά τζαμιά της Σαναά, στις 30 Μαρτίου του 2015, η οργάνωση εξέδωσε ανακοίνωση δηλώνοντας πως δεν υιοθετεί αντίστοιχες μεθόδους, ούτε στηρίζει παρόμοιες επιθέσεις, ενώ πραγματοποίησε δημόσια αυτοκριτική για μια σειρά επιθέσεις που είχε πραγματοποιήσει στο παρελθόν²⁸ (Kendall, 2018, 29).

Η τακτική υποχώρηση της Αλ Κάιντα από μια σειρά περιοχές το 2016-2017 και η σχετικά ήπια στάση της μπορεί με μια πρόχειρη προσέγγιση να αιτιολογηθεί από τις περιορισμένες στρατιωτικές της δυνατότητες και τις τακτικές που εφαρμόζει. Είναι όντως γεγονός πως η «Αλ Κάιντα» ακολουθεί σε όλη τη διάρκεια του πολέμου κυρίως τακτικές ανταρτοπόλεμου, αντιμετωπίζοντας τις περισσότερες φορές τους Χούθις, ενώ δεν αλλάζει τακτικές ακόμα και όταν συνεργάζεται με ένοπλες ομάδες που προέρχονται από φυλές²⁹ (Al-Dawsari, 2018, 27). Οι στρατιωτικές της

²⁸ Στις 30 Μαρτίου του 2015 το «Ισλαμικό Κράτος» πραγματοποίησε διπλή βομβιστική επίθεση κατά την προσευχή της Παρασκευής σε συτικά τζαμιά στη Σαναά με τον απολογισμό των θυμάτων να ανέρχεται σε πάνω από 500 νεκρούς και τραυματίες. Η «Αλ Κάιντα» αποστασιοποιήθηκε των επιθέσεων και δήλωσε πως δεν θα στοχεύσει τζαμιά, αγορές και χώρους όπου συγκεντρώνεται πλήθος κόσμου. Παράλληλα, απολογήθηκε για την επίθεση της σε στρατιωτικό νοσοκομείο το 2013 στη Σαναά και τον αποκεφαλισμό 14 στρατιωτών στο Χαντραμούτ το 2014, αναφέροντας πως αιτία για τη συμπεριφορά των μελών της ήταν η αρνητική επιρροή της προπαγάνδας του «Ισλαμικού Κράτους» (Kendall, 2018, 29).

²⁹ Στην επαρχία της Αλ Μπάντα που αποτελεί ένα από τα μέτωπα του πολέμου η «Αλ Κάιντα» συνεργάστηκε με αρκετές τοπικές φυλές για να αντιμετωπίσει την επέλαση των Χούθις. Παρά τη συνεργασία τους όσο αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών ή τις ανάγκες εξοπλισμού, φυλές και «Αλ Κάιντα» πολεμούσαν συνήθως χωριστά. Οι μαχητές των φυλών

δυνατότητες προφανώς αποτελούν έναν λόγο για την αιτιολόγηση και κατανόηση της στάσης της. Ωστόσο, αυτή σχετίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό με άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της πολιτικής της οργάνωσης. Αυτοί είναι: Η ηγεσία της, η συσχέτιση της με μια σειρά φυλές που υπάρχουν στις περιοχές που δρα, η οικονομική της δραστηριότητα της και η ευρύτερη εξέλιξη του πολέμου σε συνδυασμό με τις πολιτικές εξελίξεις και επιδιώξεις στην Υεμένη.

Η ανάδειξη κατά τη διάρκεια του εμφυλίου μια σειράς νέων τοπικών ηγετών της «Αλ Κάιντα», οι οποίοι αντικατέστησαν αποθανόντα μέλη της οργάνωσης που είχαν πολεμήσει κυρίως εκτός της Υεμένης κατά το παρελθόν, τη συσχέτισε σε μεγαλύτερο βαθμό με το πολιτικό τοπίο της χώρας. Αρκετοί από αυτούς τους νέους ηγέτες θέτουν ως πρώτο μέλημα τους, να προστατέψουν τα σπίτια και τις περιοχές τους από τους Χούθις και όχι να πραγματοποιήσουν μια παγκόσμια «Τζιχάντ». Αισθάνονται σε μεγαλύτερο βαθμό Υεμένιοι και μετέπειτα παγκόσμιοι τζιχαντιστές, ενώ αρκετοί εντάχθηκαν στην οργάνωση μέσα στις τεταμένες συνθήκες του πολέμου, χωρίς η επιλογή τους να αποτελεί πάντα ξεκάθαρη ιδεολογική συμφωνία με τις γενικές αρχές της «Αλ Κάιντα» (Al-Dawsari, 2018, 14).

Επιπλέον, βασικό στοιχείο για την κατανόηση της δράσης της «Αλ Κάιντα» είναι οι σχέσεις που έχει αναπτύξει με αριθμό φυλών της Υεμένης αλλά και η προσαρμογή της πολιτικής της στα δεδομένα που διαμορφώνει το φυλετικό σύστημα στη χώρα. Ήδη από το 2009 οι φυλές της Υεμένης, αποτελούσαν κρίκο στους σχεδιασμούς της οργάνωσης στη χώρα, όταν ο τότε υπαρχηγός της, Α. Αλ-Ζουαχίρι³⁰, απεύθυνε κάλεσμα στις φυλές της Υεμένης ώστε να ξεσηκωθούν απέναντι στην κυβέρνηση του Α. Σάλεχ, μιμούμενες τις φυλές του Αφγανιστάν και του Πακιστάν που αντιπαρατέθηκαν με τις κυβερνήσεις τους. Το κάλεσμα αυτό δεν είχε επιτυχία, καθώς ο φυλετικός νόμος απαγορεύει την όποια επανάσταση ενάντια στην κυβέρνηση της χώρας, ανάδειξε ωστόσο έναν βασικό προσανατολισμό της «Αλ Κάιντα». Η

κατά βάση πολεμούσαν σε αστικά και ημιαστικά τοπία προστατεύοντας τις περιοχές κατοικίας τους και τα σπίτια τους, ενώ η «Αλ Κάιντα» επικεντρωνόταν στην πραγματοποίηση ξαφνικών επιθέσεων και οπισθοχωρήσεων, πολεμώντας σε ορεινό έδαφος. Επιπλέον, η «Αλ Κάιντα» επιδίωκε να πραγματοποιήσει ξαφνικές επιθέσεις στους Χούθις ακόμα και στις περιοχές όπου αυτή δεν είχε επιρροή ή κάποια βάση, σε αντίθεση με τους μαχητές των φυλών που περιορίζονταν στη στρατιωτική δράση για την προστασία των περιοχών τους (Al-Dawsari, 2018, 27).

³⁰ Μετά τον θάνατο τον Ο. Μπιν Λάντεν, ο Α. Αλ-Ζουαχίρι θεωρείται ο αρχηγός της παγκόσμιας οργάνωσης της Αλ Κάιντα.

οργάνωση επιδίωξε να εκμεταλλευτεί το φυλετικό σύστημα και τις βασικές αρχές του φυλετικού νόμου ώστε να επιτύχει την ασφαλή παρουσία και φιλοξενία της στα εδάφη των φυλών (Al-Dawsari, 2018, 21).

Η συνεργασία μέρους φυλών της Υεμένης στο κεντρικό και νότιο τμήμα της χώρας με την «Αλ Κάιντα», δεν αποτελεί κάποια έκφραση ιδεολογικής ταύτισης, αλλά συνήθως μια τακτική συμμαχία. Αρκετές φορές τα πρώτα χρόνια του πολέμου η απουσία στήριξης προς τις φυλές από την κυβέρνηση του Μ. Χαντί και τις δυνάμεις της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας», τις οδήγησε στη στρατιωτική συνεργασία με την «Αλ Κάιντα» για την αντιμετώπιση των Χούθις. Ακόμη, η στάση της «Αλ Κάιντα» απέναντι στις φυλές, η οποία δεν είναι επιθετική αλλά έχει ως βάση τον σεβασμό και την παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθεια εκ μέρους της οργάνωσης, έχει ως αποτέλεσμα την οικοδόμηση είτε καλών σχέσεων είτε σχέσεων ανοχής μεταξύ της «Αλ Κάιντα» και αρκετών φυλών της Υεμένης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των σχέσεων που έχουν αναπτυχθεί, αποτελεί το γεγονός πως μπροστά στην επίθεση των Η.Α.Ε και των συμμάχων τους απέναντι στην «Αλ Κάιντα» το 2016 στο νότιο τμήμα της χώρας, αντιπροσωπίες των τοπικών φυλών μεσολάβησαν ώστε η «Αλ Κάιντα» να αποσυρθεί χωρίς μάχη από μια σειρά πόλεις για να αποφευχθούν οι καταστροφές και οι απώλειες αμάχων (Al-Dawsari, 2018, 25, 28-29).

Οι διάλογοι επικοινωνίας της «Αλ Κάιντα» με τις φυλές της Υεμένης, δεν σημαίνει πως δεν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ της οργάνωσης και φυλών. Επιπροσθέτως, οι διάλογοι αυτοί δεν αποτελούν έκφραση μιας βαθύτερης ταύτισης μεταξύ των φυλών και της «Αλ Κάιντα» ή ένδειξη μιας σημαντικής οργανωτικής αύξησης της «Αλ Κάιντα». Η «Αλ Κάιντα» έχει καταφέρει να επικρατήσει σε περιοχές όπου το φυλετικό σύστημα είναι εξαιρετικά αδύναμο, ενώ εκεί που είναι ισχυρό έχει αρκестεί στο να διατηρεί μια παρουσία. Μπορεί μεμονωμένα να έχει στρατολογήσει νέους από τις φυλές της χώρας, συνήθως όμως το κίνητρο των νέων μελών της δε εντοπίζεται τόσο στη θρησκευτική πίστη, όσο στην έκφραση αντίδρασης ενάντια στην οικονομική και κοινωνική εξαθλίωση και αδικία. Οι ιδεολογικές αρχές της «Αλ Κάιντα» είναι αντίθετες με τους φυλετικούς νόμους και παραδόσεις, ενώ η ένταξη στην οργάνωση νέων από τις φυλές, αυξάνει τον κίνδυνο για τις περιοχές των φυλών

τους³¹. Επομένως, αρκετοί «σειχηδες» επιχειρούν να αποτραβήξουν τους νέους³² που εντάχθηκαν στην οργάνωση, ενώ συχνά αποκηρύσσουν τα μέλη των φυλών τους που συμμετέχουν στην «Αλ Κάιντα». Η αποκήρυξη ενός μέλους από τη φυλή του αποτελεί μια από τις σκληρότερες «τιμωρίες» που μπορεί να ληφθούν στο εσωτερικό κάποιας φυλής. Με την αποκήρυξη του, το μέλος της φυλής χάνει τα φυλετικά του δικαιώματα που απορρέουν από τον φυλετικό νόμο. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και η «εκδίκηση για τον θάνατο», που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της φυλετικής κουλτούρας της Υεμένης (Al-Dawsari, 2018, 21-22, 26-27).

Παράλληλα, δεν έχουν λείψει οι στρατιωτικές συγκρούσεις και ένοπλες αντιπαραθέσεις μεταξύ της «Αλ Κάιντα» και φυλών της Υεμένης. Συνήθως οι φυλές επιχειρούν να διώξουν την «Αλ Κάιντα» από την περιοχή τους, όταν θεωρήσουν πως η παρουσία της αποτελεί κίνδυνο για την κοινότητα τους. Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να προκύπτουν όταν η «Αλ Κάιντα» πραγματοποιεί επιθέσεις από το έδαφος των φυλών, όταν το καταλαμβάνει, όταν επιτίθεται σε μέλη φυλών και όταν η παρουσία της ενδέχεται να προκαλέσει κάποια επίθεση είτε των Η.Π.Α είτε της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» και των δυνάμεων του Μ. Χαντί στην περιοχή. Η «Αλ Κάιντα» από την πλευρά της αποφεύγει τις συγκρούσεις με τις φυλές καθώς συνήθως αυτές έχουν μεγαλύτερο αριθμό ενόπλων από ότι η ίδια. Ωστόσο, σε περιπτώσεις συνεργασίας φυλών με τους αντιπάλους της, μπορεί να πραγματοποιήσει μεμονωμένες ή τρομοκρατικές επιθέσεις, στοχεύοντας συνήθως την ηγεσία των φυλών που συνεργάζονται με τους αντιπάλους της (Al-Dawsari, 2018, 23-25, 27, 29-31).

Η οικονομική δραστηριότητα οργανώσεων όπως η «Αλ Κάιντα» συχνά επισκιάζεται από την τζιχαντιστική τους δράση ή επιθέσεις που πραγματοποιούν, αλλά αποτελεί έναν βασικό παράγοντα κατανόησης της στάσης, της λειτουργίας και της πολιτικής τους. Παρά τον βραχύβιο έλεγχο περιοχών η «Αλ Κάιντα» κατάφερε κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Υεμένη να «γεμίσει» τα ταμεία της οργάνωσης.

³¹ Η παρουσία μελών της «Αλ Κάιντα» σε περιοχές κατοικίας των φυλών έχει ως αποτέλεσμα αρκετές αεροπορικές επιθέσεις να πραγματοποιούνται στις συγκεκριμένες περιοχές, προκαλώντας συνήθως αρκετά θύματα ανάμεσα στον άμαχο πληθυσμό (Al Dawsari, 2018, 31-32).

³² Χαρακτηριστικό παράδειγμα μεταξύ άλλων, αποτελεί ο Σ.Μ. Φαρίν της φυλής Αγουαλέκ, ο οποίος ισχυρίζεται πως έπεισε εκατοντάδες μέλη της φυλής του να εγκαταλείψουν την «Αλ Κάιντα» (Al Dawsari, 2018, 24).

Όπως αναφέρθηκε, η κατάληψη της Μουκάλα το 2015, συνδυάστηκε με την απόσπαση 100 εκατομμυρίων δολαρίων από την τράπεζα της πόλης. Παράλληλα, η κατοχή και έλεγχος του λιμανιού αυτού, απέφερε στην «Αλ Κάιντα» περίπου 2 εκατομμύρια δολάρια ημερησίως από δασμούς προϊόντων. Η οικονομική σημασία της Μουκάλα αυξανόταν, εξαιτίας του ναυτικού αποκλεισμού που είχε επιβάλει η Σαουδική Αραβία στην Υεμένη. Ο αποκλεισμός καθώς στόχευε κυρίως τα δυτικά λιμάνια της χώρας τα οποία συνδέονταν με ή ελέγχονταν από τους Χούθις, είχε ως συνέπεια την περαιτέρω οικονομική αναβάθμιση της Μουκάλα εφόσον όλο και μεγαλύτερος όγκος εμπορευμάτων εισέρχονταν στην Υεμένη από το λιμάνι της (Al-Dawsari, 2018, 14; Kendall, 2018, 28). Ακόμη, μια σειρά δραστηριότητες, όπως το λαθρεμπόριο όπλων, το εμπόριο ναρκωτικών και πετρελαίου πραγματοποιούταν από τις νοτιοανατολικές ακτές της Υεμένης στις οποίες είχε πρόσβαση η «Αλ Κάιντα», επιφέροντας της τα ανάλογα έσοδα (Al-Dawsari, 2018, 14). Με βάση συνεντεύξεις και αναφορές που συλλέχτηκαν στην Υεμένη το 2017, αρκετά στελέχη της «Αλ Κάιντα» συνδέονται με κυβερνητικούς αξιωματούχους και το οργανωμένο έγκλημα, έχοντας στήσει δίκτυα και πλουτίζοντας από το λαθρεμπόριο εντός των πλαισίων της κατεστραμμένης από τον πόλεμο οικονομίας της Υεμένης. Επιβεβαίωση των παραπάνω, αποτέλεσαν οι ανακοινώσεις του παραρτήματος της «Ανσάρ Αλ Σαρία» της επαρχίας του Ταϊζ, τον Οκτώβριο του 2017. Σε αυτές ο τοπικός δικαστής της «Σαρία», Α. Μ. Αλ-Ιμπι, εξήγγειλε πως το τοπικό θρησκευτικό του δικαστήριο δεν θα δρούσε πλέον για λογαριασμό της «Αλ Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου», τονίζοντας την ανάγκη για πραγματοποίηση «Ιερού Πολέμου» ισχυρότερης έντασης, κατηγορώντας την οργάνωση για μείωση του θρησκευτισμού και την ηγεσία της για διαφθορά και εγκληματική δράση (Kendall, 2018, 29-30). Γίνεται επομένως αντιληπτό, πως όσο η «Αλ Κάιντα» καταφέρνει να διατηρεί δυνάμεις μαχητών αποφεύγοντας μια γενικευμένη αντιπαράθεση με τους αντιπάλους της, ελέγχει ακόμα και παροδικά περιοχές και αναπτύσσει μια σειρά δραστηριότητες, αποκομίζει τεράστια έσοδα τα οποία είτε καταλήγουν στα ταμεία της για τις ανάγκες της οργάνωσης είτε στις «τσέπες» διεφθαρμένων στελεχών και μελών της.

Τέλος, η δράση της «Αλ Κάιντα» σχετίζεται και είναι συνάρτηση των πολεμικών εξελίξεων, των διαφόρων πολιτικών επιδιώξεων αλλά των ετερόκλητων συμμαχιών που αναπτύσσονται καθ όλη τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου της Υεμένης. Για παράδειγμα στην περιοχή της Αλ Μπάιντα στην οποία οι μάχες μαίνονται μέχρι και

το 2020, η «Αλ Κάιντα» ανέπτυξε συνεργασία με τοπικές φυλές για να αντιμετωπίσει την προέλαση των Χούθις, συμμαχώντας άτυπα με ένα μέρος του «στρατοπέδου» του Μ. Χαντί, της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» και των δυνάμεων που αντιτάσσονται στους Χούθις (Al-Dawsari, 2018, 27-28). Ταυτόχρονα όμως, στις ανατολικές περιοχές της χώρα το 2016-2017 η «Αλ Κάιντα» βρέθηκε αντιμέτωπη με τις δυνάμεις της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» και του Μ. Χαντί. Οι δυνάμεις των Η.Α.Ε και οι σύμμαχοι τους, άσκησαν σημαντική πίεση στην «Αλ Κάιντα» καθώς πέρα από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που πραγματοποίησαν, χρημάτιζαν μαχητές της ώστε να αλλάξουν στρατόπεδο. Η εξέλιξη αυτή ανάγκασε την «Αλ Κάιντα» να επικεντρώσει την προσοχή της εκείνη την περίοδο στην αντιμετώπιση των δυνάμεων που ελέγχονταν και επηρεάζονταν από τα Η.Α.Ε. Είναι ενδεικτικό πως ενώ το πρώτο μισό του 2017 μονάχα το 25% του συνόλου των επιχειρήσεων της «Αλ Κάιντα» στόχευε δυνάμεις των Η.Α.Ε και των συμμάχων τους, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους το ποσοστό αυτό άγγιξε το 51% επί του συνόλου των επιχειρήσεων της οργάνωσης (Kendall, 2018, 29). Επιπλέον, σύμφωνα με δημοσιεύματα του 2018, η Σαουδική Αραβία διαπραγματεύτηκε και πέτυχε συμφωνία με την «Αλ Κάιντα», με την οποία θεωρητικά ήταν σε πόλεμο, για τη στρατολόγηση εκατοντάδων μαχητών της, με το αντίστοιχο χρηματικό αντίτιμο, ώστε να αντιμετωπιστούν σε συγκεκριμένα μέτωπα οι Χούθις (Al Jazeera, 2018). Τέλος, υπάρχουν αρκετές υποψίες και αναφορές πως μια σειρά δραστηριότητες και επιθέσεις, είτε της «Αλ Κάιντα» είτε του «Ισλαμικού Κράτους» στο νότιο τμήμα της Υεμένης το 2017, εξυπηρετούσαν κυρίως τις επιδιώξεις του στρατοπέδου του Α. Σάλεχ. Αφήνοντας έτσι υπόνοιες πως αρκετοί τζιχαντιστές, αποτελούσαν το «μακρύ χέρι» του πρώην Προέδρου και της Προεδρικής Φρουράς, στη βάση και των σχέσεων που είχαν αναπτυχθεί στο παρελθόν (Kendall, 2018, 30).

Σε αντίθεση με την «Αλ Κάιντα» που έχει καταφέρει να αναπτύξει μια σταθερή παρουσία σε περιοχές της χώρας και αποτελεί μια «συνισταμένη» των εξελίξεων του πολέμου η οργάνωση του «Ισλαμικού Κράτους» δεν είχε την ίδια αποτελεσματικότητα. Η οργάνωση ανακοίνωσε την ανάπτυξη της δράσης της στην Υεμένη στις 13 Νοεμβρίου του 2014 με τη δημιουργία τοπικού-εθνικού παραρτήματος. Από την έναρξη της λειτουργίας της πραγματοποίησε έναν αριθμό επιθέσεων, στοχεύοντας ως επί το πλείστον τις δυνάμεις των Χούθις. Ωστόσο, δεν κατάφερε ποτέ να ελέγξει σταθερά κάποια περιοχή της Υεμένης ενώ σταθερή

παρουσία ενόπλων δυνάμεων του «Ισλαμικού Κράτους», εντοπίζεται κυρίως στην περιοχή της Καίφα στο μέτωπο της Αλ Μπάιντα. Οι λόγοι της αποτυχίας της οργάνωσης εντοπίζονται στη ρητορική και στάση της η οποία δεν προσαρμόστηκε στις ιδιαίτερες συνθήκες της Υεμένης³³, στις αδύναμες σχέσεις της με φυλές των περιοχών που δρα, στην υποδεέστερη υποδομή που έχει συγκριτικά με την «Αλ Κάιντα» αλλά και στην ανταγωνιστική παρουσία που έχει συνολικότερα η «Αλ Κάιντα». Μέσα στην πορεία του πολέμου αρκετοί μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους» εγκατέλειψαν την οργάνωση και εντάχθηκαν στην «Αλ Κάιντα»³⁴. Γεγονότα όπως οι βομβαρδισμοί των βάσεων του «Ισλαμικού Κράτους» το 2017 στην Αλ Μπάιντα από την αεροπορία των Η.Π.Α, το αποδυνάμωσαν ακόμη παραπάνω. Η εξέλιξη του πολέμου μέσα στο χρόνο, φαίνεται πως οδηγεί σε σύμπλευση τις δύο οργανώσεις, ενώ δεν πρέπει να αποκλείεται και η συνολική απορρόφηση των δυνάμεων του «Ισλαμικού Κράτους» από την «Αλ Κάιντα» (Kendall, 2018, 28-30).

Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές πως οι δυνάμεις των τζιχαντιστικών οργανώσεων δεν έχουν τη δυναμική ώστε να κυριαρχήσουν στον πόλεμο που διεξάγεται στην Υεμένη. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται όμως, πως η «Αλ Κάιντα» αποτελεί ένα οργανωμένο, αποφασισμένο και εκπαιδευμένο ένοπλο σώμα το οποίο μπορεί να επηρεάσει στρατιωτικές επιχειρήσεις αλλά και να ληφθεί υπόψη στις όποιες συμμαχίες για την προώθηση των στόχων διαφόρων πλευρών. Ακόμη περισσότερο, η παρουσία της και ο «κίνδυνος» που αντιπροσωπεύει, αποτελεί την «εύκολη δικαιολογία» είτε για την παρέμβαση εξωτερικών Δυνάμεων είτε για δράσεις των αντιμαχόμενων πλευρών του εμφυλίου. Το παράδειγμα της αξιοποίησης

³³ Η ρητορική του «Ισλαμικού Κράτους» επικεντρωνόταν κυρίως στην αντιμετώπιση των σιιτών Χούθις, χωρίς όμως να αποτελούν τους μόνους αντιπάλους του. Αρκετές επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από το «Ισλαμικό Κράτος» και ενάντια στις δυνάμεις της συμμαχίας του Μ. Χαντί. Σε γενικές γραμμές το «Ισλαμικό Κράτος» ακολούθησε μια σεχταριστική-θηρησκευτική ρητορική χωρίς πολλές προσαρμογές στις ιδιαιτερότητες της Υεμένης, ακολουθώντας τα πρότυπα της «κεντρικής» οργάνωσης. Αντίστοιχα, η δράση του είναι αρκετά σκληρή, έχοντας ως αποτέλεσμα μεταξύ άλλων και απώλειες αμάχων, γεγονός που έφερε αποστροφή απέναντι του σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Ως συνέπεια των παραπάνω δεν έχει καταφέρει να αποκτήσει ιδιαίτερη επιρροή στην Υεμένη, παρά την παρουσία του (Kendall, 2018, 27-30).

³⁴ Ένας αριθμός μαχητών έκανε δύο φορές τη διαδρομή μεταξύ της «Αλ Κάιντα» και του «Ισλαμικού Κράτους». Αρκετοί μαχητές εντάχθηκαν αρχικά στο «Ισλαμικό Κράτος» κατά τη δημιουργία του, εγκαταλείποντας την «Αλ Κάιντα», επηρεασμένοι και από την αύξηση της παγκόσμιας επιρροής του. Κατά την εξέλιξη του πολέμου, εξαιτίας της στασιμότητας του «Ισλαμικού Κράτους» στην Υεμένη και πιθανόν εξαιτίας της ήττας του στη Συρία και στο Ιράκ, επέστρεψαν σταδιακά στην πιο καλά οργανωμένη και γειωμένη στη κοινωνία της Υεμένης, «Αλ Κάιντα». (Kendall, 2018, 27-30).

της από τον Α. Σάλεχ και τους Χούθις, ώστε να αιτιολογήσουν την προώθηση τους στο νότιο τμήμα της χώρας το 2015, είναι χαρακτηριστικό (Feierstein, 2019, 16). Τέλος, δεν πρέπει να υποτιμάται το γεγονός πως ακόμα και αν υστερεί στον συσχετισμό δύναμης που έχει διαμορφωθεί στην Υεμένη, η «Αλ Κάιντα» αποτελεί μια οργάνωση που έχει τη θέληση και την τεχνογνωσία να πραγματοποιήσει τρομοκρατικές επιθέσεις και εκτός των συνόρων της χώρας (Stanford University-CISAC, 2020).

Κεφάλαιο 4

Ο εμφύλιος πόλεμος της Υεμένης και οι επιδιώξεις των ξένων Δυνάμεων

4.1. Ο εμφύλιος πόλεμος και οι ξένες Δυνάμεις

Κομβικό ρόλο για την πορεία και εξέλιξη του εμφυλίου πολέμου αποτελούν οι επιδιώξεις των ξένων Δυνάμεων και η παρέμβαση τους στην Υεμένη. Η σημασία της Υεμένης στο διεθνές επίπεδο έγκειται στη γεωγραφική της θέση. Η Υεμένη ουσιαστικά ενώνει δύο θάλασσες, την Ερυθρά και την Αραβική Θάλασσα, οι οποίες σχετίζονται με σημαντικούς «οικονομικούς δρόμους» της ευρύτερης περιοχής και της παγκόσμιας οικονομίας (Al-Sakaff, 2016, 6). Η θέση της αυτή, σε συνδυασμό με το σύνολο των εξελίξεων και των ανταγωνισμών που έχουν αναπτυχθεί στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, είχε ως αποτέλεσμα οι εξελίξεις στην Υεμένη να απασχολήσουν ένα σημαντικό εύρος γειτονικών κρατών, περιφερειακών και παγκόσμιων Δυνάμεων.

Όπως προαναφέρθηκε, το 2015 πραγματοποιήθηκε η επέμβαση των κρατών του Κόλπου και άλλων γειτονικών κρατών υπό την αιγίδα της Σαουδικής Αραβίας. Η επέμβαση στην οποία από τις χώρες του Κόλπου δεν συμμετείχε μονάχα το γειτονικό Ομάν, έγινε προς στήριξη της κυβέρνησης του Μ. Χαντί. Η επέμβαση αυτή μετέτρεψε τον πόλεμο σε μια «διεθνή σύγκρουση», περίπλεξε την έκβαση του και επέτεινε τη διάρκεια του στον χρόνο (Kleemann, 2019, 3). Η Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε επενέβησαν στην Υεμένη για την προώθηση των δικών τους ιδιαίτερων συμφερόντων και βρέθηκαν σε ανταγωνισμό με το Ιράν το οποίο επιχείρησε να αξιοποιήσει τη σύγκρουση προς όφελος του. Παράλληλα, η σύγκρουση της Υεμένης αποτέλεσε κατά την πραγματοποίησή της κρίση του Κατάρ, πεδίο έκφρασης του ανταγωνισμού μεταξύ Κατάρ, Σαουδικής Αραβίας και Η.Α.Ε στην ευρύτερη περιοχή (Dahlgren, 2018, 21-22).

Οι Η.Π.Α συνέχισαν να διατηρούν σημαίνουσα παρουσία και παρέμβαση στη χώρα, καθώς πέρα από την αντιμετώπιση τζιχαντιστικών οργανώσεων, επιδιώκουν να στηρίξουν τις επιλογές της συμμάχου τους, Σαουδικής Αραβίας. Στο ευρύτερο διεθνές επίπεδο, ο Ο.Η.Ε στήριξε την κυβέρνηση του Μ. Χαντί ενώ παρόμοια στάση ακολούθησαν οι Η.Π.Α, η Ε.Ε, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία. Ενάντια στην

όποια επέμβαση εκφράστηκαν το Ιράν, η Ρωσία και η Κίνα. Ο εμφύλιος πόλεμος διαμόρφωσε ένα σημαντικό πεδίο κερδοφορίας για τις Η.Π.Α, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία και άλλες χώρες της Ε.Ε. Παρά τις διεθνείς αντιδράσεις για την ανθρωπιστική κρίση που προκλήθηκε στη χώρα μετά το 2015 και τον ναυτικό αποκλεισμό που επέβαλε η Σαουδική Αραβία, οι προαναφερθείς χέχουν πραγματοποιήσει πωλήσεις οπλισμού αξίας πολλών εκατομμυρίων δολαρίων στο καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας. Η πλειονότητα των όπλων αυτών βρήκε άμεση εφαρμογή στα πεδία των συγκρούσεων στην Υεμένη. Στην πράξη, καθώς αρκετά όπλα διοχετεύονταν στην Υεμένη μέσω των «τρίτων χωρών» που παρενέβαιναν, φαίνεται πως το «εμπάργκο όπλων» για την Υεμένη που ανήγγειλε ο Ο.Η.Ε στόχευε κυρίως στην αποδυνάμωση των Χούθις (Kleemann, 2019, 4).

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνει στην ανάδειξη των επιδιώξεων και των στόχων των τεσσάρων βασικών εξωγενών συνισταμένων του εμφυλίου πολέμου της Υεμένης. Της Σαουδικής Αραβίας, των Η.Α.Ε, του Ιράν και των Η.Π.Α. Παράλληλα πραγματοποιείται μια σύντομη αναφορά στη στάση της Ρωσίας κυρίως εξαιτίας των ιστορικών δεσμών που είχε αναπτύξει η Ε.Σ.Σ.Δ με την Υεμένη και της αναβαθμισμένης παρουσίας της Ρωσίας τα τελευταία χρόνια στη Μέση Ανατολή. Η αναφορά που γίνεται για τα προαναφερθείσα κράτη, δεν αναιρεί το γεγονός πως και άλλες τοπικές και περιφερειακές Δυνάμεις ή διεθνείς οργανισμοί έχουν τον δικό τους ρόλο στη σύγκρουση. Ωστόσο, η συγκεκριμένη εργασία και λόγω του περιορισμού της έκτασης της, επικεντρώνεται στη συνοπτική παρουσίαση των σημαντικότερων εξωτερικών παραγόντων του εμφυλίου πολέμου της Υεμένης.

4.2. Η Σαουδική Αραβία

Η εμπλοκή και πολιτική της Σαουδικής Αραβίας στον πόλεμο της Υεμένης μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους, κατά τις οποίες είχε όμως την ίδια αφετηρία και επιδίωξη. Η βασική επιδίωξη της Σαουδικής Αραβίας ήταν και είναι η διατήρηση της σταθερότητας στης Υεμένης και η διασφάλιση των νοτιοανατολικών συνόρων της, μέσω μιας κυβέρνησης στην οποία θα μπορεί να έχει επιρροή (Kleemann, 2019, 4). Όπως αναπτύχθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο οι παρεμβάσεις της Σαουδικής Αραβίας για τον έλεγχο των εξελίξεων στην Υεμένη, τα τελευταία περίπου 70 χρόνια, αποτελούν σταθερό άξονα της πολιτικής της. Είτε αυτές σχετίζονται αποκλειστικά με

τις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, είτε αποτελούν συνέπεια των ευρύτερων διεθνών εξελίξεων. Η διαμόρφωση για το καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας μιας ευνοϊκής ως προς αυτό, κατάστασης στην Υεμένη, συνδέεται οργανικά με την ασφάλεια και σταθερότητα του. Παράλληλα, ο έλεγχος της Υεμένης διασφαλίζει την αντιμετώπιση της όποιας έκφρασης αλυτρωτισμού για τα εδάφη της βόρειας Υεμένης τα οποία κατέλαβε η Σαουδική Αραβία στον πόλεμο του 1934. Αν και οι τρεις καταληφθείσες επαρχίες κατοχυρώθηκαν το 2000 στη Σαουδική Αραβία μετά τη συμφωνία των δύο κρατών στη Τζέντα, ακόμα και σήμερα αναφέρονται από τους Υεμένιους ως οι «χαμένες επαρχίες» (Feierstein, 2019, 20).

Διαχρονικά, η πολιτική της Σαουδικής Αραβίας στην Υεμένη, ήταν αρκετά ευέλικτη ώστε να επιτυγχάνει να ελέγξει την κατάσταση με βάση τις επιδιώξεις της. Στον εμφύλιο της δεκαετίας του 1960 στήριξε τους Ζαΐντί και τον «Ιμάμη» ως αντίπαλη δύναμη στην Αίγυπτο, καταφέροντας ωστόσο μετά το 1970 να αποκτήσει καλές σχέσεις με τη στρατιωτική ηγεσία της Αραβικής Δημοκρατίας της Υεμένης, η οποία ήταν αντίπαλος της και νικητής του πολέμου. Στον εμφύλιο πόλεμο του 1994, στήριξε τη Νότια Υεμένη, εξαιτίας της βραχύβιας συμμαχίας μεταξύ Α. Σάλεχ και Σ. Χουσεΐν η οποία απειλούσε τις μοναρχίες του Κόλπου. Επιπλέον, μια ενοποιημένη Υεμένη θεωρούταν επικίνδυνη για την ασφάλεια των νότιων επαρχιών της. Παρότι συντάχθηκε με το στρατόπεδο των ηττημένων στην πορεία κατάφερε να αναπτύξει σχέσεις με τον Α. Σάλεχ. Δεν δίστασε μάλιστα το 2009 να εμπλακεί εις όφελος του στον πόλεμο απέναντι στους Χούθις, με αφορμή τη δολοφονία ενός συνοριοφύλακα της στα σύνορα της με την Υεμένη (Feierstein, 2019, 20-21).

Στον τρέχοντα εμφύλιο πόλεμο, η πρώτη περίοδος της παρέμβασης της Σαουδικής Αραβίας μπορεί να προσδιοριστεί χρονικά, από την εκλογή του Μ. Χαντί στην εξουσία το 2012 έως την έναρξη της επέμβασης της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας» στις 26 Μαρτίου του 2015. Σε πρώτη φάση το καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας προτίμησε να παρατηρεί τις εξελίξεις στην χώρα, στηρίζοντας τον Μ. Χαντί και ελπίζοντας να καταφέρει να επαναφέρει τη σταθερότητα. Σε αυτά τα πλαίσια η Σαουδική Αραβία στήριξε την Επιτροπή Εθνικού Διαλόγου που δημιουργήθηκε μετά την «Αραβική Άνοιξη», με τη συμμετοχή της πλειονότητας των πολιτικών δυνάμεων της Υεμένης ώστε να αντιμετωπιστούν και να λυθούν μια σειρά ζητήματα (Feierstein, 2019, 21). Εκείνη την περίοδο, η αύξηση της δύναμης των Χούθις δεν εκλαμβάνονταν

ως ο μέγιστος κίνδυνος. Η ηγεσία του καθεστώτος της Σαουδικής Αραβίας, στα πλαίσια των «απόνερων» της «Αραβικής Άνοιξης», αντιμετώπιζε ως πρώτο κίνδυνο την αύξηση της επιρροής της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην περιοχή. Το ιδεολογικό πλαίσιο της Αδελφότητας που είχε επικρατήσει εκείνη την περίοδο στη γειτονική Αίγυπτο, ήταν αντίθετο στον σαουδαραβικό ουαχαμισμό και μπορούσε να επιφέρει τριγμούς στο εσωτερικό της χώρας. Έτσι, ο βασιλιάς Αμπντουλάχ θεωρούσε ως βασικό κίνδυνο στην Υεμένη το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης» που είχε αυξήσει τη δύναμη του. Φαίνεται πως προτιμούσε στα πλαίσια του συσχετισμού δυνάμεων που διαμορφωνόταν στην Υεμένη μέχρι το 2015 ακόμα και την μερική επικράτηση των Χούθις και του Α. Σάλεχ, σε περίπτωση που ο Μ. Χαντί δεν κατάφερνε να ελέγξει την κατάσταση (Al-Sakkaf, 2016, 6-7).

Η πολιτική της Σαουδικής Αραβίας διαφοροποιήθηκε, περνώντας σε ένα νέο στάδιο την άνοιξη του 2015, με την πραγματοποίηση της επέμβασης. Κλειδί για τη μεταστροφή της πολιτικής της Σαουδικής Αραβίας αποτέλεσε η αύξηση της δύναμης των Χούθις και ο θάνατος του βασιλιά Αμπντουλάχ στις αρχές του 2015, ο οποίος συνοδεύτηκε από την άνοδο στον θρόνο του βασιλιά Σαλμάν. Ο Σαλμάν δεν είχε πρόβλημα να συνεργαστεί άτυπα με τις δυνάμεις της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην Υεμένη για να στηρίξει τον Μ. Χαντί και να πετύχει τους στόχους του (Al-Sakkaf, 2016, 7). Ιδιαίτερα όταν η Μουσουλμανική Αδελφότητα μετά την ανατροπή του Μ. Μόσρι στην Αίγυπτο, είχε απολέσει δύναμη στην ευρύτερη περιοχή. Βασικός άξονας για την επέμβαση στην Υεμένη, συνέχισε να είναι η διατήρηση της ασφάλειας της Σαουδικής Αραβίας η οποία απειλούταν από την αύξηση της δύναμης των Χούθις και τις εξελίξεις στη χώρα με την «έξωση» του Μ. Χαντί. Η δύναμη των Χούθις στην Υεμένη θα μπορούσε κάλλιστα να επιφέρει τριγμούς στο καθεστώς του Ριάντ, οδηγώντας είτε το 20% περίπου του πληθυσμού της Σαουδικής Αραβίας που αποτελείται από σίιτες, είτε τα φτωχότερα εξαθλιωμένα κοινωνικά στρώματα και τους μετανάστες εργάτες της χώρας, σε κάποια κινητοποίηση απέναντι του (Caldararo, 2016, 3). Ταυτόχρονα, η αντιμετώπιση των Χούθις αναδεικνύονταν εξαιτίας της θεωρούμενης για τους Σαουδάραβες, ολοένα και μεγαλύτερης συσχέτισης τους με το Ιράν (Knights, 2018, 17-18; Mullen, 2015) και της όξυνσης του ανταγωνισμού στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν σε πρωτοφανή επίπεδα. Η αντιπαράθεση εκφραζόταν για ένα εύρος ζητημάτων, μεταξύ των οποίων ήταν και η εμφύλια σύρραξη στη Συρία και το

«ενεργειακό παιχνίδι» των αγωγών (Μάζης κ.α., 2016, 20-25, 47-51: Mastrotheodoros, 2016).

Η πραγματοποίηση της επέμβασης στην Υεμένη, πέρα από τα πλαίσια ανάπτυξης του ανταγωνισμού της Σαουδικής Αραβίας με το Ιράν, μπορεί να χαρακτηριστεί και ως μια δυναμική προσπάθεια της Σαουδικής Αραβίας και των Η.Α.Ε να διασφαλίσουν την τάξη στην περιοχή της αραβικής χερσονήσου και να αντιμετωπίσουν τις τζιχαντιστικές οργανώσεις, έναντι των «γλιαρών» διακηρύξεων της τότε κυβέρνησης του Μ. Ομπάμα και των Η.Π.Α. Ταυτόχρονα, η επέμβαση αποτελούσε μέρος της προσπάθειας για αντιμετώπιση της επιρροής του Κατάρ στην ευρύτερη περιοχή (Coates Ulrichsen, 2018, 31). Η πολεμική σύγκρουση της Υεμένης, αποτέλεσε παράλληλα ένα δυνητικό πεδίο ανάδειξης του διαδόχου του θρόνου και υπουργού Άμυνας, Μ. Μπιν Σαλάμ. Το γεγονός αυτό σχετιζόταν κυρίως με την «πολιτική ζωή» στο εσωτερικό της Σαουδικής Αραβίας, καθώς για αρκετούς αναλυτές ο πόλεμος της Υεμένης, θεωρούταν το πιο «αυστηρό τεστ» για την αποτελεσματικότητα του διαδόχου (Kleemann, 2019, 6).

Η στήριξη της κυβέρνησης του Μ. Χαντί αποτέλεσε και αποτελεί μονόδρομο μέχρι και σήμερα, για την αιτιολόγηση της επέμβασης της Σαουδικής Αραβίας και των συμμάχων της στην Υεμένη. Ο Μ. Χαντί παρότι δεν έχει μεγάλη λαϊκή βάση και υποστήριξη, έχει καταφέρει να επιβιώσει στην πορεία του πολέμου εξαιτίας της στήριξης που παρείχαν η Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε (Kleemann, 2019, 5). Τυπικά η ίδια η επέμβαση, αιτιολογήθηκε διεθνώς, ως η εφαρμογή της απόφασης 2216 του Γενικού Συμβουλίου του Ο.Η.Ε, της 14^{ης} Απριλίου του 2015. Με βάση την απόφαση του Ο.Η.Ε, όπως προαναφέρθηκε, αναγνωριζόταν ως νόμιμη κυβέρνηση της Υεμένης αυτή του Μ. Χαντί, ενώ προβλεπόταν/επιτρεπόταν και στρατιωτική δράση ενάντια στους Χούθις για την αποκατάσταση της τάξης στην Υεμένη (United Nations Security Council, 2015).

Η ίδια η πορεία του πολέμου, καθώς οι ελπίδες για μια γρήγορη νίκη δεν ευοδώθηκαν, επέφερε νέα διλήματα και προκλήσεις για τη σαουδαραβική πολιτική. Ο πόλεμος με τους Χούθις, πέρα από τις απώλειες σε στρατιωτικό «έμψυχο» και «άψυχο» υλικό, είχε ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση επιθέσεων σε σαουδαραβικό έδαφος με απώλειες αμάχων και οικονομικές ζημιές. Οι επιθέσεις με πυραύλους σε μια σειρά αστικά κέντρα της Σαουδικής Αραβίας ήταν συχνό

φαινόμενο, ενώ τον Σεπτέμβριο του 2019 οι Χούθις επιτέθηκαν στις πετρελαιοπηγές του Αμκουάικ και του Κχουρέις. Μάλιστα, τον Μάρτιο του 2020, οι Χούθις επιχείρησαν ανεπιτυχώς να πλήξουν με πυραύλους την πρωτεύουσα της χώρας, Ριάντ. Μέσα στην πορεία του πολέμου η ικανότητα των Χούθις για επιθέσεις απέναντι σε σαουδαραβικούς στόχους αναβαθμίστηκε καθώς πέρα από τη χρήση πυραύλων, συνήθως μεσαίου βεληνεκούς, χρησιμοποιούνται πλέον και UAV (Sharp, 2020, 1-3). Οι επιθέσεις των τελευταίων ετών σε οικονομικούς στόχους και γεγονότα όπως το υποπετυόμενο ιρανικό σαμποτάζ στα εμπορικά πλοία στη Φουτζάιρα³⁵, δείχνουν πως μια πλευρά του πολέμου αποτελεί πλέον η επιδίωξη της πραγματοποίησης πληγμάτων στα οικονομικά συμφέροντα της Σαουδικής Αραβίας.

Εξαιτίας της επέμβασης της, η Σαουδική Αραβία καλείται να αντιμετωπίσει πλέον έναν πόλεμο του οποίου μέρος έχει μεταφερθεί στο έδαφος της. Μέσα από την πορεία της σύγκρουσης αναγκάστηκε να πραγματοποιήσει διαπραγματεύσεις με τους Χούθις τους οποίους αρχικά δεν αναγνώριζε ως «συνομιλητή» (Sharp, 2020, 1), ενώ αποτελεί ερωτηματικό κατά πόσο η επέμβαση της τους έχει αποδυναμώσει ή ενισχύσει. Παράλληλα, ο μακροχρόνιος πόλεμος, έχει προκαλέσει μεγάλη «οικονομική αιμορραγία» στο καθεστώς χωρίς να διαγράφεται κάποια διέξοδος στο εγγύς μέλλον (Coates Ulrichsen, 2018, 33). Την ίδια στιγμή, η Σαουδική Αραβία έχει βρεθεί αρκετές φορές στο επίκεντρο της διεθνούς κριτικής για εγκλήματα πολέμου και καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις δυνάμεις της και τους συνεργάτες της στην Υεμένη. Στο επίκεντρο της κριτικής παραμένει ο θαλάσσιος αποκλεισμός που επέβαλε τον Μάρτιο του 2015 και είχε ως αποτέλεσμα την «έκρηξη» του επισιτιστικού προβλήματος και την εμφάνιση λιμού στην Υεμένη, που σε μεγαλύτερο βαθμό έπληξε τον άμαχο πληθυσμό (Sharp, 2020, 1, 13).

Η εξέλιξη του πολέμου ανέδειξε παράλληλα στην επιφάνεια την αντιπαράθεση της Σαουδικής Αραβίας με τα Η.Α.Ε για τα ιδιαίτερα συμφέροντα τους στην Υεμένη. Η αντιπαράθεση αυτή εκφράστηκε με τις ενδοπαραταξιακές συγκρούσεις των συμμαχικών δυνάμεων που στήριζαν οι δύο χώρες στο νότιο τμήμα της χώρας μετά το 2018 (Coates Ulrichsen, 2018, 32). Η Συμφωνία του Ριάντ τον Νοέμβριο του 2019

³⁵ Στις 12 Μαΐου του 2019 τέσσερα εμπορικά πλοία (τάνκερ) έπαθαν ζημιές μετά από έκρηξη νάρκης στον Κόλπο του Ομάν. Τα δύο από τα τέσσερα πλοία ήταν σαουδαραβικών συμφερόντων, το ένα νορβηγικών και το άλλο είχε σημαία των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Οι υποψίες για την επίθεση στράφηκαν προς το Ιράν (Marcus, 2019).

μεταξύ των δύο πλευρών, άλλαξε ελάχιστα πράγματα όσο αφορά την αντιπαράθεση που πραγματοποιείται στο νότιο τμήμα της Υεμένης. Ουσιαστικά στις αρχές του 2020, η κυβέρνηση του Μ. Χαντί ήταν πιο ευάλωτη και πιο απομονωμένη από ποτέ (Sharp, 2020, 1). Ταυτόχρονα, η αποχώρηση των στρατευμάτων των Η.Α.Ε από το έδαφος της Υεμένης μεταξύ 2019-2020, επέδρασε αρνητικά στις στρατιωτικές δυνατότητες της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας», μεταφέροντας περαιτέρω βάρη στη Σαουδική Αραβία, για τη λύση μιας σύγκρουσης η οποία πλέον φαντάζει αδιέξοδη (Arab Center for Research and Policy Studies, 2019, 4).

Η αποτυχία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών και η συνέχιση των συγκρούσεων το 2020 (Sharp, 2020, 4), έχουν ουσιαστικά εγκλωβίσει τη Σαουδική Αραβία σε έναν μακροχρόνιο πόλεμο με την επίτευξη των στόχων της στην Υεμένη να παραμένει αρκετά μακρινή συγκριτικά με τη διαμορφωμένη πραγματικότητα. Το ερώτημα που απορρέει από τη συγκεκριμένη κατάσταση είναι, αν τελικά η επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας στην Υεμένη, δημιούργησε περισσότερα προβλήματα τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει στη σημερινή εποχή από όσα αρχικά στόχευε να επιλύσει.

4.3. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Η παρέμβαση των Η.Α.Ε στα πλαίσια της συμμαχίας των κρατών του Κόλπου είχε θεωρητικά ως βασικό στόχο την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και τη στήριξη του Μ. Χαντί, διασφαλίζοντας τη σταθερότητα και ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή (Kleemann, 2019, 4). Ωστόσο, πέρα από τη γενική κατεύθυνση της Συμμαχίας τα Η.Α.Ε επενέβησαν στην Υεμένη έχοντας τους δικούς τους επιμέρους στόχους και «ατζέντα» (Feierstein, 2019, 20). Θεωρητικά, η παρέμβαση των Εμιράτων μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους. Η πρώτη από το 2015 έως τη δημιουργία του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου» τον Μάιο το 2017, η δεύτερη από τη δημιουργία του Συμβουλίου μέχρι την αποχώρηση της πλειοψηφίας των στρατευμάτων των Εμιράτων από την Υεμένη το 2019-2020 και η τρίτη από την αποχώρηση των δυνάμεων τους μέχρι και σήμερα.

Οι βασικοί λόγοι της παρέμβασης των Η.Α.Ε ήταν ο έλεγχος των εμπορικών και οικονομικών «δρόμων» της περιοχής, η αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα» και η

αντιμετώπιση της πιθανής αύξησης της δύναμης του «Κόμματος Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης» και της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, γεγονός που θα ευνοούσε το Κατάρ (Dahlgren, 2018, 21; Salisbury, 2018, 15). Παράλληλα τα Εμιράτα με την επέμβαση τους επιδίωκαν την ανάδειξη τους σε ηγέτιδα δύναμη του σουνιτικού μουσουλμανικού κόσμου. Η εκστρατεία τους στην Υεμένη για την αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα» και του «Ισλαμικού Κράτους», ερμηνεύτηκε μεταξύ άλλων στο εσωτερικό της χώρας, σε θεολογικά πλαίσια (Dahlgren, 2018, 21-22).

Ουσιαστικά για τα Εμιράτα είναι ζωτική σημασίας ο έλεγχος του Στενού του Μπάμπ Ελ Μαντέμπ μέσω του οποίου διέρχεται μεγάλο μέρος του εμπορίου πετρελαίου από τον Περσικό Κόλπο. Στη βάση αυτού του άξονα προσάρμοσαν τη στρατηγική τους. Σε επιχειρησιακό επίπεδο αρκετές από τις στρατιωτικές κινήσεις του στρατού των Η.Α.Ε και των συμμάχων τους είχαν σαν στόχο τον έλεγχο σημαντικών λιμανιών της περιοχής όπως η Μουκάλα, το Άντεν, η Μόκχα και το λιμάνι της Κχάουκχα στην Ερυθρά Θάλασσα, όπου τα Η.Α.Ε δημιούργησαν στρατιωτική βάση. Μέσω του ελέγχου αυτών των περιοχών διασφαλιζόταν ο καλύτερος έλεγχος της θάλασσας του Άντεν και του Στενού του Μπάμπ Ελ Μαντέμπ αλλά και επιμέρους οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα (Coates Ulrichsen, 2018, 33; Longley Alley, 2018, 13). Ο έλεγχος του Στενού και η διασφάλιση της μεταφοράς του πετρελαίου αποτελεί βασική αιτία για τη διαμόρφωση της στρατηγικής των Εμιράτων στην ευρύτερη περιοχή. Πέρα από την Υεμένη όπου ξεχωρίζει η κατάληψη και η δημιουργία στρατιωτικής βάσης στο νησί του Περίμ, το οποίο βρίσκεται πάνω στο πέραςμα του Μπάμπ Ελ Μαντέμπ (Dahlgren, 2018, 22), τα Εμιράτα έχουν αναπτύξει στρατιωτική παρουσία και σε χώρες της Αφρικής με τη βάση τους στην Ασσάμπ της Ερυθραίας να είναι μια από τις σημαντικότερες (Coates Ulrichsen, 2018, 33). Στα πλαίσια αυτή της στρατηγικής εποφθαλμιούσαν και επιδιώκουν να ελέγξουν το νησί της Σοκότρα, το οποίο κατέλαβαν για ένα διάστημα το 2018. Το νησί αυτό πέρα από τη στρατηγική του θέση στην Αραβική Θάλασσα έχει σημαντική οικονομική δυναμική καθώς μπορεί να αξιοποιηθεί τουριστικά (Dahlgren, 2018, 22).

Με την εμπλοκή τους τα Εμιράτα επιδίωξαν παράλληλα να ελέγξουν πλουτοπαραγωγικές πηγές της Υεμένης. Είναι χαρακτηριστικό πως μετά τις αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις που ξεκίνησαν τον Αύγουστο του 2017, δυνάμεις προσκείμενες στα Η.Α.Ε ανέκτησαν τον έλεγχο του μοναδικού τερματικού του

αγωγού φυσικού αερίου της Υεμένης. Το τερματικό βρίσκεται στην νοτιανατολική Υεμένη, στην επαρχία της Σαμπούα, όπου ο αγωγός συνδέεται με τη θάλασσα. Αφορμή για τις επιχειρήσεις των Εμιράτων στην περιοχή αποτέλεσε η αντιμετώπιση του κινδύνου της «Αλ Κάιντα». Στην πράξη όμως, από την αρχή του έτους μέχρι και τον Αύγουστο του 2017, μονάχα 1 από τις 169 επιχειρήσεις της «Αλ Κάιντα» στη χώρα είχε πραγματοποιηθεί στην επαρχία της Σαμπούα (Kendall, 2018, 29).

Η δημιουργία του «Μεταβατικού Συμβουλίου του Νότου» και η αντιπαράθεση του με τις δυνάμεις του Μ. Χαντί σηματοδότησε την έκφραση των διαφορετικών επιδιώξεων και συμφερόντων μεταξύ Η.Α.Ε και Σαουδικής Αραβίας. Παρά τους κοινούς στόχους για τη διατήρηση της ασφάλειας στη χώρα και τη μείωση της επιρροής της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και του Κατάρ (Dahlgren, 2018, 21-22), φάνηκε στην πράξη πως αυτό που προείχε για τα Η.Α.Ε στην Υεμένη, δεν ήταν η αντιμετώπιση του Α. Σάλεχ και των Χούθις, αλλά ο έλεγχος περιοχών και η αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα»³⁶ (Salisbury, 2018, 15). Συγκρούσεις όπως αυτή για το αεροδρόμιο του Άντεν το 2017, μεταξύ Σουδανών μισθοφόρων της Σαουδικής Αραβίας και πολιτοφυλακών και δυνάμεων του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου» που στηρίζονταν από τα Εμιράτα εξέφραζαν ακριβώς την ύπαρξη του ανταγωνισμού των δύο κρατών, ακόμα και αν δεν πραγματοποιήθηκε μια ανοιχτή σύγκρουση μεταξύ τους (Coates Ulrichsen, 2018, 32). Ουσιαστικά με τη δημιουργία του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου» ξεκινάει μια περίοδος αντιπαράθεσης στη νότια Υεμένη μεταξύ των δυνάμεων που στηρίζουν η Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε στην περιοχή. Μια αντιπαράθεση στην οποία τα Η.Α.Ε παρέχουν σταθερά στρατιωτική βοήθεια υπέρ των συμμάχων τους. Παρά τη Συμφωνία του Ριάντ τον Νοέμβριο του 2019, για μοίρασμα της εξουσίας αναμεταξύ τους μέσω της διευθέτησης ζητημάτων, και την επακόλουθη συμφωνία για εφαρμογή του αρχικού σχεδίου την άνοιξη του 2020, η αρχική συμφωνία υλοποιήθηκε σε ελάχιστο βαθμό. Η συμφωνία που αποτελούσε έναν συμβιβασμό μεταξύ Σαουδικής Αραβίας, Η.Α.Ε και των συμμάχων τους, στην πράξη δεν έχει εφαρμοστεί (Sharp, 2020, 1). Η εκ νέου αλλαγή θέσεων, οι νέες διακηρύξεις περί αυτονομίας του Νότου την άνοιξη και το καλοκαίρι του 2020, οι συγκρούσεις με τις δυνάμεις του Μ. Χαντί και οι διαφοροποιήσεις των δυνάμεων του

³⁶ Για παράδειγμα στην επαρχία της Χανδραμούτ οι Υεμέσιοι συμμαχοί των Η.Α.Ε απέφευγαν να συγκρουστούν με δυνάμεις που ήταν φιλικά προσκείμενες στους Χούθι και τον Α. Σάλεχ ενώ επικεντρώνονταν στην αντιμετώπιση της Αλ Κάιντα (Salisbury, 2018, 15).

Νότου έχουν θέσει στην πράξη, την εφαρμογή της συμφωνίας στον «αέρα», με την άτυπη αντιπαράθεση μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Η.Α.Ε να συνεχίζεται (Al Jazeera, 2020: Middle East Monitor, 2020: Yildiz, 2020).

Η αποχώρηση των στρατευμάτων των Η.Α.Ε από το έδαφος της Υεμένης, δεν σηματοδοτεί κάποια μεγάλη μείωση της επιρροής τους στη χώρα. Είναι γεγονός πως οι δυνατότητες τους για στρατιωτικές επιχειρήσεις μειώθηκαν, όπως και αυτές της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας», ωστόσο παραμένουν στο νότιο τμήμα της χώρας περίπου 90.000 άνδρες που είτε υπάγονται στις δυνάμεις του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου», είτε σε φυλές ή πολιτοφυλακές, οι οποίες έχουν εκπαιδευτεί και επηρεάζονται από τα Η.Α.Ε. Μέσω αυτών, τα Η.Α.Ε επιδιώκουν να προάγουν τα συμφέροντα τους σε έναν πόλεμο «δια αντιπροσώπων» (Harb, 2019: Jalal, 2020). Η πιθανότητα της απεμπλοκής των στρατιωτικών δυνάμεων των Η.Α.Ε από την Υεμένη, γινόταν όλο και πιο πιθανή όσο ο πόλεμος συνεχιζόταν, αλλά «μπλόκαρε» στο γεγονός πως μια εγκατάλειψη των Σαουδαράβων θα μείωνε τις στρατιωτικές δυνατότητες ενάντια στους Χούθις αλλά θα αποδυνάμωνε τον διάδοχο του σαουδαραβικού θρόνου, Μ. Μπιν Σαλμάν. Η ενίσχυση του διαδόχου αποτελούσε ένα δευτερεύον κίνητρο για την επέμβαση των Η.Α.Ε στην Υεμένη καθώς έχουν επενδύσει σε σημαντικό βαθμό στη διαμόρφωση θετικών σχέσεων με τον ίδιο (Coates Ulrichsen, 2018, 33). Η αποχώρηση της πλειοψηφίας των στρατευμάτων των Η.Α.Ε θεωρητικά έγινε έπειτα από τις πιέσεις και απειλές του Ιράν το 2019 (Sharp, 2020, 1), ωστόσο ήταν περισσότερο αποτέλεσμα ενός συνδυασμός παραγόντων. Γεγονότα όπως το σαμποτάζ των 4 πετρελαιοφόρων στις ακτές τις Φουτζάιρα και η αύξηση της έντασης με το Ιράν θα μπορούσαν να πλήξουν άμεσα την οικονομία των Εμιράτων. Η ίδια η οικονομία της χώρας δεν ήταν στην καλύτερη δυνατή κατάσταση, καθώς συντηρούσε μια πολυετή πολεμική προσπάθεια, ενώ δεν παρουσιαζόταν κανένα διέξοδο στον πόλεμο μετά την κατάρρευση της Συμφωνίας της Στοκχόλμης. Παράλληλα τα Η.Α.Ε, είχαν έρθει σε άτυπη συνεννόηση με τους Σαουδάραβες για τις ενδεχόμενες ζώνες επιρροής που τους ενδιέφεραν στη χώρα. Το επίκεντρο του ενδιαφέροντος των Εμιράτων αποτελούσαν οι νότιες ακτογραμμές και το Στενό του Μπαμπ Ελ Μαντέμπ. Τέλος, οι διεθνείς αντιδράσεις για την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις δυνάμεις της «Συμμαχίας» στην Υεμένη, οι αντιδράσεις εντός της Υεμένης για την παρουσία και συμπεριφορά των στρατευμάτων των Η.Α.Ε και η δυνατότητα της φθηνότερης (πολιτικά, οικονομικά, υλικά) συνέχισης του πολέμου

μέσω «αντιπροσώπων», οδήγησαν στην αποχώρηση των στρατευμάτων των Η.Α.Ε από τη χώρα (Arab Center for Research and Policy Studies, 2019, 3: Harb, 2019).

4.4. Το Ιράν

Όσο αφορά τα Ιράν, η Υεμένη δεν αποτελούσε ιστορικά μια περιοχή στην οποία είχε ιδιαίτερο ρόλο (Feierstein, 2018). Την πρώτη δεκαετία του αιώνα και ενώ η σύγκρουση μεταξύ Α. Σάλεχ και Χούθις πραγματοποιούταν στην Σαάντα, οι κατηγορίες για ευρεία στήριξη του Ιράν στους Χούθις αποτελούσαν στο μεγαλύτερο βαθμό υπερβολές του Α. Σάλεχ, καθώς η βοήθεια που λάμβαναν οι Χούθις ήταν ελάχιστη (Feierstein, 2019, 21). Μέσω των κατηγοριών αυτών ο Α. Σάλεχ επιδίωκε να «αμαυρώσει» στο εσωτερικό της χώρας τους Χούθις και να επιτύχει τη στήριξη της Σαουδικής Αραβίας προς το πρόσωπο του. Η «Αραβική Άνοιξη» και ο εμφύλιος πόλεμος που ακολούθησε δημιούργησαν ένα νέο πεδίο στην Υεμένη στο οποίο πλέον το Ιράν μπορούσε να παρέμβει με καλύτερους όρους. Παρεμβαίνοντας στην Υεμένη μέσω της στήριξης των Χούθις, το Ιράν ενδεχομένως θα μπορούσε να μειώσει την επιρροή της Σαουδικής Αραβίας και των Η.Π.Α στην ευρύτερη περιοχή (Kleemann, 2019, 4).

Η στήριξη του Ιράν προς τους Χούθις αναβαθμίστηκε το 2011 μετά την έκρηξη της «Αραβικής Άνοιξης». Αντίστοιχα, με βάση τις υπάρχουσες ενδείξεις το Ιράν ξεκίνησε να ενισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό τους Χούθις μετά την κατάληψη της Σαναά και την έναρξη του εμφυλίου πολέμου το 2014-2015 (Goldberg κ.α., 2019, 2: Juneau, 2016, 656-657). Παραμένει βέβαια υπό διερεύνηση το μέγεθος της βοήθειας που απέστειλε και αποστέλλει το Ιράν στους Χούθις. Με βάση τις περισσότερες ενδείξεις η βοήθεια επικεντρώνεται στην αποστολή στρατιωτικού υλικού και οπλισμού, ιδιαίτερα διαφόρων ειδών πυραύλων και drones για την πραγματοποίηση επιθέσεων (Goldberg κ.α., 2019, 7-10: Sharp, 2020, 8-9). Παράλληλα, το Ιράν παρέχει στους Χούθις οικονομική και πολιτική στήριξη. Ο ιρανικός εξοπλισμός αναβάθμισε σε σημαντικό βαθμό συγκεκριμένες στρατιωτικές δυνατότητες των Χούθις και αποτέλεσε «ανάσα» για αυτούς καθώς είχαν να αντιμετωπίσουν το «εμπάργκο όπλων» που κήρυξε ο Ο.Η.Ε απέναντι τους. Στο γενικότερο πλαίσιο ο εξοπλισμός που αποστέλλει το Ιράν, αποτελεί μονάχα ένα μέρος του οπλισμού των Χούθις καθώς το Ιράν δεν αποτελεί τον μοναδικό τροφοδότη τους. Μεγάλο μέρος του

οπλισμού των Χούθις προέρχεται από τον στρατό της Υεμένης και από την αγορά όπλων που λειτουργεί εδώ και χρόνια στη χώρα. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό, πως μεταξύ άλλων όπλων, οι Χούθις χρησιμοποιούν αμερικανικά και νατοϊκά όπλα (Salmoni, Loidolt και Wells, 2010, 199, 204).

Δημοσίως το Ιράν αρνείται την αποστολή εξοπλισμού και πυραύλων στους Χούθις, όπως και κάθε συσχέτιση με επιθέσεις που πραγματοποίησαν οι Χούθις στο έδαφος της Σαουδικής Αραβίας και οικονομικούς στόχους που σχετίζονται με αυτήν. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα με την επίθεση που πραγματοποίησαν οι Χούθις στις σαουδαραβικές εγκαταστάσεις πετρελαίου το 2019 (BBC, 2017; Reuters, 2019). Υπάρχουν όμως αρκετά στοιχεία και αναφορές τα οποία θέτουν ερωτήματα για την αξιοπιστία των ιρανικών ισχυρισμών και διακηρύξεων. Τον Ιανουάριο του 2013 το ιρανικό πλοίο *Jihan 1*, σταματήθηκε από το *U.S.S Farragut* στις ακτές της Υεμένης και ελέγχθηκε από τις Αρχές της χώρας αποκαλύπτοντας ένα φορτίο ιρανικού οπλισμού. Παρά τις υποθέσεις πως μπορεί τα όπλα αυτά να προοριζόταν για τη Σομαλία, το φορτίο ήταν παρόμοιο με τα φορτία όπλων που στέλνουν οι «Φρουροί της Επανάστασης» στον Λίβανο και τη «Χεσμπολάχ» (Knights, 2018, 17). Τη χρονιά 2015-2016 εντοπίστηκαν και κατασχέθηκαν σε τέσσερα πλοία που έπλεαν κοντά στην Υεμένη, 2064 όπλα ιρανικής προέλευσης (Johnston, 2020, 69). Το 2015 δημοσιεύτηκαν αναφορές για εκπαίδευση τριακοσίων Υεμενίων στην Τεχεράνη, ενώ λίγο πριν καταληφθεί προσωρινά το Άντεν από τους Χούθις και τις δυνάμεις του Α. Σάλεχ τον Μάρτιο του 2015, η αεροπορική εταιρία *Mahan Air* ανακοίνωσε την αεροπορική σύνδεση μεταξύ Τεχεράνης και Σαναά. Η εταιρία αυτή χρησιμοποιείται ευρέως από τους «Φρουρούς της Επανάστασης» για τη μεταφορά οπλισμού σε εμπόλεμες ζώνες. Σε επιχειρησιακό επίπεδο αρκετές επιθέσεις των Χούθις εναντίον του εδάφους της Σαουδικής Αραβίας πραγματοποιούνται με πυραύλους και UAV που μοιάζουν με μετατροπές ιρανικών όπλων, ενώ η χρήση μετά το 2014 τηλεκινούμενων βαρκών για επιθέσεις στη θάλασσα, δημιουργεί υποψίες πως τεχνικοί σύμβουλοι του Ιράν ή της «Χεσμπολάχ» βρέθηκαν στο έδαφος της Υεμένης, παρέχοντας εκπαίδευση και υλικοτεχνική υποστήριξη. Συνολικότερα, η τεχνολογική εξέλιξη που έχουν παρουσιάσει οι Χούθις κατά την εξέλιξη του πολέμου, είναι αρκετά απίθανο να πραγματοποιήθηκε χωρίς τη βοήθεια κάποιου εξωγενούς παράγοντα όπως το Ιράν (Knights, 2018, 17-21).

Όποιο και αν είναι το μέγεθος της ενίσχυσης που αποστέλλει το Ιράν στους Χούθις, η παρέμβαση του δεν πρέπει να υπερεκτιμηθεί, όπως συχνά γίνεται. Η παρέμβαση του στην Υεμένη δεν αποτελεί βασικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής του Ιράν. Η Υεμένη, δεν έχει την ίδια σημασία που έχουν γεωστρατηγικά για αυτό, το Ιράκ, η Συρία και ο Λίβανος. Ακόμη, οι δυνατότητες του Ιράν του επιτρέπουν να προσφέρει μονάχα περιορισμένη βοήθεια στους Χούθις, ενώ η εμπλοκή του στη σύγκρουση ενδέχεται να επιφέρει μεγαλύτερους κινδύνους (Juneau, 2016, 658-659). Ταυτόχρονα, ούτε η ηγεσία των Χούθις ελέγχεται από το Ιράν (Knights, 2018, 21), ενώ η αποστολή εξοπλισμού στην Υεμένη παραμένει εξαιρετικά δύσκολη (Kleemann, 2019, 5). Οι Χούθις, όπως αναπτύχθηκε και νωρίτερα, δεν μπορούν να εκληφθούν ως ένας «αντιπρόσωπος» του Ιράν, ο οποίος εμπλέκεται στη σύγκρουση με αποκλειστικό στόχο την εξυπηρέτηση των ιρανικών συμφερόντων. Το Ιράν και οι Χούθις έχουν έναν κοινό εχθρό στο «πρόσωπο» της Σαουδικής Αραβίας αλλά το κίνημα των Χούθις δραστηριοποιείται στη βάση τοπικών ζητημάτων της Υεμένης και όχι στα πλαίσια μιας ευρύτερης «σιιτικής πολιτικής» για τη Μέση Ανατολή. Στο βαθμό που ελέγχουν περιοχές στην Υεμένη και διασφαλίζουν την τροφοδοσία τους είτε από τα λιμάνια της χώρας είτε μέσω του Ομάν, οι Χούθις θα έχουν ελάχιστη εξάρτηση από το Ιράν (Johnston κ.α., 2020, 70-71). Στα παραπάνω πλαίσια ο εμφύλιος πόλεμος στην Υεμένη είναι λαθεμένο να χαρακτηρίζεται αποκλειστικά ως ένα πόλεμος «δια αντιπροσώπων» μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας.

Ουσιαστικά η όποια εμπλοκή του Ιράν στην Υεμένη πραγματοποιείται στα πλαίσια της ευρύτερης πολιτικής του στη Μέση Ανατολή. Στην Υεμένη δεν μπορεί να ελέγξει, ούτε να διαμορφώσει την κατάσταση κατά τις επιθυμίες του. Ο τρέχων εμφύλιος πόλεμος αποτελεί όμως ένα ακόμα πεδίο στο οποίο μπορεί να αντιπαρατεθεί με την επιρροή της Σαουδικής Αραβίας στην περιοχή (Juneau, 2016, 661-662). Η παρέμβαση του Ιράν στην Υεμένη και η συνέχιση του πολέμου θα μπορούσε να παρομοιαστεί με μια παραλλαγή του δόγματος της «κατατριβής τρίτων». Δηλαδή την παρέμβαση ενός εξωγενούς παράγοντα σε μια κρίση ώστε αυτή να συντηρηθεί με αποτέλεσμα της φθορά των εμπλεκόμενων πλευρών (Λίτσας, 2014, 132-133). Στην πράξη η στήριξη του Ιράν στους Χούθις και η συνέχιση του πολέμου επιφέρει τη συνεχή φθορά της Σαουδικής Αραβίας. Είναι μια κατάσταση που επιδιώκει το Ιράν παρότι η επιρροή του στους Χούθις παραμένει σχετικά μικρή (Sharp, 2020, 10). Τέλος, ένα ακόμη αποτέλεσμα της ιρανικής παρέμβασης είναι η

αναγνώριση του Ιράν σε σημαίνοντα περιφερειακή δύναμη και παράγοντα για την επίλυση της σύγκρουσης. Η Ε.Ε και ο Ο.Η.Ε έχουν προχωρήσει σε άτυπες διπλωματικές συνομιλίες με το Ιράν για την επίλυση της κρίσης, χωρίς να υπάρχει όμως ξεκάθαρη εικόνα για τις ιρανικές προθέσεις³⁷ (Feierstein, 2019, 22).

4.5. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Η παρέμβαση των Η.Π.Α στην Υεμένη σχετίζεται με τρεις βασικούς άξονες. Αρχικά, οι Η.Π.Α στηρίζουν τη σύμμαχο τους Σαουδική Αραβία, στη βάση του ανταγωνισμού που και οι δύο έχουν με το Ιράν, για τα συμφέροντα τους στην ευρύτερη περιοχή. Σε αυτά τα πλαίσια στήριξαν τον συνασπισμό των κρατών του Κόλπου, ο οποίος με επικεφαλής τη Σαουδική Αραβία επεναίβει απέναντι στους Χούθις. Αν και δεν υπάρχουν αναφορές για άμεσες επιθέσεις αμερικανικών δυνάμεων απέναντι στους Χούθις ο αμερικανικός στρατός παρέχει στον σαουδαραβικό βοήθεια κυρίως στο επίπεδο της «λογιστικής υποστήριξης» και στη διατήρηση του ναυτικού αποκλεισμού των λιμανιών των Χούθις (Al-Dawsari, 2018, 4). Δεύτερον, η σταθεροποίηση της κατάστασης στην Υεμένη σχετίζεται με την ασφαλή διέλευση πλοίων από το Στενό του Μπαμπ Ελ Μαντέμπ. Από αυτό το πέρασμα διαπλέουν ημερησίως πλοία, με 4,7 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου, γεγονός που συνδέεται άμεσα με την παγκόσμια οικονομία (Kleemann, 2019, 6; Laub, 2015, 5). Τρίτον, οι επιχειρήσεις και παρέμβαση των Η.Π.Α στην Υεμένη εντάσσονται στα πλαίσια του πολέμου των Η.Π.Α απέναντι σε τζιχαντιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις. Πέρα από την άμεση αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα» και του «Ισλαμικού Κράτους», είναι υπαρκτός ο φόβος στη Δύση πως η διάλυση της όποιας κρατικής δομής στην Υεμένη, θα μετατρέψει την χώρα σε έναν «παράδεισο» για την ανάπτυξη οργανώσεων, όπως η «Αλ Κάιντα» και το «Ισλαμικό Κράτος» (Parveen, 2018, 137).

Η εξέλιξη και συνέχιση του πολέμου έχει μια σειρά θετικές και αρνητικές επιπτώσεις στην αμερικανική πολιτική και οικονομία. Οι Η.Π.Α έχουν πουλήσει όπλα

³⁷ Η Ε.Ε μετά από διαπραγματεύσεις που πραγματοποίησαν αντιπρόσωποι της με το Ιράν θεωρούσε το 2019, πως αυτό αποδέχεται μια ειρηνική λύση στην Υεμένη. Παρά τα καλέσματα του Ο.Η.Ε και τις δημόσιες τοποθετήσεις του Ιράν περί πολιτικής λύσης στην Υεμένη είναι αμφίβολο κατά πόσο το Ιράν στήριξε τις διαπραγματεύσεις του Ο.Η.Ε για τον τερματισμό της σύγκρουσης (Feierstein, 2019, 22).

αξίας δισεκατομμυρίων δολαρίων στις ένοπλες δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας, ώστε αυτά να χρησιμοποιηθούν στον πόλεμο. Είναι χαρακτηριστικό, πως μέχρι το 2018 η αξία των οπλικών συστημάτων που είχαν πουλήσει οι Η.Π.Α στο καθεστώς του Ριάντ άγγιζε την αξία των 110 δισεκατομμυρίων δολαρίων (Kleemann, 2019, 6). Η συνέχιση του πολέμου και η εντονότερη δραστηριοποίηση της «Αλ Κάιντα» έχει αναγκάσει τις Η.Π.Α να πραγματοποιήσουν εκατοντάδες επιθέσεις στο έδαφος της Υεμένης, στοχεύοντας πραγματικούς και υποτιθέμενους τζιχαντιστές. Παρόλο που εμφανίζονται διαφοροποιήσεις στα διαθέσιμα στοιχεία, με βάση επίσημη μελέτη για το αμερικανικό Κογκρέσο το 2020, μεταξύ 2002-2020 είχαν πραγματοποιηθεί στο έδαφος της Υεμένης 372 εναέριας³⁸ και εδαφικές επιχειρήσεις, έχοντας ως αποτέλεσμα τον θάνατο 1374-1771 ενόπλων και 115-149 αμάχων πολιτών³⁹. Στις επιχειρήσεις αυτές σκοτώθηκαν δύο στρατιώτες των Η.Π.Α (Sharp, 2020, 11). Ταυτόχρονα, η τεράστια ανθρωπιστική κρίση που έχει δημιουργηθεί στην χώρα, έχοντας ως βασική αιτία τον σαουδαραβικό ναυτικό αποκλεισμό είχε ως αποτέλεσμα την άσκηση πιέσεων και κριτικής προς την Η.Π.Α και τους συμμάχους της. Αν και οι Η.Π.Α στηρίζουν άκριτα τη Σαουδική Αραβία στην περίπτωση της Υεμένης, αναγκάστηκαν να ζητήσουν δημόσια τη «χαλάρωση» του αποκλεισμού ώστε να μεταφερθούν τρόφιμα, φάρμακα, καύσιμα και νερό στη χώρα (Kleemann, 2019, 6). Επιπλέον, η ανθρωπιστική κρίση και οι διεθνείς πιέσεις, ανάγκασαν τις Η.Π.Α να παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια αξίας εκατομμυρίων δολαρίων. Μεταξύ 2015-2019 οι Η.Π.Α παρείχαν έκτακτη ανθρωπιστική βοήθεια αξίας άνω των 2,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων στην Υεμένη, κυρίως μέσω προγραμμάτων του «Γραφείου για τα Τρόφιμα και την Ειρήνη» της USAID (Sharp, 2020, 13).

Η παρέμβαση των Η.Π.Α στον εμφύλιο της Υεμένης εγείρει ερωτηματικά ως προς τα αποτελέσματα που αυτή έχει. Όσο αφορά τον «Πόλεμο ενάντια στην Τρομοκρατία», είναι γεγονός πως οι Η.Π.Α κατέγραψαν επιτυχίες εξουδετερώνοντας υψηλόβαθμα στελέχη των τζιχαντιστικών οργανώσεων. Πιο σημαντικές, μεταξύ άλλων, θεωρούνται η δολοφονία του Εμίρη της «Αλ Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου», Κ. Αλ-Ρίμι, το 2020 και η σύλληψη του αρχηγού του παραρτήματος

³⁸ Στις επιθέσεις εξ αέρος έχουν χρησιμοποιηθεί αεροπλάνα αλλά και drone (Sharp, 2020, 11).

³⁹ Τα στοιχεία προέρχονται από μελέτη για το αμερικανικό Κογκρέσο (Sharp, 2020, 11) και πιθανότατα ο πραγματικός αριθμός των απωλειών αμάχων να είναι αρκετά μεγαλύτερος.

του «Ισλαμικού Κράτους» στην Υεμένη, τον Ιούνιο του 2019. Η σύλληψη την οποία πραγματοποίησαν δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας και του Μ. Χαντί, πραγματοποιήθηκε έπειτα από πληροφόρηση και υπόδειξη των Η.Π.Α (Sharp, 2020, 11). Η δραστηριότητα των αμερικανικών ένοπλων δυνάμεων εντάθηκε μετά το 2017, χρονιά κατά την οποία πραγματοποίησαν, με τη συνεργασία και των δυνάμεων του Μ. Χαντί, χερσαίες επιχειρήσεις στην Υεμένη μετά από χρόνια. Μεταξύ των επιχειρήσεων των Η.Π.Α ήταν και η αμφιλεγόμενη επιδρομή στη Γιάλκα, με τη συμμετοχή ειδικών δυνάμεων των Η.Α.Ε. Είναι χαρακτηριστικό πως το 2017 οι Η.Π.Α πραγματοποίησαν συνολικά 130 εναέρια επιθέσεις στην Υεμένη, αριθμός που αναλογεί σε 2,65 επιθέσεις την εβδομάδα. Πρέπει να σημειωθεί πως πολλές φορές, οι επιχειρήσεις των Η.Π.Α αξιοποιούνται από διεφθαρμένους τοπικούς ηγέτες, οι οποίοι με παροχή λαθεμένων πληροφοριών επιδιώκουν να εξοντώσουν τους πολιτικούς αντιπάλους τους. Παρόμοια τακτική ακολουθούσε και κατά το παρελθόν το καθεστώς του Α. Σάλεχ. Παρά τις επιχειρησιακές επιτυχίες, στην πράξη οι Η.Π.Α δεν κατάφεραν ουσιαστικά να αντιμετωπίσουν την ανάπτυξη της «Αλ Κάιντα». Για αρκετούς αναλυτές μάλιστα τη βοήθησαν να αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο. Η μη αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών αιτιών που οδηγούν αρκετούς Υεμένιους στις τζιχαντιστικές οργανώσεις, σε συνδυασμό με τις απώλειες αμάχων από τις αμερικανικές επιθέσεις, ενισχύουν το «αφήγημα» της «Αλ Κάιντα»⁴⁰ και αποτελούν τις αιτίες για τη συνέχιση της ανάπτυξης της οργάνωσης (Al-Dawsari, 2018, 29-34).

Συνολικότερα οι Η.Π.Α έχουν δύο διλλήματα να αντιμετωπίσουν ως προς την εξέλιξη του πολέμου. Η συνέχιση των επιχειρήσεων τους με τον τρόπο που πραγματοποιείται αν και έχει βραχυπρόθεσμα επιχειρησιακά οφέλη, δεν αντιμετωπίζει σε βάθος τα αίτια της ανάπτυξης της τρομοκρατίας. Επιπρόσθετα, εντείνει τα αντιαμερικανικά αισθήματα στη χώρα καθώς μεταξύ των θυμάτων

⁴⁰ Για παράδειγμα, τον Οκτώβριο του 2014 οι Η.Π.Α πραγματοποίησαν επίθεση με χρήση drones εναντίον υποπτευόμενων μελών της «Αλ Κάιντα» στην επαρχία της Αλ Μπάντα. Η επίθεση όμως πραγματοποιήθηκε εναντίον μελών φυλών που εκείνη τη στιγμή συγκρούονταν με τους Χούθις για να προστατέψουν τα σπίτια και τις περιοχές τους. Η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα δεκάδες νεκρούς από την πλευρά των ενόπλων των φυλών της περιοχής. Το γεγονός αυτό οδήγησε αρκετά μέλη των φυλών της περιοχής να πιστέψουν πως οι Η.Π.Α ενισχύουν τους Χούθις μυστικά ως μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου προώθησης του Ιράν, απέναντι στους σουνίτες μουσουλμάνους. Η ανάπτυξη τέτοιων αντιλήψεων έρχεται πολύ κοντά στο αντιαμερικανικό, θρησκευτικό-σεκταριστικό «αφήγημα» της «Αλ Κάιντα» (Al-Dawsari, 2018, 32).

βρίσκονται και δεκάδες άμαχοι (Al-Dawsari, 2018, 29). Επίσης, η πλήρη ταύτιση των Η.Π.Α με την πολιτική της Σαουδικής Αραβίας στην κρίση, παρότι αποτελεί μέρος της ευρύτερης πολιτικής των Η.Π.Α στη Μέση Ανατολή, επιφέρει και έναν έμμεσο εγκλωβισμό των Η.Π.Α, αντίστοιχο με του συμμάχου τους. Εγκλωβισμό σε μια πολεμική σύρραξη και ανθρωπιστική κρίση, που όσο συνεχίζεται, αναμένεται να αυξάνει τη διεθνή διπλωματική πίεση και τις αντιδράσεις και προς τη Σαουδική Αραβία αλλά και τις Η.Π.Α.

4.6. Η Ρωσία

Η περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής αποτελεί μια περιοχή στην οποία η Σοβιετική Ένωση ανέπτυξε σημαντική επιρροή κατά το παρελθόν κατά τη διάρκεια του «Ψυχρού Πολέμου». Παρότι η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ είχε ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση της ρωσικής επιρροής, αυτή παρουσιάζεται αναβαθμισμένη τα τελευταία χρόνια, μετά την εμπλοκή της Ρωσίας στον Συριακό εμφύλιο πόλεμο, όπου επιδιώκει τη διασφάλιση των ιδιαίτερων συμφερόντων της στη Συρία και στην ευρύτερη περιοχή (Μάζης κ.α., 2016, 29-31). Η ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί μια περιοχή στην οποία η Ρωσία έχει ενεργειακά συμφέροντα στους τομείς του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και της πυρηνικής ενέργειας. Παράλληλα, διατηρεί εμπορικά-οικονομικά συμφέροντα μέσω της εξαγωγής και πώλησης σιτηρών. Τέλος, η Μέση Ανατολή αποτελεί μια από τις βασικές αγορές για την πώληση των ρωσικών οπλικών συστημάτων, μια κατάσταση που η Ρωσία επιδιώκει να συνεχιστεί (Kozhanov, 2018, 14-19; Lund, 2019, 35-37).

Οι σχέσεις τις Ρωσίας με την Υεμένη ανάγονται στις σταθερές σχέσεις που είχε η Ε.Σ.Σ.Δ με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Υεμένης στο παρελθόν. Η Ε.Σ.Σ.Δ παρείχε ενίσχυση αξίας περίπου 30 εκατομμυρίων δολαρίων σε ετήσια βάση στο κράτος της Νότιας Υεμένης, για μια περίοδο μεγαλύτερη των είκοσι ετών. Η σοβιετική ενίσχυση περιελάμβανε μεταξύ άλλων την αποστολή ιατρών, τεχνολογικού και βιομηχανικού εξοπλισμού και οπλικών συστημάτων. Η επιρροή της Ε.Σ.Σ.Δ διαμορφωνόταν στο νότιο τμήμα της χώρας αντιπαραθετικά με την επιρροή των Η.Π.Α στο βόρειο, η οποία είχε τη βάση της στις σχέσεις Η.Π.Α – Σαουδικής Αραβίας – Αραβικής Δημοκρατίας της Υεμένης. Η ανάπτυξη της επιρροής των Η.Π.Α εκείνη την περίοδο

στην Υεμένη αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός ακόμη «αναχώματος» για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης του κομμουνισμού (Feierstein, 2019, 23).

Παρά τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ, η Ρωσία συνέχισε να διατηρεί επαφές με πολιτικές δυνάμεις στο έδαφος της χώρας και να θεωρείται πως έχει μια ιστορική επιρροή και πιθανό λόγο στις όποιες εξελίξεις. Στον τρέχοντα εμφύλιο πόλεμο με τις δημόσιες τοποθετήσεις της, συντάχθηκε άτυπα ενάντια στην επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας, υιοθετώντας μια θέση που θεωρητικά ευνοούσε το Ιράν (Kleemann, 2019, 3). Πρακτικά όμως διατήρησε μια πολύ προσεκτική και απόμακρη στάση από τις εξελίξεις στη χώρα και τον εμφύλιο πόλεμο. Κατά την έναρξη των εξεγέρσεων της «Αραβικής Άνοιξης» παρατηρούσε από απόσταση τις εξελίξεις στην Υεμένη. Ο Πρόεδρος Α. Σάλεχ κάτω από τις πιέσεις που δεχόταν για παραίτηση το 2011, κάλεσε τη Ρωσία σε συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις που πραγματοποιούνταν, ελπίζοντας αυτή να αποτελέσει ένα αντίβαρο στις επιδιώξεις των Η.Π.Α, οι οποίες συντάσσονταν με τη θέση της Σαουδικής Αραβίας και των χωρών του Κόλπου για την παραίτηση του από την Προεδρία. Τελικά η Ρωσία συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις, αλλά με τη στάση που κράτησε στήριξε τη μετάβαση της εξουσίας στην Υεμένη, διαψεύδοντας τις ελπίδες του Α. Σάλεχ. Η έναρξη του εμφυλίου πολέμου και η γενίκευση της σύγκρουσης είχε ως αποτέλεσμα την εκ νέου αποστασιοποίηση της Ρωσίας από τη χώρα παρά το «πλούσιο» ιστορικό σχέσεων και παρέμβασης που υπήρχε στο παρελθόν (Feierstein, 2019, 23).

Η ρωσική στάση μπορεί εύκολα να αιτιολογηθεί με το γεγονός πως την ίδια περίοδο πραγματοποιούνταν η σύγκρουση στη Συρία στην οποία η Ρωσία είχε επικεντρώσει το βάρος της εξωτερικής της πολιτικής. Ακόμη, σχετίζεται με την ίδια τη θέση της Υεμένης και τη σημασία που έχει αυτή για τη Σαουδική Αραβία και κατά προέκταση, τις Η.Π.Α. Γενικότερα, η όποια ρωσική παρέμβαση σε μια περιοχή τόσο κοντά στον Περσικό Κόλπο και στους «δρόμους του πετρελαίου» ήταν αρκετά επισφαλής. Το Ιράν θεωρούταν ήδη πως παρενέβαινε στη χώρα και η αντιπαράθεση του με τη Σαουδική Αραβία και τις Η.Π.Α είχε οξυνθεί σε σημαντικό βαθμό. Επομένως, μια δυναμική παρέμβαση και της Ρωσίας θα μπορούσε να μεγεθυνθεί την έκταση της διεθνούς σύγκρουσης αλλά και τις διαστάσεις της κρίσης στο εσωτερικό της Υεμένης.

Συμπεράσματα

Η έναρξη του εμφυλίου πολέμου στην Υεμένη έγινε δυνατή μέσα στο πλαίσιο που διαμορφώθηκε μετά την εξέγερση της «Αραβικής Άνοιξης» και την παραίτηση του Α. Σάλεχ. Ουσιαστικά δημιουργήθηκε ένα κενό εξουσίας που επέτρεψε να εκφραστούν μια σειρά ιστορικές και κοινωνικές αντιθέσεις που υπάρχουν στο εσωτερικό της χώρας, σε συνδυασμό με τις πολιτικές επιδιώξεις διαφόρων παραγόντων. Η νέα κυβέρνηση του Μ. Χαντί, δεν κατάφερε να δώσει λύση σε μια σειρά ζητήματα, ενώ η Εθνική Επιτροπή Διαλόγου που δημιουργήθηκε, στην πράξη επιβεβαίωσε τις διαφορετικές επιδιώξεις των πολιτικών δυνάμεων της χώρας. Μπορεί η πλειοψηφία των πολιτικών δυνάμεων να συμφωνούσε πως μια ριζική αλλαγή ήταν αναγκαία στην πολιτική οργάνωση και στους κρατικούς θεσμούς της χώρας, ωστόσο διαφωνούσαν και διαφοροποιούνταν στο ποια και σε ποια κατεύθυνση θα ήταν αυτή η αλλαγή.

Ο εμφύλιος πόλεμος προέκυψε ως εξέλιξη στη βάση του πολιτικού αδιεξόδου που υπήρχε στη χώρα σε συνδυασμό με την παρέμβαση των ξένων Δυνάμεων. Ως εξέλιξη δεν ήταν αναπόφευκτη, αλλά αποτελούσε ένα πιθανό ενδεχόμενο με βάση το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν της Υεμένης, όπου η πολιτική βία και οι συγκρούσεις ήταν συχνό χαρακτηριστικό της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Αποτελούσε σε ένα βαθμό τη «συνέχεια μια εξηκονταετίας που χαρακτηρίζεται από την αποτυχία σχηματισμού κράτους που οδήγησε σε έναν κύκλο βίας, πραξικοπημάτων, δολοφονιών και ανοιχτών πολεμικών συγκρούσεων» (Feirstein, 2019, 1). Η εξέλιξη αυτή διευκολύνθηκε από την κατοχή οπλισμού από μεγάλο μέρος πολιτικών ομάδων, φυλών και γενικότερα των κατοίκων της χώρας. Οι αιτίες του πολέμου εντοπίζονται στην πολιτική αποσταθεροποίηση, στην κοινωνική και οικονομική εξαθλίωση, στις αντιθέσεις μεταξύ Νότου και Βορά αλλά και μεταξύ φυλών της χώρας, στα αποτελέσματα των ένοπλων συγκρούσεων του 1994 και του 2004-2010, στην ανάπτυξη του «θρησκευτικού ριζοσπαστισμού» και στην παρέμβαση ξένων Δυνάμεων στη χώρα. Ιδιαίτερα της Σαουδικής Αραβίας, των Η.Α.Ε και των Η.Π.Α. Ως πολεμική σύγκρουση χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη σκληρότητα και την καταπάτηση στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχεδόν από όλους τους εμπλεκόμενους. Ένα από τα αποτελέσματα του εμφυλίου πολέμου αποτελεί η τεράστια ανθρωπιστική κρίση που έχει δημιουργηθεί στην Υεμένη. Ο υποσιτισμός που αποτελεί κύρια έκφραση της κρίσης είναι συνέπεια του ναυτικού αποκλεισμού

της Σαουδικής Αραβίας. Ο πόλεμος της Υεμένης αποτελεί παράλληλα πεδίο τεράστιας οικονομικής κερδοφορίας για όσους αναπτύσσουν μια σειρά παράνομες ή νόμιμες δραστηριότητες, όπως το εμπόριο όπλων, το εμπόριο ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο, το εμπόριο βασικών και διατροφικών αγαθών αλλά και για όσους ελέγχουν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας.

Οι Χούθις με την κατάληψη της Σαναά το 2014 επιθυμούσαν να διασφαλίσουν τους δικούς τους πολιτικούς στόχους ή έστω τμήμα αυτών, στις αποφάσεις που θα λαμβάνονταν για το μέλλον της χώρας. Επιδίωκαν την ανατροπή της παλαιάς πολιτικής ελίτ και τη μείωση της οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας που αντιμετώπιζε το μεγαλύτερο μέρος της Υεμένης και ιδιαίτερα οι περιοχές των Ζαϊντί. Παράλληλα, ήθελαν να προστατέψουν τα συμφέροντα των Ζαϊντί από αυτό που εκλάμβαναν ως κίνδυνο. Την αύξηση της δύναμης του σουνιτικού πολιτικού Ισλάμ της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης», αλλά και ακραίων τζιχαντιστικών οργανώσεων όπως η «Αλ Κάιντα». Οι εμπειρίες της προσπάθειας ανάπτυξης του σαλαφισμού στις περιοχές τους παρέμεναν ακόμα σχετικά «νωπές». Η ανάπτυξη του σαλαφισμού ερχόταν σε ευθεία αντιπαράθεση με τον θρησκευτικό κώδικα αξιών τους και θεωρητικά με τον τρόπο που δομούταν και οργανώνονταν η κοινωνική ζωή στις περιοχές τους. Αντίστοιχα «νωπές» ήταν οι μνήμες της σύγκρουσης τους με το καθεστώς του Α. Σάλεχ και των καταστροφών που είχε επιφέρει στις επαρχίες τους. Ένας ακόμα φόβος που οδήγησε στην κίνηση τους ήταν η πιθανότητα απόσχισης του νότιου τμήματος της Υεμένης ή της ομοσπονδοποίησης της χώρας. Η λύση αυτή θα οδηγούσε σε οικονομική ανέχεια το βόρειο τμήμα της Υεμένης καθώς θα έχανε τη δυνατότητα να λαμβάνει μέσω της υποτυπώδους κρατικής μηχανής τμήμα των πόρων του νότου. Ο Α. Σάλεχ και το μέρος του παλαιού καθεστώτος που συσπειρωνόταν γύρω από αυτόν, επιδίωξε να επανέλθει στην εξουσία προβάλλοντας την «ικανότητα» του στην αποκατάσταση της τάξης και στην εύρυθμη λειτουργία της χώρας. Η στρατιωτική κινητοποίηση των Χούθις και του Α. Σάλεχ δεν αποσκοπούσε πιθανότατα στην διενέργεια ενός πολυετούς εμφυλίου πολέμου, αλλά κυρίως στόχευε στην πίεση για την επίλυση της κρίσης, με αυτούς να παίρνουν τον έλεγχο. Η κατάσταση περιπλέχθηκε με την άμεση επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας και των κρατών του Κόλπου που έδωσε στην κίνηση των Χούθις και του Σάλεχ ξεκάθαρα εθνικά χαρακτηριστικά και συνέβαλε στην πολυετή συνέχιση του πολέμου.

Από την άλλη πλευρά, ο Μ. Χαντί και η κυβέρνηση του αποτελούσε μέρος του παλαιού καθεστώτος που κυβερνούσε τη χώρα. Όντας Αντιπρόεδρος του Α. Σάλεχ και έχοντας επιρροή στο «Γενικό Λαϊκό Συνέδριο» έγινε αποδεκτός ως ένα πρόσωπο με πολιτική επιρροή που είχε την ικανότητα να επιλύσει τη κρίση και όχι τόσο σαν ένας «άφθαρτος» πολιτικός. Ο ίδιος και οι δυνάμεις που συγκεντρώνονταν γύρω από αυτόν, όντως κάθισαν στο τραπέζι του διαλόγου με την αντιπολίτευση στην προσπάθεια να δώσουν λύσεις σε μια σειρά ζητήματα. Παράλληλα όμως ο ίδιος επιδίωκε μέσα από την οικοδόμηση συμμαχιών να διασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Η ταύτιση των υπόλοιπων πολιτικών δυνάμεων μαζί του έγινε στα πλαίσια της ανάγκης και του φόβου που προκάλεσε η δύναμη και προέλαση των Χούθις, αλλά και η πιθανότητα επαναφοράς του καθεστώτος του Α. Σάλεχ.

Το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης» αποτελώντας ένα συντηρητικό σουνιτικό ισλαμικό κόμμα, προσέγγισε με βάση το ιδεολογικό του πλαίσιο «αρνητικά» την έννοια της «επανάστασης». Ιδιαίτερα, όταν αυτή πραγματοποιήθηκε από ένα κίνημα σιτών όπως οι Χούθις, το οποίο θεωρούσε ως το «μακρύ χέρι» της Τεχεράνης στην Υεμένη και βρισκόταν απέναντι του ιδεολογικά. Ήδη από το 2012 πολιτοφυλακές και φυλές που πρόσκεινται σε αυτό συγκρούσαν με τους Χούθις και τους συμμάχους τους σε επαρχίες της βόρειας Υεμένης. Η «Μεταρρυθμιστική Συγκέντρωση» επιδίωκε την αύξηση της δύναμης της και την κατάληψη της εξουσίας, αλλά η ταχύτητα των εξελίξεων επέδρασαν στον πολιτικό σχεδιασμό και δράση της. Η προέλαση των Χούθις και η επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας και των γειτονικών κρατών την εγκλώβισαν στη συμμαχία με τον Μ. Χαντί, ενώ παράλληλα η δύναμη της κατά την εξέλιξη του πολέμου μειώθηκε. Αιτία αποτέλεσε η κατάληψη από τους Χούθις βορείων περιοχών της χώρας, όπως το Αμράν και η Σαναά αλλά και η κρίση του Κατάρ το 2017.

Οι δυνάμεις του Νότου μέσα στην κατάσταση που διαμορφώθηκε βρήκαν τη δυνατότητα να εκφράσουν έντονα τις επιδιώξεις τους για ανεξαρτησία και αυτονομία. Με αυτή την κατεύθυνση μάλιστα, συμμετείχαν και στις διαπραγματεύσεις μεταξύ 2012-2014. Οι θέσεις του Νότου έχουν σε μεγάλο βαθμό ιστορικές, πολιτικό-ιδεολογικές και κοινωνικό-οικονομικές αιτίες. Πέρα από το ιστορικό δεδομένο της ύπαρξης δύο διαφορετικών κρατών, η κοινωνία του νότου ήταν πολύ διαφορετικά οργανωμένη από αυτή της βόρειας Υεμένης. Όποια μορφή και αν πήρε η βραχύβια

σοσιαλιστική Λαϊκή Δημοκρατία της Υεμένης ή παλαιότερα το προτεκτοράτο των Βρετανών, είναι γεγονός πως στο νότιο τμήμα της χώρας έχουν μεγάλη επιρροή οι σοσιαλιστικές, οι φιλελεύθερες και συνολικότερα οι κοσμικές αντιλήψεις. Οι αντιλήψεις αυτές επέδρασαν και στην οργάνωση της κοινωνίας του νότου αλλά και στη καθημερινότητα των κατοίκων του. Πολιτικές δυνάμεις όπως οι Χούθις και η «Μεταρρυθμιστική Συγκέντρωση», οι οποίες στηρίζουν τον πολιτικό τους λόγο σε ένα μείγμα μεταξύ πολιτικών θέσεων και θρησκευτικού δογματισμού δεν μπορεί παρά να εκλαμβάνονται αρνητικά. Αντίστοιχα, η απουσία ενός εκτεταμένου φυλετικού συστήματος στη νότια Υεμένη, αντίστοιχο με αυτό που υπάρχει στο βόρειο τμήμα της χώρας, οδηγεί αρκετούς στον νότο να εκλαμβάνουν αρνητικά μια πολιτική λύση ή δόμηση ενός κράτους στο οποίο οι σχέσεις με τις φυλές θα έχουν σημαίνοντα ρόλο. Στην πράξη πέρα από την καταπίεση που βίωσαν μετά την ενοποίηση των δύο κρατών και την ήττα στον εμφύλιο του 1994, οι κάτοικοι της νότιας Υεμένης θεωρούσαν πως υφίστανται μια διαρκή «οικονομική εκμετάλλευση». Οι νότιες περιοχές της Υεμένης είναι πιο ανεπτυγμένες οικονομικά εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης, των φυσικών πόρων που υπάρχουν σε αυτές και ζητημάτων που άπτονται της ιστορίας τους. Αρκετοί στον νότο θεωρούσαν πως μετά την ενοποίηση της χώρας, μεγάλο μέρος του πλούτου που παραγόταν στις περιοχές τους, κατευθυνόταν και κατανεμόταν στον βορά. Είτε αυτό γινόταν για τη διαμόρφωση πολιτικών συμμαχιών μεταξύ του καθεστώτος του Α. Σάλεχ και φυλών, είτε για την ανάπτυξη περισσότερο υποβαθμισμένων περιοχών, δημιουργούσε αισθήματα αντίδρασης. Η συμμαχία των δυνάμεων του Νότου με τον Μ. Χαντί εξ αρχής αποτελούσε μια λύση ανάγκης για την αντιμετώπιση του Α. Σάλεχ και των Χούθις και φαινόταν πως μπορούσε να διακοπεί σε περίπτωση που τα περισσότερα αιτήματα του Νότου έμεναν ανικανοποίητα.

Στην παραπάνω εξίσωση πρέπει να υπολογιστεί ένας μεγάλος αριθμός πολυμελών ή ολιγομελών φυλετικών ενώσεων και φυλών, κυρίως στον βορά, ο οποίος διαμορφώνει τις συμμαχίες του και εμπλέκεται στον πόλεμο από τη δική του αφετηρία. Μεγάλες φυλετικές ενώσεις όπως οι Χάσσεντ που είχαν σχέση με τον κρατικό μηχανισμό, την άσκηση της εξουσίας και τη νομή του πλούτου της χώρας επιδιώκουν να διασφαλίσουν την πρότερη θέση τους ή να την βελτιώσουν. Μικρότερες φυλές εμπλέκονται στη σύγκρουση επιδιώκοντας κυρίως να επιτύχουν την ασφάλεια της κοινότητας τους και τη διατήρηση του κοινωνικού τρόπου ζωής

που είχαν μέχρι σήμερα, καθώς ο τρόπος αυτός ενδέχεται για τους ίδιους να απειλείται από την επικράτηση της μίας ή της άλλης πλευράς των κυρίων δυνάμεων του πολέμου. Για αρκετά μέλη των φυλών της χώρας η φυλετική τους ταυτότητα είναι ανώτερη ιεραρχικά από την εθνική και πρωτίστως επιθυμούν να διασφαλίσουν αυτά που θεωρούν ως συμφέροντα της φυλής τους και μετέπειτα μια κάποια ευρύτερη λύση για την Υεμένη.

Ακόμα, πρέπει να «προστεθεί» η δράση της «Αλ Κάιντα» η οποία στηρίζεται στην ανάπτυξη των θρησκευτικών-σεχταριστικών αισθημάτων που έχει επιφέρει ο πολυετής πόλεμος στη χώρα. Η «Αλ Κάιντα» στρατιωτικά δεν αποτελεί κάποιον άμεσο κίνδυνο για τον έλεγχο της εξουσίας ή μεγάλων τμημάτων περιοχών της Υεμένης. Ωστόσο, η παρουσία της έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της θρησκευτικής πόλωσης μεταξύ των Χούθις και των αντιπάλων τους. Επιπλέον, έχοντας επιτύχει με την πολιτική της, να αποτελεί τμήμα τοπικών συμμαχιών ή να έχει την ανοχή φυλών για την παρουσία και εγκατάσταση της στις περιοχές τους, δυνητικά μπορεί να δημιουργήσει τις βάσεις για μεγαλύτερη ανάπτυξη των δυνάμεων της και πραγματοποίηση επιθετικών ενεργειών σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο.

Οι δύο κύριες συμμαχίες του εμφυλίου πολέμου διαλύθηκαν γιατί αποτελούσαν πρωτίστως συμμαχίες ανάγκης μεταξύ ετερόκλητων πολιτικών δυνάμεων που είχαν διαφορετικές μακροχρόνιες επιδιώξεις. Δεν πραγματοποιήθηκαν στη βάση κάποιας πολιτικής ή ιδεολογικής ταύτισης, αλλά έχοντας ως μόνο κριτήριο τον συσχετισμό δύναμης που διαμορφωνόταν εκείνη τη στιγμή στη χώρα.

Οι Χούθις συμάχησαν με τον Α. Σάλεχ κατά την έναρξη του πολέμου για να αυξήσουν την επιρροή τους, ενώ διατήρησαν τη συμμαχία τους, στα πλαίσια του εθνικού αγώνα που πραγματοποιούσαν απέναντι στη «Σαουδαραβική Συμμαχία». Ο Α. Σάλεχ και ο ηγετικός περίγυρος γύρω από αυτόν συμάχησε με τους Χούθι για να συμμετέχει με καλύτερους όρους στο «παιχνίδι της εξουσίας», στο οποίο οι πιθανότητες δεν ήταν με το μέρος του, το 2014. Η επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας τον ενέπλεξε σε έναν πολυετή «εθνικό αγώνα», αλλά όταν πιθανότατα κατάφερε μέσα από συνομιλίες να διασφαλίσει θετικούς όρους για το πολιτικό του μέλλον δεν είχε κανένα πρόβλημα στο να αποκηρύξει τους Χούθις και να καλέσει σε συνεννόηση

με τις δυνάμεις που είχαν επέμβει στη χώρα. Αυτή η «πολιτική πιρουέτα» του οδήγησε και στο τραγικό του τέλος.

Στην άλλη πλευρά, το «Κίνημα του Νότου» και η μετεξέλιξη του, το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο», συμάχησε με τον Μ. Χαντί για μια σειρά λόγους που προαναφέρθηκαν. Όταν οι δυνάμεις του Νότου κατάφεραν να δημιουργήσουν με τη βοήθεια των Η.Α.Ε μια ικανή στρατιωτική δύναμη 90.000 αντρών, τη «Ζώνη Ασφαλείας», και καθώς η κατάσταση στρατιωτικά είχε σταθεροποιηθεί, επιδίωξαν να επιτύχουν τους στόχους τους. Η μη ικανοποίηση των αιτημάτων τους από τον Μ. Χαντί, αλλά και το γεγονός πως το μεγαλύτερο μέρος των εδαφών που ήλεγχαν οι δυνάμεις που στήριζαν τον Μ. Χαντί ήταν τα πρώην εδάφη της Νότιας Υεμένης, συνέβαλε στην δημιουργία του «Νότιου Μεταβατικού Συμβουλίου». Το αδιέξοδο που παρουσίαζε ο πόλεμος καθώς η πλειοψηφία των εδαφών του Νότου παρέμεναν «ελεύθερα» από τους Χούθις, έκανε τις ιδέες περί ανεξαρτησίας ή αυτονομίας να φαίνονται πιο ελκυστικές και ρεαλιστικές. Από την πλευρά του Μ. Χαντί, η συμμαχία με τις δυνάμεις του Νότου ήταν απαραίτητη για να διατηρήσει μέρος της δύναμης του στη χώρα καθώς δεν είχε τόσο μεγάλη επιρροή. Η αντίδραση του και η ανάληψη στρατιωτικής δράσης μετά την κίνηση του Νότου ήταν αναμενόμενη. Πέρα από μια έκφραση της αντιπαράθεσης μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Η.Α.Ε η κίνηση αυτή του Μ. Χαντί στόχευε στη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Υεμένης.

Όσο αφορά την παρέμβαση των ξένων Δυνάμεων αυτή ήταν αποτέλεσμα είτε των σταθερών πολιτικών τους σε τοπικό επίπεδο, όσο αφορά την Υεμένη, είτε συνδέονταν κυρίως με τις επιδιώξεις τους στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και τους ανταγωνισμούς που είχαν αναπτυχθεί.

Η Σαουδική Αραβία επιδίωκε την αποκατάσταση της τάξης και την αντιμετώπιση των κινδύνων που μπορούσαν να επιφέρουν είτε οι Χούθις είτε η Μουσουλμανική Αδελφότητα είτε η αναταραχή στην Υεμένη, ως προς τη σταθερότητα του δικού της καθεστώτος. Στήριξε τον Μ. Χαντί, αποκτώντας μια «διεθνή» επίσημη αιτιολόγηση για την επέμβαση της, ενώ αξιοποίησε και το πρόσχημα της αντιμετώπισης της τζιχαντιστικής τρομοκρατίας. Το παραπάνω δεν σημαίνει ότι η Σαουδική Αραβία ή δυνάμεις που σχετίζονται με αυτήν, δεν πραγματοποίησαν επιχειρήσεις εναντίον της «Αλ Κάιντα» ή του «Ισλαμικού Κράτους». Ωστόσο, η αντιμετώπιση αυτών των οργανώσεων δεν αποτελούσε βασικό λόγο για την πραγματοποίηση της στρατιωτικής

επέμβασης. Ένας ακόμη λόγος της επέμβασης της Σαουδικής Αραβίας στην Υεμένη ήταν πως σε μια πιθανή επικράτηση των Χούθις, «έβλεπε» μια επικράτηση και αύξηση του ελέγχου του Ιράν σε μια χώρα που θεωρείται σημαντική για την ασφάλεια και σταθερότητα του καθεστώτος των Σαούντ. Ένας από τους στόχους της, ήταν η αντιμετώπιση της δυνητικής επιρροής του Ιράν στην ευρύτερη περιοχή με το οποίο βρίσκεται σε έντονο ανταγωνισμό και ιδιαίτερα σε περιοχές όπως ο Κόλπος και η Συρία. Παράλληλα, ο πόλεμος έδινε την ευκαιρία στον διάδοχο του θρόνου, Μ. Μπιν Σαλμάν, να αναδειχθεί πολιτικά στο εσωτερικό της χώρας του.

Τα Η.Α.Ε επενέβησαν στην Υεμένη για να διασφαλίσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα, να περιορίσουν την ανάπτυξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και να αντιμετωπίσουν τζιχαντιστικές οργανώσεις όπως η «Αλ Κάιντα». Μια επικράτηση των Χούθις, του Α. Σάλεχ ή του Μ. Χαντί δεν τους απασχολούσε ιδιαίτερα στον βαθμό που θα διασφάλιζαν τα συμφέροντα τους. Τα οικονομικά τους συμφέροντα συνδέονταν με τη διασφάλιση της ασφαλούς ναυσιπλοΐας και μεταφοράς πετρελαίου από τον Κόλπο του Άντεν και το Στενό του Μπαμπ Ελ Μαντέμπ. Σε αυτά τα πλαίσια έλεγξαν πόλεις και λιμάνια και αντιμετώπισαν την «Αλ Κάιντα» σε περιοχές που σχετίζονταν γεωγραφικά με τον παραπάνω τους στόχο. Η αντιμετώπιση της «Αλ Κάιντα» συνδεόταν ταυτόχρονα και με τη διασφάλιση του δικού τους καθεστώτος στο εσωτερικό της χώρας από μια ενδεχόμενη ανάπτυξη της οργάνωσης. Ταυτόχρονα, ο στόχος για μείωση της πολιτικής επιρροής της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, μεταφράστηκε στην Υεμένη σε μείωση της επιρροής της κόμματος της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης». Ο στόχος αυτός, συνδέθηκε και με την κρίση του Κατάρ το 2017, όπου τα Η.Α.Ε συνεργάστηκαν με τη Σαουδική Αραβία. Οι απολήξεις αυτής της κρίσης εκφράστηκαν σε πολιτικό επίπεδο και στις εμπλεκόμενες δυνάμεις του εμφυλίου πολέμου στην Υεμένη.

Το Ιράν εκμεταλλεύτηκε τη σύγκρουση στα πλαίσια της επιδίωξης του για αύξηση της επιρροής του στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και στα πλαίσια του ανταγωνισμού του με τη Σαουδική Αραβία και τις Η.Π.Α. Στήριξε και στηρίζει ως ένα βαθμό τους Χούθις, τους οποίους ωστόσο δεν ελέγχει. Μέσω της παρέμβασης του αφενός επιδίωξε να ενισχύσει έναν θεωρητικά «κοντινό» ιδεολογικά προς αυτό σύμμαχο, αλλά κυρίως επιδίωξε να φθείρει τη Σαουδική Αραβία. Η στάση του Ιράν θυμίζει αρκετά μια παραλλαγή του δόγματος περί «κατατριβής τρίτων» (Λίτσας,

2014, 132-133). Η Υεμένη δεν έχει την ίδια στρατηγική σημασία που έχουν για το Ιράν, το Ιράκ, η Συρία και ο Λίβανος και το επονομαζόμενο «συϊκό πλέγμα». Ωστόσο η φθορά της Σαουδικής Αραβίας αποτέλεσε μια βασική επιδίωξη της Τεχεράνης, αν αναλογιστεί κανείς πως ο εμφύλιος πόλεμος στην Υεμένη πραγματοποιούνταν παράλληλα με τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία, όπου μεταξύ άλλων, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία βρίσκονταν σε έναν πόλεμο «δια αντιπροσώπων».

Η περίπτωση της Υεμένης δεν μπορεί ωστόσο να χαρακτηριστεί ως ένας αμιγώς «πόλεμος δια αντιπροσώπων», αλλά περισσότερο ως μια περίπτωση ταύτισης συμφερόντων. Είναι γεγονός πως οι δυνάμεις του Μ. Χαντί επιβίωσαν χάρη στην επέμβαση της Σαουδικής Αραβίας, πως οι δυνάμεις του Νότου απέκτησαν σημαντικό μέρος της δύναμης τους εξαιτίας της στήριξης των Η.Α.Ε και πως το Ιράν στηρίζει πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά τους Χούθις. Παρόλα αυτά, οι εμπλεκόμενες δυνάμεις έχουν σε μεγάλο βαθμό διαμορφώσει την «ατζέντα» τους στη βάση εθνικών και τοπικών επιδιώξεων και όχι στα πλαίσια μιας ευρύτερης πολιτικής στη Μέση Ανατολή. Η ταύτιση ή συνεργασία εσωτερικών με εξωτερικών Δυνάμεων πραγματοποιείται περισσότερο στη βάση μιας συμμαχίας που στηρίζεται σε κάποια ταύτιση συμφερόντων ή στόχων και η οποία μπορεί να αποβεί επικερδής και για τις δύο πλευρές.

Οι Η.Π.Α συνέχισαν την παρέμβαση τους στην Υεμένη με τρεις άξονες. Να διασφαλίσουν την ασφαλή διέλευση της ναυσιπλοΐας και του πετρελαίου από το πέρασμα του Μπαμπ Ελ Μαντέμπ, να αντιμετωπίσουν την «Αλ Κάιντα» και το «Ισλαμικό Κράτος» και να στηρίξουν τη Σαουδική Αραβία απέναντι στην επιρροή του Ιράν στην ευρύτερη περιοχή. Την ίδια ώρα η Ε.Ε και άλλες ευρωπαϊκές χώρες συντάχθηκαν με την απόφαση του Ο.Η.Ε που στήριζε την κυβέρνηση του Μ. Χαντί και εκμεταλλεύτηκαν την πολεμική σύγκρουση πραγματοποιώντας επικερδείς πωλήσεις όπλων στη Σαουδική Αραβία. Παρότι εξέφρασαν την ανησυχία τους για την ανθρωπιστική κρίση και στήριξαν τις όποιες ειρηνευτικές πρωτοβουλίες, η στάση τους είναι αρκετά «απόμακρη» ως προς τη σύγκρουση, χωρίς ιδιαίτερα καθοριστικές παρεμβάσεις. Τέλος, η Ρωσία παρά το ιστορικό των σχέσεων της Ε.Σ.Σ.Δ με την Υεμένη, διατήρησε μια προσεκτική και απόμακρη στάση ως προς τις εξελίξεις στη χώρα. Μπορεί να εκφράστηκε αρνητικά απέναντι στην επέμβαση της Σαουδικής

Αραβίας, αλλά οι εξελίξεις στην Υεμένη δεν την απασχόλησαν σε σημαντικό βαθμό. Η προσοχή της τη συγκεκριμένη περίοδο ήταν στραμμένη στη Συρία και στη στήριξη του Μ. Αλ-Άσαντ, καθώς εκεί είχε επικεντρώσει τις προσπάθειες της σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο.

Το μέλλον του πολέμου διαγράφεται αβέβαιο αν και το 2020 οι Χούθις «κέρδισαν πόντους» με τις περιοχές που κατέλαβαν και βρίσκονται σε «θέση ισχύος». Η κυβέρνηση του Μ. Χαντί φαντάζει πιο ευάλωτη και αδύναμη από ποτέ. Το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο» παρά τη Συμφωνία του Ριάντ, ενδέχεται να πιέσει σε μεγαλύτερο βαθμό για αυτονομία-ανεξαρτησία, ενώ το κόμμα της «Μεταρρυθμιστικής Συγκέντρωσης της Υεμένης» να επιδιώξει να διατηρήσει την επιρροή του, αναμένοντας τις εξελίξεις. Οι δυνάμεις που συγκεντρώνονταν γύρω από τον Α. Σάλεχ έχουν ως ένα βαθμό μοιραστεί μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών και δεν αποτελούν πλέον έναν από τους βασικούς «πόλους» της σύγκρουσης. Για τη Σαουδική Αραβία, ο πόλεμος φαντάζει ένα αδιέξοδο με μεγάλο οικονομικό κόστος και είναι πιθανό να επιχειρήσει να απεμπλακεί με κάποιον τρόπο. Τα Η.Α.Ε μετά την αποχώρηση των στρατευμάτων τους θα επιδιώξουν να επιτύχουν τη διασφάλιση των συμφερόντων τους μέσω της στήριξης των δυνάμεων του Νότου, ενώ το Ιράν «βγαίνει» κερδισμένο καθώς έχει φθείρει τους αντιπάλους του, έχει βελτιώσει τις σχέσεις του με τους Χούθις, την ώρα που αυτοί επέδειξαν αντοχή και φαίνονται ισχυρότεροι από ποτέ. Οι Η.Π.Α ενδέχεται να συνεχίσουν τις αντιτρομοκρατικές τους επιχειρήσεις, αλλά είναι αμφίβολο κατά πόσο θα αντιμετωπίσουν οριστικά το πρόβλημα τρομοκρατίας, μη στοχεύοντας τις βαθύτερες αιτίες της. Επιπλέον, ο εγκλωβισμός της Σαουδικής Αραβίας στο αδιέξοδο το οποίο διαγράφεται στην Υεμένη, είναι πιθανόν να τους προκαλέσει προβληματισμό.

Τη στιγμή που τα αδιέξοδα στα πεδία των πολεμικών συγκρούσεων εντείνονται, η πιθανότητα μιας συμβιβαστικής λύσης μέσω των πρωτοβουλιών του Ο.Η.Ε φαντάζει πιθανή παρά την «κατάρρευση» της Συμφωνίας της Στοκχόλμης. Ωστόσο μια ενδεχόμενη συμβιβαστική λύση θα θέσει ερωτήματα για το μέλλον της εδαφικής ακεραιότητας της Υεμένης στη σημερινή της μορφή, «ανασύροντας εικόνες» από το παρελθόν των δύο ξεχωριστών κρατών της Υεμένης. Παράλληλα, θα επαναφέρει το ερώτημα για την πραγματική «εθνική συνοχή» αρκετών κρατών της ευρύτερης περιοχής, όταν τα σύνορα πολλές φορές χαράζονταν χωρίς να λαμβάνονται υπόψη

εθνοτικές ή θρησκευτικές ομάδες και διαφοροποιήσεις, αλλά συμφωνίες του τύπου «Sykes-Picot», όπου οι μεγάλες Δυνάμεις μοίραζαν σε ένα «ιμπεριαλιστικό παζάρι», περιοχές, πλουτοπαραγωγικές πηγές και πληθυσμούς.

ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μάζης, Ιωάννης Θ., 2008. *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Λίτσας, Σπυρίδων Ν., 2010. *Πόλεμος και Ορθολογισμός, Θεωρητικές Προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές*. Αττική: Εκδόσεις Ποιότητα.

Λίτσας, Σπυρίδων Ν. 2014. *Ιλιάδα και διεθνής πολιτική, Μία θεωρητική προσέγγιση*. Αττική: Εκδόσεις Ποιότητα.

Goldschmidt, Arthur Jr. και Boum, Aomar, 2016. *Ιστορία της Μέσης Ανατολής*, μτφ. Αναγνωστόπουλος Θ., επιμ. Σταματόπουλος Δ. Α. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Al-Yemeni, Ahmed A. Hezam, 2003, *The Dynamic of Democratisation – Political Parties in Yemen*. Bonn: Friedrich-Ebert-Stiftung.

Dresch, Paul, 2000, *A history of modern Yemen*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Von Clausewitz, Carl, 1984, *On war*, (Reprint Edition), μτφ. Howard M. και Paret P. New Jersey, USA: Princeton University Press.

ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Canada: Immigration and Refugee Board of Canada, 2017. *Yemen: Treatment of Sunni Muslims by Houthis in areas under Houthi control (2014-September 2017)*. 10 October 2017, YEM105985.E. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/5a09aa064.html>

Johnston, Trevor, Lane, Matthew, Casey, Abigail, Williams, Heather J. , Rhoades, Ashley L., Sladden, James, Vest, Nathan, Reimer, Jordan R., και Haberman, Ryan, 2020. *Could the Houthis Be the Next Hizballah? Iranian Proxy Development in Yemen and the Future of the Houthi Movement*. National Defense Research Institute (RAND), Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2020. Διαθέσιμο στο: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2551.html

OSESGY (Office of the special envoy of the secretary-general for Yemen), 2018. *Full text of the Stockholm Agreement*. 13 December 2018. Διαθέσιμο στο: https://osesgy.unmissions.org/sites/default/files/stockholm_agreement_.pdf

National Dialogue Conference, 2014. *National Dialogue Conference Outcomes Document*, 25-01-2014. Διαθέσιμο στο: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1400>

Riyadh Agreement, 2019. *Riyadh agreement between the legitimate Government of Yemen and the Southern Transitional Council (STC)*, 5-11-2019. Διαθέσιμο στο: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/2123>

Salmoni, Barak A., Loidolt, Bryce και Wells, Madeleine, 2010. *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Houthi Phenomenon*. National Defense Research Institute (RAND), Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010. Διαθέσιμο στο: <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG962.html>

Sharp, Jeremy, M., 2020. *Yemen: Civil War and Regional Intervention*. Congressional Research Service, CRS Report, R43960, April 23, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43960.pdf>

United Nations Security Council, 2015. *Resolution 2216 (2015)*. Adopted on 14 April 2015. Διαθέσιμη στο: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2216.pdf

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΣ-ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΣ-ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΓΑ- THINK TANK

Αλομπέντ, Άρεφ, 2011. *Η κρίση της Υεμένης: Αιτίες και Προοπτικές*. Κείμενο Εργασίας No 20/2011. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ. Διαθέσιμο στο: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2011/05/20_2011_-WORKING-PAPER--Aref-al-Obeid.pdf

Μάζης, Ιωάννης Θ., Σαρλής, Μιχαήλ Χ., Σωτηρόπουλος, Ιωάννης Π. και Δωματιώτη, Ξανθίπη Μ., 2016. *Γεωπολιτική Ανάλυση της Συριακής Κρίσης και Γεωστρατηγικές της Δυναμικές στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή*. Ερευνητικό

Πρόγραμμα. Εργαστήριο Γεωπολιτισμικών Αναλύσεων Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και Τουρκίας, Εθνικών Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών - Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών. Αθήνα 2016. Διαθέσιμο στο: http://www.turkmas.uoa.gr/fileadmin/turkmas.uoa.gr/uploads/ergastiria/1/08-03-2017Research_programe-1-ELKE.pdf

Aboueldahab, Noha, 2019. *Reclaiming Yemen: The Role of the Yemeni Professional Diaspora*. Brookings Doha Center Analysis Paper, Number 26, April 2019. Διαθέσιμο στο: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/04/Reclaiming-Yemen-The-role-of-the-Yemeni-professional-diaspora-English-Web.pdf>

Al-Dawsari, Nadwa, 2012. *Tribal Governance and Stability in Yemen*. Carnegie Papers, Middle East, April 2012. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace. Διαθέσιμο στο: https://carnegieendowment.org/files/yemen_tribal_governance.pdf

Al-Dawsari, Nadwa, 2018. *Foe not Friend, Yemeni Tribes and Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*. Project on Middle East Democracy (POMED), February 2018. Washington DC: Project on Middle East Democracy. Διαθέσιμο στο: https://pomed.org/wp-content/uploads/2018/02/Dawsari_FINAL_180201.pdf

Al-Sakkaf, Nadia, 2016. *Yemen's Relapse into Tribalism*. Beyond Islamists and Autocrats Essay Series, August 2016. The Washington Institute for Near East Policy. Διαθέσιμο στο: <https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/BeyondIslamists-Yemen.pdf>

Arab Center for Research & Policy Studies, 2019. *Future of the Yemen Conflict after the Withdrawal of Emirati Forces*. Unit of Political Studies, Situation Assessment, 16 July 2019. Doha, Qatar: Arab Center for Research & Policy Studies. Διαθέσιμο στο: <https://www.dohainstitute.org/en/Lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/The-Conflict-in-Yemen-Following-the-Withdrawal-of-Emirati-Troops.pdf>

Bonnefoy, Laurent, 2018. "Sunni Islamist dynamics in context of war: What happened to al-Islah and the Salafis?". Στο *Politics, Governance and Reconstruction*

in Yemen, σελ. 23-26. USA: Project on Middle East Political Science (POMEPS), George Washington University. Διαθέσιμο στο: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2018/02/POMEPS_Studies_29_Yemen_Web-REV.pdf

Boucek, Cristhopher, 2010. *War in Saada, From Local Insurrection to National Challenge*. Carnegie Papers, Middle East Program, Number 110, April 2010. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace. Διαθέσιμο στο: https://carnegieendowment.org/files/war_in_saada.pdf

Caldararo, Niccolo, 2016. “Ancient Yemen, Iran, Cairo, Saudi Arabia and the Struggle for Modernity in the Arabian Peninsula”. *Journal of Anthropology*, 2016, Vol. 4, Issue 3, σελ. 1-5. <https://doi.org/10.4172/2332-0915.1000171>

Coates Ulrichsen, Cristian, 2018. “Endgames for Saudi Arabia and the United Arab Emirates in Yemen”. Στο *Politics, Governance and Reconstruction in Yemen*, σελ. 31-33. USA: Project on Middle East Political Science (POMEPS), George Washington University. Διαθέσιμο στο: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2018/02/POMEPS_Studies_29_Yemen_Web-REV.pdf

Dahlgren, Susanne, 2018. “Popular revolution advances towards state building in Southern Yemen”. Στο *Politics, Governance and Reconstruction in Yemen*, σελ. 17-22. USA: Project on Middle East Political Science (POMEPS), George Washington University. Διαθέσιμο στο: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2018/02/POMEPS_Studies_29_Yemen_Web-REV.pdf

Day, Stephen, 2010. *The Political Challenge of Yemen's Southern Movement*. Carnegie Papers, Middle East Program, Number 108, March 2010. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace. Διαθέσιμο στο: https://carnegieendowment.org/files/yemen_south_movement.pdf

Feierstein, Gerarld M., 2019. *Yemen: The 60-year war*. Policy Paper 2019-2, February 2019. Washington DC: Middle East Institute. Διαθέσιμο στο: https://www.mei.edu/sites/default/files/2019-05/Yemen_The_60_Year_War.pdf

Goldberg, Ori, Azani, Eitan, Atiyas Lvovsky, Lorena και Ladau, Edan, 2019. *Iran and the Houthi in Yemen*. International Institute for Counter-Terrorism, October 2019. Διαθέσιμο στο:

<https://www.ict.org.il/images/Iran%20and%20the%20Houthi%20in%20Yemen-October%202019.pdf>

Juneau, Thomas, 2016. “Iran’s policy towards the Houthis in Yemen: A limited return on a modest investment”. *International Affairs*, May 2016, Vol. 92, Issue 3, σελ. 647-663. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12599>

Kendall, Elisabeth, 2018. “Impact of the Yemen war on militant jihad”. Στο *Politics, Governance and Reconstruction in Yemen*, σελ. 27-30. USA: Project on Middle East Political Science (POMEPS), George Washington University. Διαθέσιμο στο: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2018/02/POMEPS_Studies_29_Yemen_Web-REV.pdf

Kleemann, Steven, 2019. *The Forgotten War: Yemen*. State, Law and Politics – Research and Discussion Papers, Universitätsverlag Potsdam. Διαθέσιμο στο: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/43071/file/srp08.pdf>

Knights, Michael, 2018. “The Houthi War Machine: From Guerilla War to State Capture”. *CTC Sentinel*, September 2018, Vol. 11, Issue 8, σελ. 15-23. Διαθέσιμο στο: <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2018/09/CTC-SENTINEL-092018.pdf>

Laub, Zachary, 2015. *Yemen in Crisis*. CFR Backgrounders, Council on Foreign Relations, April 29, 2015. Διαθέσιμο στο: https://www.files.ethz.ch/isn/190632/Backgrounder_%20Yemen%27s%20Ci...pdf

Longley Alley, April, 2018. “Collapse of the Houthi-Saleh alliance and the future of Yemen’s war”. Στο *Politics, Governance and Reconstruction in Yemen*, σελ. 9-14. USA: Project on Middle East Political Science (POMEPS), George Washington University. Διαθέσιμο στο: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2018/02/POMEPS_Studies_29_Yemen_Web-REV.pdf

Kozhanov, Nikolay, 2018. *Russian Policy Across the Middle East, Motivations and Methods*. Research Paper, Russia and Eurasia Programme, February 2018, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. Διαθέσιμο στο: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-02-21-russian-policy-middle-east-kozhanov.pdf>

Lund, Aron, 2019. *Russia in the Middle East*. UI Paper 2/2019, Swedish Institute of International Affairs (UI). Διαθέσιμο στο: <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2019/ui-paper-no.-2-2019.pdf>

Mastrotheodoros, Eleftherios, 2016. *The Yemen crisis and the West*. ELIAMEP Briefing Notes 43/2016, January 2016. Διαθέσιμο στο: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2016/02/Briefing-Notes_43_Mastrotheodoros-Eleftherios.pdf

Parveen, Ashiya, 2018. “The Yemen Conflict: Domestic and Regional Dynamics”. Στο *West Asia in Transition – Volume II*, επιμ. Singh Sanjay, σελ. 130-148. New Delhi: Pentagon Press. Διαθέσιμο στο: <https://idsa.in/system/files/book/book-west-asia-2017.pdf>

Salisbury, Peter, 2018. “In Yemen, 2018 looks like it will be another grim year”. Στο *Politics, Governance and Reconstruction in Yemen*, σελ. 15-16. USA: Project on Middle East Political Science (POMEPS), George Washington University. Διαθέσιμο στο: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2018/02/POMEPS_Studies_29_Yemen_Web-REV.pdf

Schmitz, Charles, 2011. “Understanding the Role of Tribes in Yemen”. *CTC Sentinel*, October 2011, Vol. 4, Issue 10, σελ. 17-21. Διαθέσιμο στο: <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2011/11/CTCSentinel-Vol4Iss103.pdf>

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ – ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ – Μ.Μ.Ε

Al Jazeera, 2015. “Saudi Arabia assembles ‘massive force’ on Yemen border”. *Al Jazeera*, 11 May, 2015. Διαθέσιμο στο: <https://www.aljazeera.com/news/2015/5/11/saudi-arabia-assembles-massive-force-on-yemen-border> (Τελευταία πρόσβαση: 8-9-2020)

Al Jazeera, 2018. “Report: Saudi-UAE coalition ‘cut deals’ with al-Qaeda in Yemen”. *Al Jazeera*, 6 August, 2018. Διαθέσιμο στο: <https://www.aljazeera.com/news/2018/08/06/report-saudi-uae-coalition-cut-deals-with-al-qaeda-in-yemen/> (Τελευταία πρόσβαση: 20-8-2020)

Al Jazeera, 2020. “Separatist group announces self-rule in southern Yemen”. *Al Jazeera*, 26 April, 2020. Διαθέσιμο στο:

<https://www.aljazeera.com/news/2020/4/26/separatist-group-announces-self-rule-in-southern-yemen> (Τελευταία πρόσβαση: 10-10-2020)

Al Jazeera, 2020. “What is Southern Transitional Council?”. Al Jazeera, 26 April, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.aljazeera.com/news/2020/4/26/yemen-what-is-the-southern-transitional-council> (Τελευταία πρόσβαση: 10-10-2020)

BBC, 2017. “Yemen war: Iran denies supplying rebel missile fired at Riyadh”. *BBC News*, 20 December 2017. Διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42424657> (Τελευταία πρόσβαση: 5-10-2020)

Black, Ian, 2015. “Yemen: understanding Houthi motives is complicated but essential”. *The Guardian*, 19 January, 2015. Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/19/understanding-houthi-motives-complicated-essential-yemen-future> (Τελευταία πρόσβαση: 18-8-2020)

Cameron, Glenn, 2018. “Who are Yemen’s Houthis?”. *Wilson Center*, May 29, 2018. Διαθέσιμο στο: <https://www.wilsoncenter.org/article/who-are-yemens-houthis> (Τελευταία πρόσβαση: 21-8-2020)

Cafiero, Giorgio, 2019. “Sudan’s Tragic Role in Yemen’s Civil War”. *Lobelog*, June 24, 2019. Διαθέσιμο στο: <https://lobelog.com/sudans-tragic-role-in-yemens-civil-war/> (Τελευταία πρόσβαση: 16-10-2020)

Feierstein, Gerald M., 2018. “Iran’s Role in Yemen and Prospects for Peace”. *Middle East Institute*, December 6, 2018. Διαθέσιμο στο: <https://www.mei.edu/publications/irans-role-yemen-and-prospects-peace> (Τελευταία πρόσβαση: 20-8-2020)

Hager, Emily B., Mazzeti, Mark, 2015. “Emirates Secretly Sends Colombian Mercenaries to Yemen Fight”. *The New York Times*, November 25, 2015. Διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/2015/11/26/world/middleeast/emirates-secretly-sends-colombian-mercenaries-to-fight-in-yemen.html> (Τελευταία πρόσβαση: 16-10-2020)

Harb, Imad K., 2019. “Why the United Arab Emirates is abandoning Saudi Arabia in Yemen”. *Foreign Policy*, August 1, 2019. Διαθέσιμο στο: <https://foreignpolicy.com/2019/08/01/why-the-united-arab-emirates-is-abandoning-saudi-arabia-in-yemen/> (Τελευταία πρόσβαση: 24-8-2020)

Jalal, Ibrahim, 2020. “The UAE may have withdrawn from Yemen, but its influence remains strong”. *Middle East Institute*, February 25, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.mei.edu/publications/uae-may-have-withdrawn-yemen-its-influence-remains-strong> (Τελευταία πρόσβαση: 12-10-2020)

Marcus, Jonathan, 2019. “UAE tanker attacks blamed on ‘state actor’ ”. *BBC News*, 7 June 2019. Διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48551125> (Τελευταία πρόσβαση: 24-9-2020)

Middle East Monitor, 2020. “Yemen faction rejects implementation of Riyadh Agreement”. *Middle East Monitor*, August 4, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.middleeastmonitor.com/20200804-yemen-faction-rejects-implementation-of-riyadh-agreement/> (Τελευταία πρόσβαση: 12-10-2020)

Mullen, Jetho, 2015. “Why is Saudi Arabia bombing Yemen?”. *CNN*, March 26, 2015. Διαθέσιμο στο: <https://edition.cnn.com/2015/03/26/middleeast/yemen-saudi-arabia-offensive-why-now/index.html> (Τελευταία πρόσβαση: 6-9-2020)

Renaud, Myriam, 2018. “Who are Yemen’s Houthis?”. *The Conversation*, December 14, 2018. Διαθέσιμο στο: <https://theconversation.com/who-are-yemens-houthis-106423> (Τελευταία πρόσβαση: 10-8-2020)

Reuters, 2019. “Iran denies ties to Houthi drone attack on Saudi oil installations”. *Reuters*, May 17, 2019. Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-iran-denies/iran-denies-ties-to-houthi-drone-attack-on-saudi-oil-installations-idUSKCN1SN1S9> (Τελευταία πρόσβαση: 20-9-2020)

Riedel, Bruce, 2017. “Who are the Houthis, and why we are at war with them?”. *Brookings*, December 18, 2017. Διαθέσιμο στο: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/18/who-are-the-houthis-and-why-are-we-at-war-with-them/> (Τελευταία πρόσβαση: 25-7-2020)

Roggio Bill, 2010. “Al Qaeda prepares ‘an army of 12.000 fighters’ threatens security forces”. *The Long War Journal*, July 30, 2010. Διαθέσιμο στο: https://www.longwarjournal.org/archives/2010/07/al_qaeda_prepares_an.php (Τελευταία πρόσβαση: 2-9-2020)

Stanford University – CISAC, 2020. *Mapping Militant Organizations*, “Al Qaeda in the Arabian Peninsula”. Last Modified February 2020. Διαθέσιμο στο:

<https://stanford.app.box.com/s/t1d32ch1kwfljdw8ev22d9hqldf0k515> (Τελευταία πρόσβαση: 10-10-2020)

Tharoor, Ishaan, 2015. “How Yemen was once Egypt’s Vietnam”. *The Washington Post*, March 28, 2015. Διαθέσιμο στο: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/28/how-yemen-was-once-egypts-vietnam/> (Τελευταία πρόσβαση: 20-8-2020)

The Pulitzer Prizes, 2019. *The 2019 Pulitzer Prize Winner in Feature Photography. Lorenzo Tugnoli of the Washington Post*. Διαθέσιμο στο: <https://www.pulitzer.org/winners/lorenzo-tugnoli-washington-post> (Τελευταία πρόσβαση: 15-9-2020).

The Pulitzer Prizes, 2019. *The 2019 Pulitzer Prize Winner in International Reporting. Maggie Michael, Maad al-Zikry and Nariman El-Mofty of Associated Press*. Διαθέσιμο στο: <https://www.pulitzer.org/winners/maggie-michael-maad-al-zikry-and-nariman-el-mofty-associated-press> (Τελευταία πρόσβαση: 15-9-2020).

Yildiz, Hamdi, 2020. “UAE backed SCT withdraws from Riyadh treaty: Yemeni FM”. *Anadolu Agency*, 14.06.2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/uae-backed-stc-withdraws-from-riyadh-treaty-yemeni-fm/1876066> (Τελευταία πρόσβαση: 10-10-2020)

ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

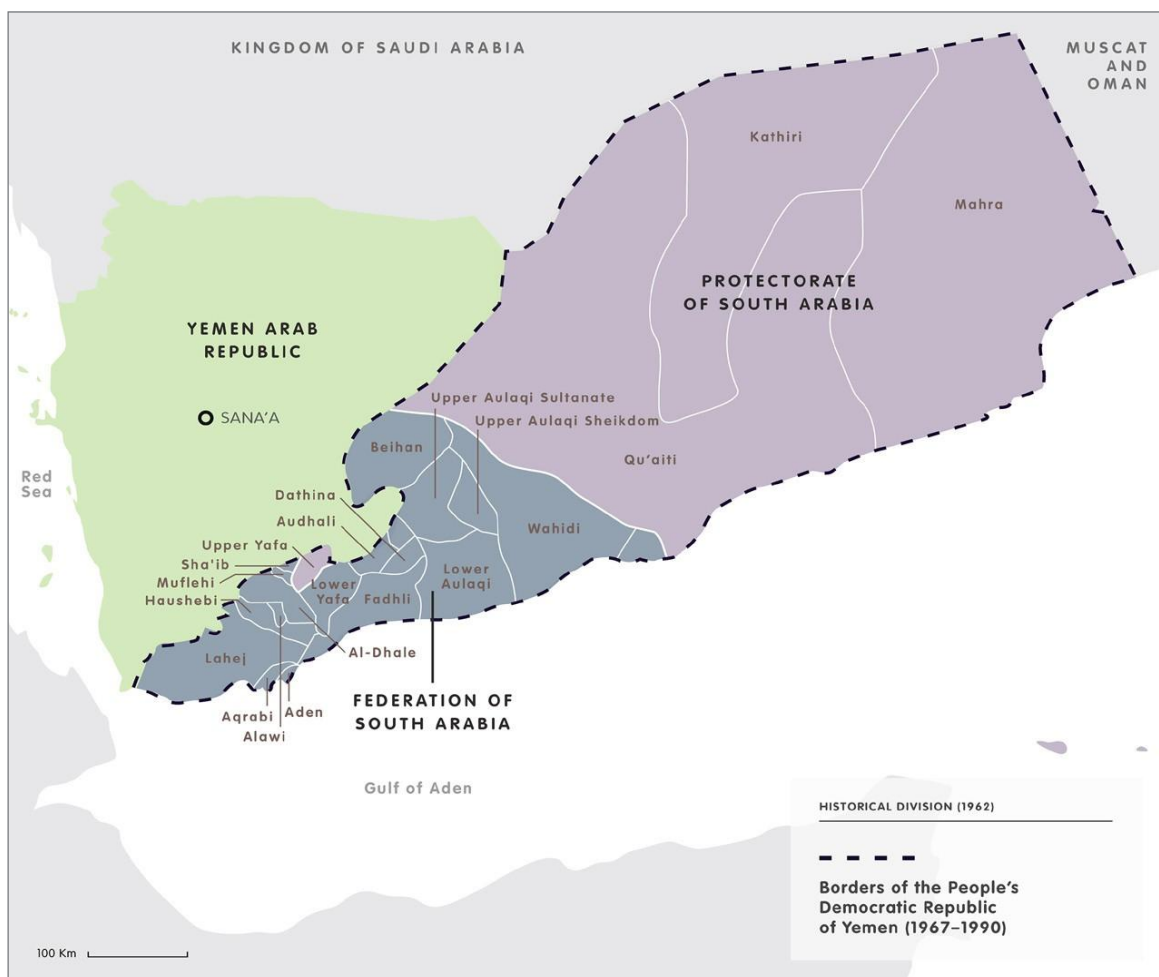
Αλασκάρι, Ραέντ, 2020. *Πολιτικές Εξελίξεις στην Υεμένη*. Απρίλιος 2020. Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου.

Orkaby, Asher Aviad, 2014. *The International History of the Yemen Civil War 1962-1968*. Doctoral dissertation. Cambridge, Massachusetts: Harvard University. Διαθέσιμο στο: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/12269828/Orkaby_gsas.harvard_0084L_1_1420.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Παράρτημα

1. Χάρτες

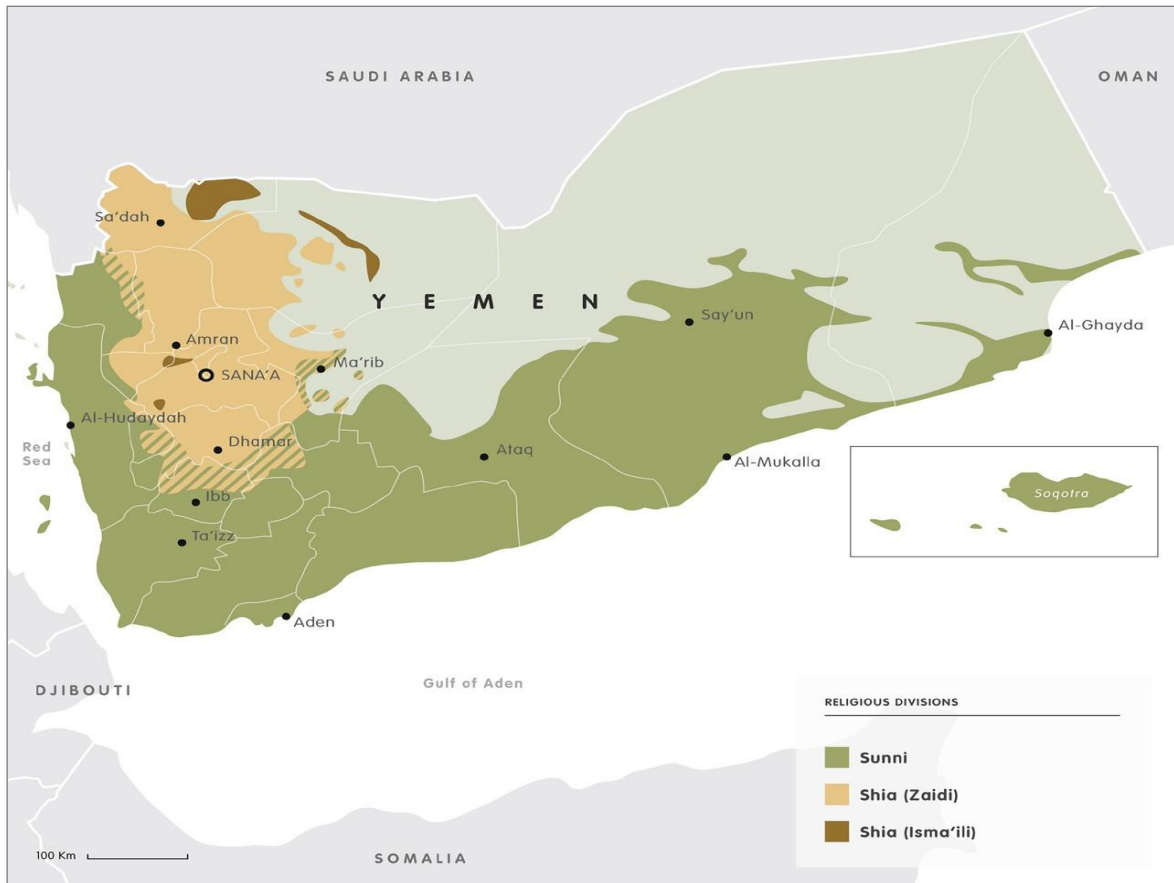
Χάρτης 1

Στον παραπάνω χάρτη της Υεμένης με μοβ ελαφρύ και βαθύ χρώμα σκιαγραφείται η Λαϊκή Δημοκρατία της Υεμένης (Νότια Υεμένη), ενώ με πράσινο η Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης (Βόρεια Υεμένη).

Πηγή: *European Council on Foreign Relations, ecfr.eu*

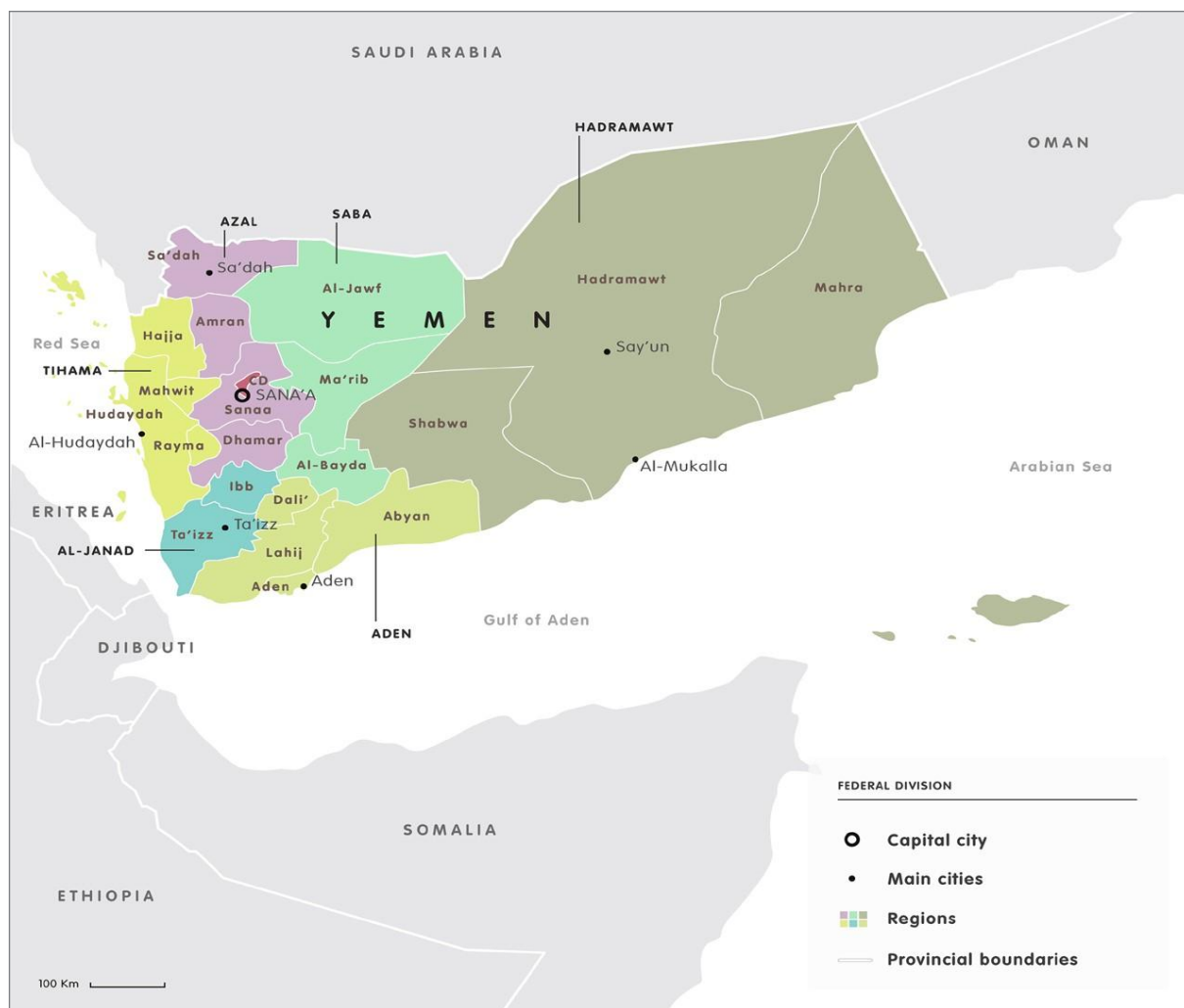
Χάρτης 2

Χάρτης που σκιαγραφεί τη θρησκευτική διαίρεση των κατοίκων της Υεμένης. Με σκούρο καφέ φαίνονται στο βόρειο τμήμα της χώρας οι περιοχές των σιτών Ισμαηλιτών, με ανοιχτό καφέ αυτές των σιτών Ζαϊντί και με σκούρο πράσινο στο κεντρικό και νότιο τμήμα της χώρας, αυτές των σουνιτών.

Πηγή: European Council on Foreign Relations, ecfr.eu

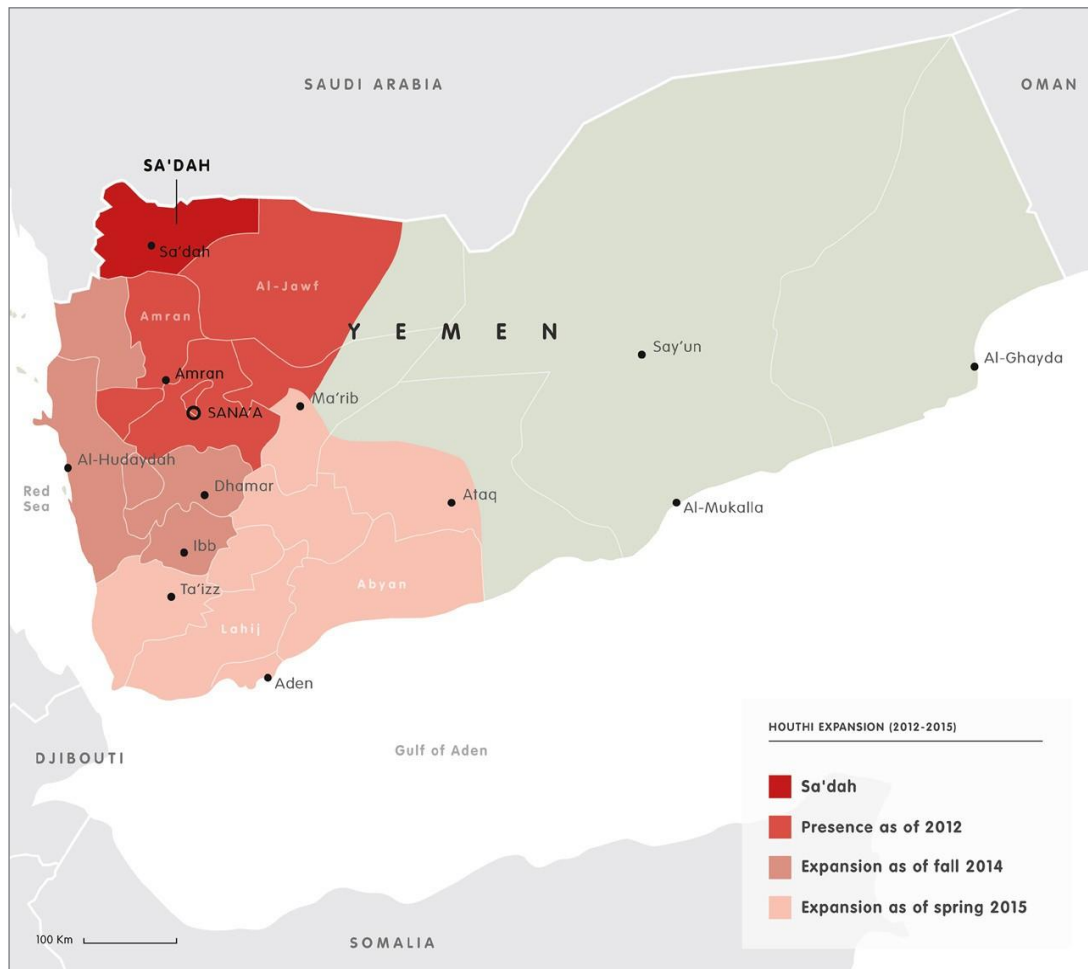
Χάρτης 3

Πολιτικός χάρτης της Υεμένης στον οποίο πέρα από τις επαρχίες της χώρας σκιαγραφούνται με διαφορετικό χρώμα, οι έξι ομοσπονδίες τις οποίες προέβλεπε το σχέδιο της Εθνικής Επιτροπής Διαλόγου και του Μ. Χαντί.

Πηγή: European Council on Foreign Relations, ecfr.eu

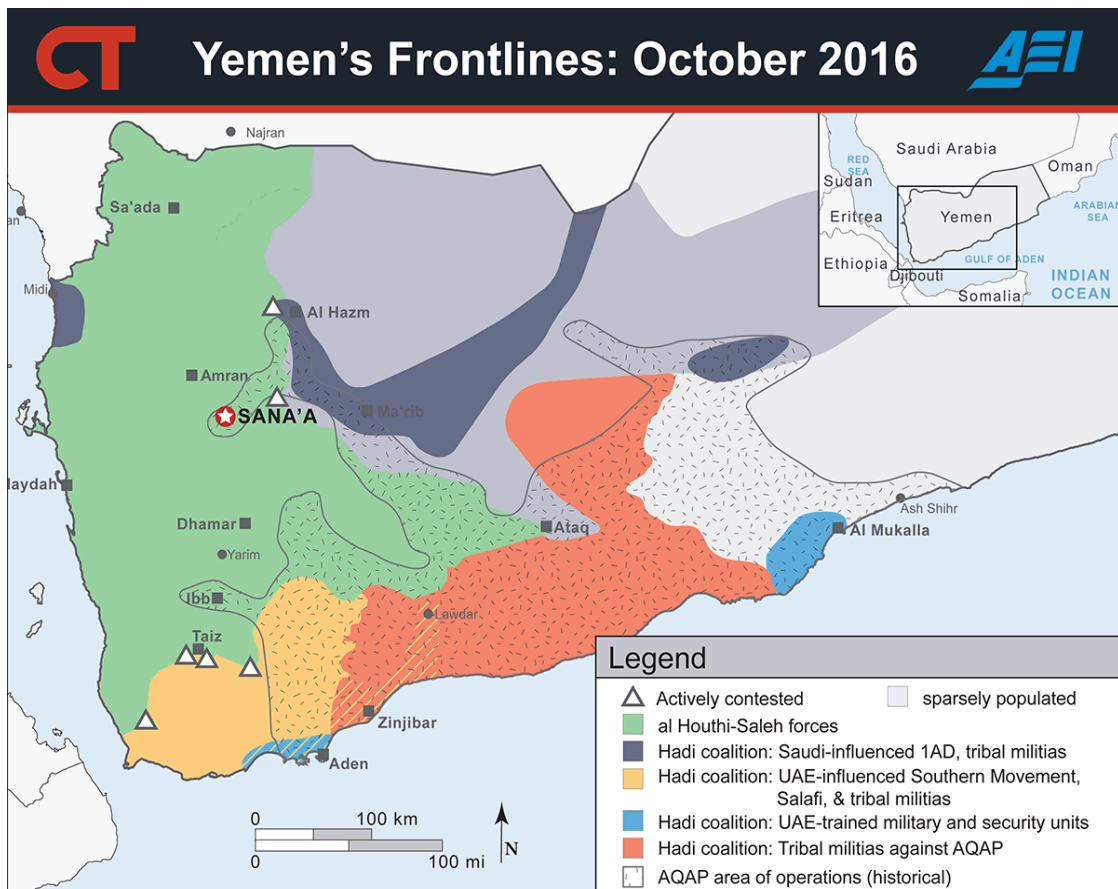
Χάρτης 4

Χάρτης ο οποίος αποτυπώνει τη σταδιακή ανάπτυξη του ελέγχου των Χούθις σε περιοχές της Υεμένης. Με πιο σκούρο κόκκινο αναπαρίσταται η επαρχία της Σαάντα. Με πιο ελαφρύ κόκκινο οι περιοχές στις οποίες απέκτησαν παρουσία μετά το 2012. Με ελαφρύ ροζ οι περιοχές στο δυτικό τμήμα της χώρας τις οποίες κατέλαβαν μέχρι το Φθινόπωρο του 2014. Με ροζ οι περιοχές του νότου τις οποίες οι Χούθις κατέλαβαν μαζί με τις δυνάμεις του Α. Σάλεχ την Άνοιξη του 2015, έως ότου να οπισθοχωρήσουν έπειτα από την επέμβαση της «Σαουδαραβικής Συμμαχίας».

Πηγή: European Council on Foreign Relations, ecfr.eu

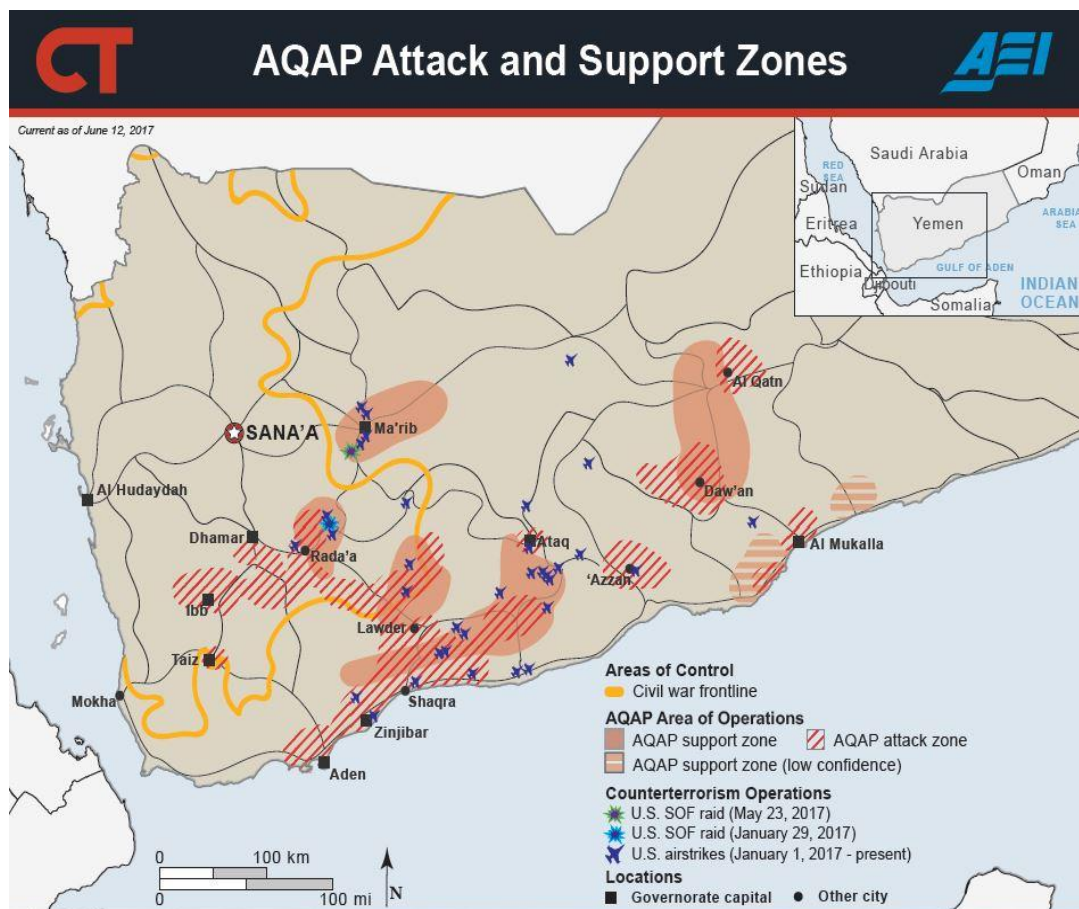
Χάρτης 5

Χάρτης στον οποίο αποτυπώνεται η κατάσταση του πολεμικού μετώπου το Φθινόπωρο του 2016, όταν αυτό είχε σταθεροποιηθεί. Με πράσινο σκιαγραφούνται οι περιοχές που έλεγχαν οι Χούθις και ο Α. Σάλεχ. Με κόκκινο, κίτρινο, μπλε και μοβ οι περιοχές που έλεγχε η συμμαχία υπό τον Μ. Χαντί. Κάθε χρώμα αντιστοιχεί σε μια διαφορετική συνισταμένη της συμμαχίας του Μ. Χαντί και εξηγείται στο παράρτημα του χάρτη.

Πηγή: criticalthreats.org

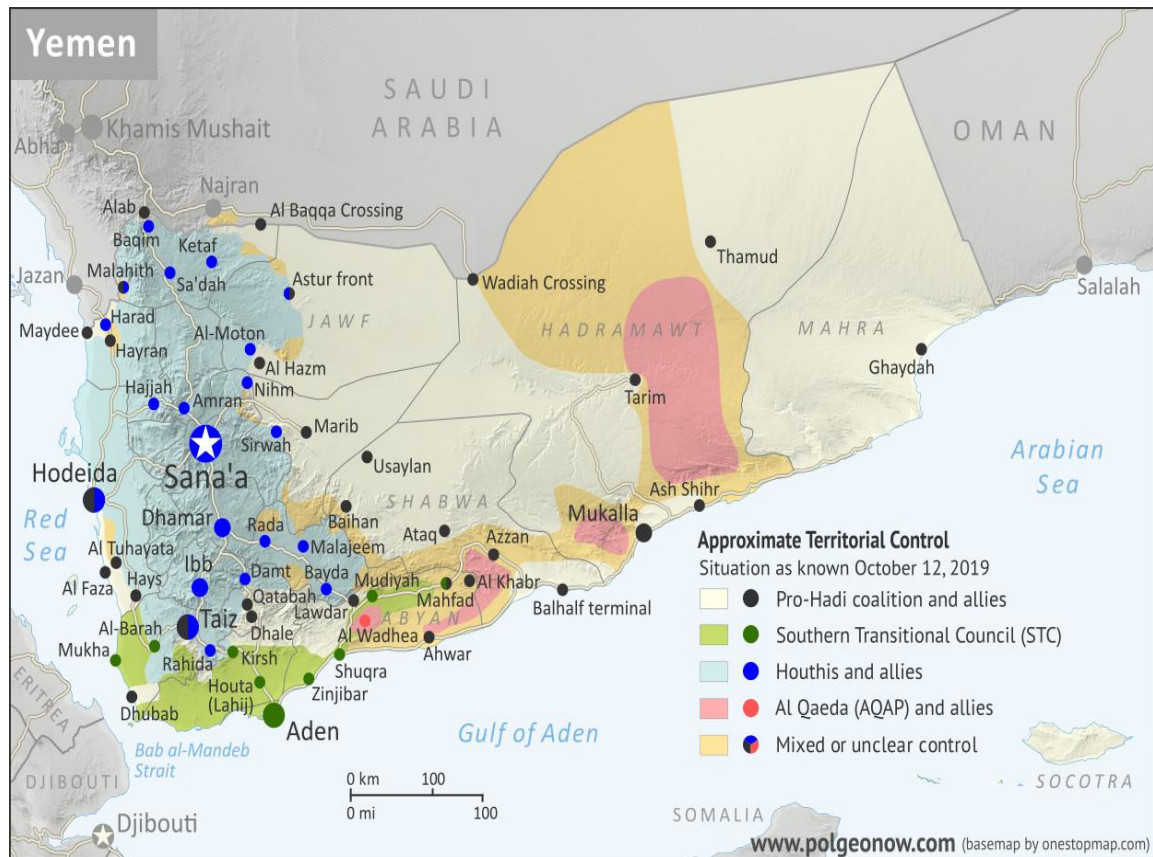
Χάρτης 6

Χάρτης στον οποίο αποτυπώνεται η παρουσία της «Αλ Κάιντα» στην Υεμένη τον Ιούνιο του 2017. Με κόκκινες διαγώνιες γραμμές σκιαγραφούνται οι περιοχές στις οποίες η οργάνωση ανέπτυξε επιθετική δράση και με βαθύ κόκκινο οι περιοχές στις οποίες είχε υποστήριξη. Με κίτρινη γραμμή αποτυπώνεται το μέτωπο του εμφυλίου πολέμου.

Πηγή: criticalthreats.org

Χάρτης 7

Χάρτης στον οποίο αποτυπώνεται η εξέλιξη του πολέμου στα τέλη του 2019. Με μπλε σκιαγραφούνται οι περιοχές που ήλεγχαν οι Χούθις και οι σύμμαχοι τους. Με λαχανί οι περιοχές που ήλεγχε το «Νότιο Μεταβατικό Συμβούλιο». Με ελαφρύ γκρι οι περιοχές στις οποίες είχε τον έλεγχο η κυβέρνηση του Μ. Χαντί. Με κόκκινο οι περιοχές δράσης και έλεγχου της «Αλ Κάιντα». Με κίτρινο σκιαγραφούνται οι περιοχές όπου η κατάσταση παρουσιαζόταν ασαφής ή βρίσκονταν υπό τον έλεγχο από περισσότερες από μια δυνάμεις.

Πηγή: *polgeonow.com*

2. Κείμενα Συμφωνιών

A. Η Συμφωνία της Στοκχόλμης

Πηγή: osesgy.unmissions.org

The Parties,

After holding consultations under the auspices of the United Nations from 6-13 December 2018 in the Kingdom of Sweden,

Expressing their gratitude to the Government of the Kingdom of Sweden for hosting the consultations and for the hospitality and support they provided throughout,

Expressing their gratitude also to all states and organizations that have provided the support necessary for the consultations to succeed,

Considering the urgent need to address the dire humanitarian situation and insecure conditions faced by the Yemeni people,

The parties reached an agreement on the following:

- 1- An agreement on the city of Hodeidah and the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa.
- 2- An executive mechanism on activating the prisoner exchange agreement.
- 3- A statement of understanding on Taïz.

We shall be committed,

- *To* fully implement this Agreement and to work towards the removal of any obstructions or impediments to its implementation.
- *To* refrain from any action, escalation or decisions that would undermine the prospects for full implementation of this Agreement.
- *To* continue the consultations unconditionally in January 2019 in a location to be agreed upon by the parties.

B. Το κείμενο της Συμφωνίας της Στοκχόλμης για το λιμάνι της Χοντέιντα

Πηγή: peaceareements.org

Agreement on the City of Hodeidah and Ports of Hodeidah, Salif, and Ras Isa

The parties reached an agreement on the following:

- An immediate cease-fire shall enter into force in the city of Hodeidah, the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa and the governorate upon signature of this agreement.
- A mutual redeployment of forces shall be carried out from the city of Hodeidah and the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa to agreed upon locations outside the city and the ports.
- The parties shall be committed not to bring any military reinforcements to the city, the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa, and the governorate.
- The parties shall be committed to remove any military manifestations from the city.
- A joint and agreed upon Redeployment Coordination Committee chaired by the United Nations and comprised of, but not limited to, members of the parties shall be established to oversee the cease-fire and the re-deployment.
- The Redeployment Coordination Committee shall supervise the re-deployment and monitoring operations and it shall also oversee the de-mining operations in the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa.
- The Chairman of the Redeployment Coordination Committee will report on a weekly basis to the Security Council through the Secretary General on the compliance of the parties to the terms of the agreement.
- A UN leading role in supporting Yemen Red Sea Ports Corporation in management and inspections at the ports of Hodeidah, Salif and Ras al-Isa, to include enhanced UNVIM monitoring in the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa .
- A strengthened UN presence in the city of Hodeidah and Ports of Hodeidah, Salif, and Ras Isa.
- The parties shall be committed to facilitate and support the work of the United Nations in Hodeidah.
- Parties shall facilitate the freedom of movement of civilians and goods from and to the city of Hodeidah and the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa and the delivery of humanitarian aid through the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa.

- Revenues of the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa shall be channeled to the Central Bank of Yemen through its branch in Hodeidah as a contribution to the payment of salaries in the governate of Hodeidah and throughout Yemen.
- Security of the city of Hodeidah and the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa shall be the responsibility of local security forces in accordance with Yemeni law. Legal lines of authority shall be respected and any obstructions to proper functioning of local state institutions, including supervisors, shall be removed.
- This Agreement shall not be considered a precedent to be referred to in any subsequent consultations or negotiations.

This agreement shall be implemented in phases, the details of which will be determined by the Redeployment Coordination Committee. The redeployment from the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa and critical parts of the city associated with the humanitarian facilities shall be the first phase and it shall be completed within two weeks after the cease-fire enters into force. The full mutual redeployment of all forces from the city of Hodeidah and the ports of Hodeidah, Salif and Ras Issa shall be completed within a maximum period of 21 days after the cease-fire enters into force.

Γ. Το κείμενο της Συμφωνίας της Στοκχόλμης για την επαρχία Ταΐζ

Πηγή: peaceareements.org

Statement of Understanding on Ta'iz

The two parties agreed on the following:

- 1- Form a joint committee including representative from the Civil Society and with the participation of the United Nations.
- 2- The two parties shall designate their representatives in the joint committee, and the names shall be delivered to the United Nations no later than one week after the conclusion date of Sweden consultations.
- 3- The United Nations shall set the date and location of the first meeting of the joint committee.
- 4- The joint committee shall determine its working mechanism and the ToRs of its members.
- 5- The joint committee submit a report on its work to the upcoming consultations

Δ. Η Συμφωνία του Ριάντ

Πηγή: peaceareements.org

Riyadh Agreement between the legitimate government and the Southern Transitional Council (STC)

The two parties in the Agreement;

Met under the auspices of the Custodian of the Two Holy Mosques, King Salman Bin Abdulaziz in the Kingdom of Saudi Arabia from 20/8/2019 to 24/10/2019 in response to the Kingdom's invitation to discuss their differences, use wisdom and dialogue, dispel disunity, end incitement and unite the ranks;

Give the Coalition to Support Legitimacy in Yemen's commitment to three references: the Gulf Cooperation Council Initiative and its execution mechanisms, the conclusions of the comprehensive national dialogue, and the UN Security Council Resolution 2216, related resolutions, and the decisions of the Riyadh conference;

In confirmation of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen's role, led by the Kingdom of Saudi Arabia in responding to the legitimate elected President, Abd Rabbuh Mansur Hadi, to protect Yemen and its people from the continued attacks by the Houthi militia, backed by the Iranian government, and to build on the political, military, security, relief and developmental successes, primarily regaining control of the majority of Yemeni territories;

And due to the necessity to activate the state institutions, the two parties declare their complete commitment to the following:

1. Activating the role of all Yemeni state authorities and institutions based on the political and economic arrangements outlined in the first appendix of this Agreement.
2. Reorganise the Military Forces under the leadership of the Ministry of Defence, based on the military arrangements outlined in the second appendix of this Agreement.
3. Reorganise the Security Forces under the leadership of the Ministry of Interior, based on the security arrangements outlined in the third appendix of this Agreement.
4. Committing to the complete citizenship rights of all Yemeni people, rejecting territorial and doctrinal discrimination and division and discord.
5. Ending all offensive media campaigns of all types and by all parties.
6. Uniting efforts, under the supervision of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen to restore security and stability in Yemen and to confront terrorist organisations.
7. Forming a committee under the supervision of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen, led by the Kingdom of Saudi Arabia, specialising in monitoring, executing and implementing the provisions of this Agreement and its appendices.

8. Joining the Southern Transitional Council in a government delegation to discuss the final political solution to end the coup staged by the Iranian government-backed terrorist Houthi militia.

9. The Yemeni President will issue instructions to all of the state institutions to implement this Agreement and its stipulations immediately upon signing this Agreement.

Appendix 1: Political and economic arrangements

1. Formation of a technocratic government with no more than 24 ministers. The President will appoint its members after deliberation with the Prime Minister and political components. The ministerial portfolios must be equally distributed between the southern and northern municipalities. The government formation must be carried out within 30 days after signing this Agreement. Those chosen must be proven to be honest, qualified and possess experience relevant to the ministerial portfolio, as well as not have been involved in any combat or inciting activities during the Aden, Abyan and Shabwa incidents. Members of the government must take their oath before the President in Aden the day after the government formation.

2. The Yemeni President will appoint the governor and the head of the Aden municipality within 15 days of the date this Agreement was signed based on standards of qualification and integrity and through deliberations. He will also appoint a governor for Abyan and Dhale within 30 days after this Agreement is signed in order to improve the quality of work.

3. The current Prime Minister will begin his duties in the temporary capital, Aden, within no more than 7 days from the date this Agreement is signed in order to activate all of the state institutions in the various liberated municipalities to serve the Yemeni people and pay the salaries and financial dues to all military, security and civil sectors in the state and its institutions, located in the temporary capital of Aden and all liberated municipalities.

4. The Yemeni President will appoint governors and municipality heads in the remaining southern municipalities, based on standards of qualification and integrity and through deliberations, within 60 days of signing this Agreement.

5. State resources, including collecting and depositing all state revenues, including oil, tax and customs revenues, in the Central Bank in Aden, spending based on the approved budget, in accordance with Yemeni law and presenting a regular report that is transparent regarding government revenues and spending to the parliament for evaluation and audit, regional and international experts and specialists must contribute and provide necessary advice in this regard.

6. Activating the central agency for audit and accountability, enriching it with honest and professional individuals and re-forming the national anti-corruption body and activating its monitoring role.

7. Re-forming and activating the Supreme Economic Committee, as well as reinforcing it with qualified, experienced, honest, and independent individuals. The

committee will be associated with the Prime Minister to support financial policies and combat corruption.

Appendix 2: Military arrangements

1. All forces that moved from their original locations and camps towards Aden, Abyan and Shabwa since the beginning of August 2019 will return to their former positions, including all of their members and weapons. They will be replaced by the Security Forces of the local authority in every municipality within 15 days of signing this Agreement.

2. Collecting and moving medium and heavy artillery weapons from all military and Security Forces in Aden within 15 days of signing this Agreement to camps inside Aden, determined and supervised by the leadership of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen. Such weapons include tanks, armoured vehicles, artillery, thermal missiles and heavy and medium artillery weapons.

3. Moving all government Military Forces and STC military formations in Aden municipality to the camps outside of Aden, determined by the leadership of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen within 30 days of signing this Agreement. They must also be instructed based on the plans approved and under direct supervision of the leadership of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen. This excludes the first brigade, which provides protection to the president. It will be tasked with protecting the presidential palaces, their surroundings and securing the movements of the President. They are also tasked with providing security protection to the STC leadership in Aden, under the supervision of the leadership of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen.

4. Uniting the Military Forces mentioned in Clause 3, numbering them and adding them to the Defence Ministry, followed by issuing the necessary resolutions and distributing them based on the agreed upon plans under direct supervision of the leadership of the Coalition to Support Legitimacy in Yemen within 60 days of signing this Agreement.

5. Re-organising the Military Forces in the Abyan and Lahij governorates under the leadership of the Defence Ministry in accordance with the same measures taken in Aden within 60 days of signing this Agreement.

6. Re-organising the Military Forces in the remaining southern governorates under the leadership of the Defence Ministry in accordance with the same measures taken in Aden within 90 days of signing this Agreement.

Appendix 3: Security Arrangements

1. The Police and Rescue Forces in the Aden governorate will be responsible for securing the governorate and working on re-organising government forces and STC formations based on the need and security plan. It will choose its members based on qualification and professionalism and will train them. These forces will be associated with the head of security in the governorate and will be numbered at Security Forces associated to the Ministry of Interior within 30 days of signing this Agreement.

2. Re-organising the Special and Counter-Terrorism Forces in the Aden governorate and choosing new members from the legitimate forces and STC formations. They must be trained, a commander appointed and numbered as Security Forces associated

with the Interior Ministry, taking into consideration their confidentiality regarding counter- terrorism units (which will take over counter-terrorism operations and contribute to securing Aden) within 30 days of signing this Agreement.

3. Re-organising the forces responsible for protecting the facilities under a united force named (Facility Protection Force) within 30 days of signing this Agreement in accordance with the following:

- The members of the force will be chosen based on the qualifications of the current officers in the current force, in the legitimate forces, or in the STC formations.
- This force will be tasked with the complete protection of the civilian facilities, protection of the government headquarters, central bank, Aden ports, Aden Airport, ministry headquarters and state institutions in Aden.
- This force will be associated with the Interior Ministry and will be numbered as per the Security Forces associated with it.

4. The facility protection force will take over protection of the remaining civilian and vital facilities in the remaining liberated governorates and the Mukalla, Dhabba, Mocha and Balhaf ports within 90 days of signing this Agreement.

5. Uniting and redistributing the security force, numbering them, associating it with the Interior Ministry and issuing the necessary resolutions within 60 days of signing this Agreement.

6. Re-organising the Security Forces in the Abyan and Lahij governorates under the leadership of the Interior Ministry in accordance with the same measures implemented in the Aden governorate within 60 days of signing this Agreement.

7. Re-organising the Security Forces in the rest of the southern governments that are not listed in the Interior Ministry lists under the leadership of the Interior Ministry in accordance with the same measures implemented in the Aden governorate within 90 days of signing this Agreement.